

Papeška biblična komisija

•
**INTERPRETACIJA
SVETEGA PISMA
V CERKVI**
•

Družina
Ljubljana
2000

CERKVENI DOKUMENTI 87

Naslov izvirnika: Pontificia commissione per la Bibbia, L' INTERPRETAZIONE DELLA BIBBIA NELLA CHIESA, Città del Vaticano 1993.
Prevod: Jurij Bizjak. Redakcija in lektura: Janez Zupet. Oprema: Lucijan Bratuš.

Zbirko CERKVENI DOKUMENTI izdaja Družina d. o. o. Urednik: Rafko Valenčič. Uredništvo: Trubarjeva 80, 1000 Ljubljana. Uprava: Družina d. o. o., Krekov trg 1, 1000 Ljubljana, SLO. Za založbo: dr. Janez Gril.

Tisk: Tiskarna Ljubljana d. d., junija 2000.

CIP - Kataloški zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

22.06

INTERPRETACIJA svetega pisma v Cerkvi / [pripravila] Papeška biblična komisija : [prevod Jurij Bizjak]. - Ljubljana : Družina, 2000. - (Cerkveni dokumenti ; 87)

Prevod dela: L'interpretazione della Bibbia nella Chiesa

ISBN 961-222-305-X

1. Pontificia commissione per la Bibbia. - I. Papeška biblična komisija glej Pontificia commissione per la Bibbia
107940096

Papeška biblična komisija

INTERPRETACIJA SVETEGA PISMA V CERKVI

GOVOR NJEGOVE SVETOSTI JANEZA PAVLA II. in DOKUMENT PAPEŠKE BIBLIČNE KOMISIJE

Ta govor je bil prebran v petek, 23. aprila 1993, med spominskim sprejemom ob stoletnici okrožnice »Providentissimus Deus« Leona XIII. in petdesetletrnici okrožnice »Divino afflante Spiritu« Pija XII., ki sta posvečeni bibličnim uprašanjem.

Sprejem je bil v Klementinski dvorani Apostolske palače ob navzočnosti članov kardinalskega kolegija, diplomatskega zbora, poverjenega pri Svetem sedežu, Papeške biblične komisije in profesorskega zbora Papeškega bibličnega inštituta.

Med sprejemom je kardinal J. Ratzinger predstavil svetemu očetu dokument Biblične komisije o interpretaciji Svetega pisma v Cerkvi.

*

Gospodje kardinali,
Gospodje voditelji diplomatskih misij,
Gospodje člani Papeške biblične komisije,
Gospodje profesorji Papeškega bibličnega inštituta.

1. Iz vsega srca se zahvaljujem kardinalu Ratzingerju za občutja, ki jih je pravkar izrazil, ko mi je predstavil dokument, ki ga je pripravila Papeška biblična komisija o interpretaciji Svetega pisma v Cerkvi. Z veseljem sprejemam ta dokument, sad skupinskega dela, ki je bilo začeto na vašo pobudo, gospod kardinal, in ste ga vztrajno vodili več let. Dokument odgovarja na skrb, ki mi leži na srcu, kajti interpretacija Svetega pisma je velikega pomena za krščansko vero in za življenje Cerkve. »V svetih knjigah namreč - kakor nas je tako lepo opomnil koncil - Oče, ki je v nebesih, prihaja z veliko ljubeznijo naproti svojim otrokom in stopa v pogovor z njimi; v Božjo besedo pa je položena tolika učinkovitost in moč, da je opora in čilost Cerkve, za otroke Cerkve pa trdnost vere, hrana duše, čist in trajen studenec duhovnega življenja« (*Dogmatična konstitucija o Božjem razodetju*, 21; *odslej BR*). Način interpretacije bibličnih besedil za današnje može in žene ima konkretne posledice za njihov osebni in občestveni odnos do Boga in je tesno povezan s poslanstvom Cerkve. Gre za življenjsko vprašanje, ki zasluži vso vašo pozornost.

2. Vaše delo se končuje v zelo ugodnem trenutku, ker mi daje priložnost, da skupaj z vami počastim dve zelo pomenljivi obletnici: stoletnico okrožnice *Providentissimus Deus* (*odslej PD*), in petdesetletnico okrožnice *DAS*, ki sta posvečeni bibličnim vprašanjem. Dne 18. novembra 1893 je papež Leon XIII., zelo pozoren na razumska vprašanja, objavil svojo okrožnico o preučevanju Svetega pisma in na koncu zapisal, da ga »spodbuja in priporoča« in tudi, da ga »usmerja tako, da bo bolje ustrezalo potrebam časov« (*Enchiridion Biblicum*, 82; *odslej EB*). Petdeset let za tem je papež Pij

XII. v svoji okrožnici *Divino afflante Spiritu* (*odslej DAS*) dal katoliškim eksegetom nove spodbude in nove smernice. Med tem časom je papeško učiteljstvo s številnimi posegi stalno kazalo svojo pozornost do svetopisemskih vprašanj. Leta 1902 je Leon XIII. ustanovil Biblično komisijo; leta 1909 je Pij X. ustanovil Biblični inštitut. Leta 1920 je Benedikt XV. počastil 1500 letnico smrti sv. Hieronima z okrožnico o interpretaciji Svetega pisma. Živahen utrip, ki je tako zajel biblično preučevanje, je našel polno potrditev na drugem vatikanskem koncilu, tako da je od njega imela korist celotna Cerkv. Dogmatična konstitucija *BR* osvetljuje delo katoliških eksegetov in vabi pastirje in vernike, naj se vztrajneje hranijo z Božjo besedo, ki je navzoča v Svetem pismu.

Danes želim poudariti nekatere vidike nauka teh dveh okrožnic in trajno vrednost njune usmeritve v spremenljivih okoliščinah z namenom, da bi lahko bolje izkoristili njun prispevek.

I. Od »Providentissimus Deus« do »Divino afflante Spiritu«

3. Najprej je med tema dvema dokumentoma mogoče opaziti pomembno razliko. Gre za polemično - oziroma natančneje za apologetično - stran obeh okrožnic. Obe namreč skušata odgovoriti na napade proti katoliški interpretaciji Svetega pisma, vendar ti napadi niso šli v isto smer. *PD* namreč hoče braniti katoliško interpretacijo Svetega pisma predvsem proti napadom racionalizma; *DAS* pa si prizadeva bolj za obrambo katoliške interpretacije proti napadom, ki nasprotujejo uporabi znanosti s strani eksegetov in hočejo vsiliti neznanstveno, tako imenovano »duhovno« interpretacijo Svetega pisma.

Ta korenita sprememba smeri je bila očitno posledica okoliščin. *PD* je bila objavljena v dobi, ki so zanjo značilni močni napadi proti veri Cerkve. Liberalna eksegeza je dajala tem napadom pomembno oporo, ker je uporabljala vsa znanstvena sredstva, od tekstne kritike do geologije, preko

filologije, literarne kritike, zgodovine verstev, arheologije in še drugih ved. Nasprotno pa je bila *DAS* objavljena kmalu po povsem drugačnem sporu, ki je potekal predvsem v Italiji, proti znanstvenemu preučevanju Svetega pisma. Na široko je bila namreč razširjena brezimna knjižica, ki je svarila pred tem, kar je opisovala kot »hudo grožnjo za Cerkev in za duše: kritično-znanstven postopek v preučevanju in interpretaciji Svetega pisma, njegove usodne zablode in zmote«.

4. V prvem in v drugem primeru je bil odziv učiteljstva pomemben, ker se ni omejil na povsem obramben odgovor, temveč je šel do dna vprašanja in razodeval - opozorimo na to takoj - vero Cerkve v skrivnosti učlovečenja.

Proti napadom liberalne eksegeze, ki je predstavljala svoje trditve kot sklepe, ki temeljijo na podatkih, dobljenih od znanosti, bi se bilo mogoče odzvati s prepovedjo uporabe znanosti pri interpretaciji Svetega pisma in z ukazom katoliškim eksegetom, naj se držijo »duhovne« razlage besedil.

PD ne ubira te poti. Nasprotno, okrožnica vztrajno vabi katoliške eksegete, naj si pridobijo tolikšno veljavo in pristojnost, da bodo mogli prekositi svoje nasprotnike na njihovem lastnem področju. »Prvi način obrambe,« »je v preučevanju starih vzhodnih jezikov kakor v izvajanju znanstvene kritike« (*EB*, 118). Cerkev se ne boji znanstvene kritike. Razveljavlja samo predsodke, ki hočejo sloneti na znanosti, pa v resnici podtalno spravljajo znanost z njenega področja.

Petdeset let zatem papež Pij XII. v *DAS* lahko ugotavlja rodovitnost smernic, ki jih je dala *PD*: »Zaradi boljšega poznavanja bibličnih jezikov in vsega, kar se tiče Vzhoda, ... je danes razvozlano in rešeno lepo število vprašanj, ki so v času Leona XIII. bila postavljena proti pristnosti, starosti, celovitosti in zgodovinski vrednosti svetih knjig ...« (*EB*, 546). Delo katoliških eksegetov, »ki so pravilno uporabljali razumska orodja svojih nasprotnikov« (*EB*, 562), je prineslo svoje sadove. Prav zaradi tega se *DAS* manj ukvarja z napadi proti položajem racionalistične eksegeze kakor pa *PD*.

5. Nastala pa je potreba po odgovoru na napade, ki so prihajali s strani zagovornikov znane »mistične« eksegeze (*EB*, 552), ki so od učiteljstva zahtevali, naj obsodi napore znanstvene eksegeze. Kako odgovarja okrožnica? Mogla bi se omejiti in podčrtati koristnost in celó potrebo teh naporov za obrambo vere, kar bi pospeševalo neke vrste razdeljenost med znanstveno eksegezo, namenjeno za zunanjo uporabo, in duhovno interpretacijo, prihranjeno za notranjo uporabo. Pij XII. se je v *DAS* zavestno izognil postopanju v tej smeri. Zahteval je nasprotno tesno združevanje med dvema postopkoma in podčrtal po eni strani »teološko« vrednost načrtno opredeljenega dobesečnega pomena (*EB*, 551), po drugi strani pa potrdil, da mora duhovni pomen, ki hoče biti priznan kot pomen bibličnega besedila, vsebovati poročstva pristnosti. Samo osebno navdihnjenje ne zadostuje. Biti mora možno dokazati, da gre za pomen, ki ga je »hotel sam Bog«, za duhovni pomen, ki ga je navdihnjenemu besedilu »dal Bog« (*EB*, 552-553). Tudi določitev duhovnega pomena torej pripada področju eksegetske znanosti.

Tako ugotavljamo, da se kljub veliki različnosti težav, s katerimi se je treba spoprijeti, obe okrožnici popolnoma združujeta na globlji ravni. Tako ena kakor druga zavračata razkol med človeškim in božanskim, med znanstveno raziskavo in gledanjem vere, med dobesečnim in duhovnim pomenom. V tej točki se obe kažeta popolnoma v soglasju s skrivnostjo učlovečenja.

II. Soglasje med katoliško eksegezo in skrivnostjo učlovečenja

6. Tesen odnos, ki navdihnjena biblična besedila združuje s skrivnostjo učlovečenja, je v okrožnici *DAS* izražen s temi besedami: »Kakor se je podstatna Božja Beseda prilagodila ljudem v vseh pogledih, razen v grehu, tako so se Božje besede, izražene v človeških jezikih, prilagodile človeški govorici v vseh pogledih, razen v zmoti« (*EB*, 559). Ta trditev, ki jo je skoraj dobesečno prevzela

koncilna konstitucija BR (št. 13), prinaša na dan vzporedje z bogatim pomenom.

Res je, da je postavitev Božjih besed v zapis, po daru navdihnjenja za pisanje, predstavljala prvi korak do učlovečenja Božje Besede. Te zapisane besede so namreč predstavljale trajno sredstvo povezovanja in združevanja med izvoljenim ljudstvom in njegovim edinim Gospodom. Po drugi strani pa je prav zaradi preroškega vidika teh besed bilo mogoče spoznati dopolnitev Božjega načrta, ko »je Beseda meso postala in prišla prebivat med nas« (Jn 1, 14). Po nebeškem povečanju človeške narave učlovečene Besede, ostaja njen prihod med nas prav zaradi zapisanih besed trajno izpričan. Združeni z navdihnjenimi spisi Prve zaveze predstavljajo navdihnjeni spisi Nove zaveze preverljivo sredstvo povezovanja in združevanja med vernim ljudstvom in Bogom, Očetom, Sinom in Svetim Duhom. To sredstvo nikakor ne more biti ločeno od reke duhovnega življenja, ki izvira iz Srca križanega Jezusa in se razliva po zakramentih Cerkve. Ima pa vendar svoj lasten obstoj, to je zapisano besedilo, ki daje vero.

7. Zaradi tega obe okrožnici od katoliških eksegetov zahtevata, naj ostajajo v polnem soglasju s skrivnostjo učlovečenja, skrivnostjo združenja božanskega in človeškega v popolnoma določenem zgodovinskem bivanju. Jezusovo zemeljsko bivanje ni določeno samo po krajih in časih v začetku prvega stoletja v Judeji in Galileji, temveč tudi po njegovi zakoreninjenosti v dolgi zgodovini malega naroda na starem Bližnjem vzhodu, z njegovimi slabostmi in njegovimi vrlinami, z njegovimi Božjimi možmi in njegovimi grešniki, z njegovim počasnim kulturnim razvojem in njegovimi družbenimi spremembami, z njegovimi porazi in njegovimi zmagami, z njegovimi pričakovanji miru in Božjega kraljestva. Kristusova Cerkve jemlje resno dejstvo učlovečenja in zaradi tega priznava velik pomen »zgodovinsko-kritičnemu« preučevanju Svetega pisma. Daleč od tega, da bi ga zavračali, kakor bi hoteli zagovorniki »mistične« eksegeze, so ga moji pre-

dhodniki pogumno podpirali. »Znanost kritičnega preučevanja - je pisal Leon XIII. - zelo koristno za globlje razumevanje modrosti svetih piscev, ki jo mi silno podpiramo, naši katoliški eksegeti gojijo« (Apostolsko pismo *Vigilantiae*, za ustanovitev Biblične komisije, 30. oktobra 1902, EB, 142). Ista »silovitost« v podpori in isti prislov (»silno«) sta prisotna tudi v DAS v zvezi raziskavami tekstne kritike (prim. EB, 548).

8. Okrožnica DAS je, kakor je znano, eksegetom posebej priporočila preučevanje *literarnih vrst*, ki so uporabljene v svetih knjigah, in si upala trditi, da mora katoliški ekseget »priti do prepričanja, da tega dela svoje naloge ne more opustiti brez velike škode za katoliško eksegezo« (EB, 560). To priporočilo sloni na prizadevanju, da bi pomen besedil dojel z vso mogočo točnostjo in natančnostjo, se pravi v njihovem kulturno-zgodovinskem okolju. Napačna podoba o Bogu in učlovečenju sili določeno število kristjanov, da zavzemajo nasprotno usmeritev. Ker je Bog popolno Bitje, se nagibajo k mišljenju, da ima vsaka njegova beseda popolno vrednost in ni odvisna od nobenih pogojenosti človeške govorice. Po njihovem mnenju torej ni razloga, da bi proučevali te pogoje in hoteli izdelati razlike, ki bi omejevale pomen besed. Toda to pomeni slepiti se in dejansko zavračati skrivnosti pisnega navdihnjenja in učlovečenja in se pri tem zanašati na napačno pojmovanje Popolnega. Svetopisemski Bog ni popolno Bitje, ki bi drobilo vse, česar bi se dotaknilo, in zavrlo vse razlike in vse odtenke. Nasprotno, Bog je stvarnik, ki je ustvaril presenetljivo različnost bitij, »vsako po svoji vrsti«, kakor zatrjuje in poroča pripoved Prve Mojzesove knjige (prim. 1 Mz 1). Bog nikakor ne uničuje razlike, temveč jih spoštuje in vrednoti (prim. 1 Kor 12, 18.24.28). Ko se izraža v človeški govorici, ne daje vsakemu izrazu enake vrednosti, temveč s skrajno prožnostjo uporablja možne odtenke in sprejema tudi omejitve. Zaradi tega je naloga eksegetov tako zapletena, tako potrebna in tako izzivalna. Noben človeški vidik govorice ne sme biti opuščen. Zadnja napredo-

vanja lingvističnih, literarnih in hermenevtskih raziskav so biblični eksegezi omogočila, da je preučevanju literarnih vrst dodala številne druge zorne kote (govorniškega, pripovednega, strukturalnega); tudi druge človeške znanosti, kakor sta psihologija in sociologija, so bile pritegnjene, da bi dale svoj prispevek. Na vse to se lahko nanaša naročilo, ki ga je Leon XIII. zaupal članom Biblične komisije: »Naj med svoje pristojnosti prištejejo vse, kar bo podjetna raziskava modernih našla novega; in naj bodo v duhu čuječi, da bodo brez odlašanja sprejeli to, kar vsak trenutek prinaša koristnega za biblično eksegezo« (*Vigilantiae*, EB, 140). Človeške pogojenosti Božje besede je treba preučevati s stalno obnavljanim zanimanjem.

9. To preučevanje pa ne zadostuje. Da bi katoliška eksegeza spoštovala skladnost vere Cerkve in navdihnjenja Svetega pisma, mora paziti, da se ne ustavi pri človeških vidikih bibličnih besedil. Potrebno je, da tudi in predvsem pomaga krščanskemu ljudstvu, da bo jasneje dojelo Božjo besedo v teh besedilih, jo bolje sprejelo in tako živelo v polni skupnosti z Bogom.

V ta namen je očitno potrebno, da najprej sam ekseget v besedilih dojame Božjo besedo, kar pa je mogoče samo v primeru, da je razumsko delo podprto s poletom duhovnega življenja.

Pri pomanjkanju te podpore eksegetska raziskava ni popolna; izgublja pogled na svoj glavni namen in se omejuje na stranske naloge. Lahko postane tudi neke vrste beg. Znanstveno preučevanje samo človeških vidikov na besedilih lahko začne pozabljati, da Božja beseda vabi vsakogar, naj stopi iz samega sebe, da bo živel v veri in ljubezni.

Okrožnica PD je s tem namenom opozorila na posebno naravo svetih knjig in na zahtevo, ki izhaja iz nje za njihovo interpretacijo: »Svete knjige - je razglasila - ne smejo biti izenačene z običajnimi spisi, temveč so bile narekovane od Svetega Duha in imajo skrajno resno vsebino, z mnogih vidikov skrivnostno in težavno, zato vedno potrebujemo za

njihovo razumevanje in razlago prihod istega Svetega Duha, oziroma njegove luči in njegove milosti, ki jo je gotovo treba iskati v ponižni molitvi in ohranjeni v posvečenem življenju« (EB, 89). S krajšim obrazcem, izposojenim pri svetem Avguštinu, je okrožnica DAS izrazila isto zahtevo: »Naj molijo, da bodo razumeli!« (EB, 569).

Da bi prišli do popolnoma veljavne interpretacije besed, navdihnjenih od Svetega Duha, mora nas same voditi Sveti Duh, zato moramo moliti, veliko moliti, iskati v molitvi notranjo luč Duha in učljivo sprejeti to luč, iskati ljubezen, ki edina usposablja za razumevanje govorice Boga, ki »je ljubezen« (*I Jn* 4,8.16). Med samim opravljanjem interpretacije se je treba, kolikor je le mogoče, zadrževati v Božji navzočnosti.

10. Poslušnost Svetemu Duhu prinaša in krepi še drugo razpoloženje, ki je potrebno za pravilno usmeritev eksegeze: zvestoba do Cerkve. Katoliški ekseget ne goji zasebniške utvare, ki si domišlja, da je zunaj skupnosti verujočih mogoče bolje razumeti biblična besedila. Res je nasprotno, kajti ta besedila niso bila dana posameznim raziskovalcem, »da bi zadostila njihovo radovednost ali bi jim pripravila tvari- no za preučevanje in raziskavo« (EB, 566); bila so zaupana skupnosti verujočih, Kristusovi Cerkvi, da bi hranila vero in vodila življenje ljubezni. Spoštovanje tega namena pogojuje veljavnost interpretacije. Okrožnica PD je opomnila na to temeljno resnico in opozorila, da upoštevanje tega dejstva nikakor ne ovira biblične raziskave, temveč pospešuje njen pristen napredek (EB, 108-109). Ohrabrujoča je ugotovitev, da so zadnja preučevanja hermenevtske filozofije potrdila to gledanje na stvari in da so eksegeti različnih veroizpovedi delali v podobnih smereh ter so podčrtali, na primer, potrebo po interpretiranju vsakega bibličnega besedila kot sestavnega dela kanona Svetega pisma, ki ga priznava Cerkev, ali pa so bili bolj pozorni na prispevke patristične eksegeze.

Biti zvest Cerkvi namreč pomeni odločno se postaviti v tok velikega izročila, ki je pod vodstvom učiteljstva, utrjene-

ga s posebno pomočjo Svetega Duha, priznalo kanonične spise kot besedo, ki jo je Bog namenil svojemu ljudstvu, in jih nikoli ni nehalo premišljevati in v njih odkrivati neizčrpana bogastva. Drugi vatikanski koncil je poudaril: »Kajti vse to, kar je v zvezi z interpretacijo Svetega pisma, je končno podrejeno sodbi Cerkve, ki opravlja od Boga naloženo poslanstvo in službo varovanja in interpretiranja Božje besede« (BR, 12).

In nikakor ni manj res - saj to podpira koncil, ki trditev prevzema iz PD - da »je naloga eksegetov, da prispevajo (...) h globljemu razumevanju in predstavljanju pomena Svetega pisma, da bo s preučevanjem, ki je na nek način predhodno, dozorela sodba Cerkve« (BR, 12: prim. PD, EB, 109: »ut, quasi praeparato studio, iudicium Ecclesiae maturetur«).

11. Da bi bolje izpolnili to zelo pomembno cerkveno nalogo, bodo eksegeti radi ostajali blizu oznanjevanju Božje besede, bodisi da bodo posvečali del svojega časa tej službi, bodisi da bodo ohranjali stike s tistimi, ki jo opravljajo, in jih podpirali z objavami pastoralne eksegeze (prim. DAS, EB, 551). Tako se bodo izgubljali v labirintih odmaknjene znanstvene raziskave, ki bi jih oddaljevala od pravega pomena Svetega pisma. Ta pomen namreč ni ločljiv od njegovega namena, ki je v tem, da postavlja verujoče v osebni odnos z Bogom.

III. Novi dokument Biblične komisije

12. V teh smereh - je zagotovila okrožnica PD - je odprto široko polje za osebno delo vsakega eksegeta« (EB, 109). Petdeset let zatem je okrožnica DAS z drugimi besedami obnovila isto spodbujajočo ugotovitev: »ostajajo torej številne in med temi zelo pomembne točke za razpravo in razlago, pri preiskovanju katerih se duh in talent katoliških eksegetov moreta in morata svobodno razviti« (EB, 565).

Kar je bilo res leta 1943, ostaja tako tudi v naših dneh, kajti napredek raziskav je prinesel rešitve za nekatera vpra-

šanja in hkrati nova vprašanja za reševanje. Kolikor bolj se v eksegezi, kakor v drugih znanostih, odmika meja nepoznanega, toliko bolj se širi polje za raziskavo. Manj kakor pet let po objavi okrožnice DAS je odkritje kumranskih rokopisov prineslo novo luč za veliko število bibličnih vprašanj in odprlo nova področja raziskav. Tako so uspela nova odkritja in so bile izdelane nove metode raziskave in analize.

13. Ta sprememba položaja je povzročila potrebo po novem pregledu vprašanj. Papeška biblična komisija se je zavezala tej nalogi in danes predstavlja sad svojega dela, ki nosi naslov *Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi*.

Na prvi pogled bo v tem dokumentu presenetila odprtost duha, s katero je zasnovan. Pregledane so metode, pristopi in branja, ki se danes uporabljajo pri eksegezi, in - razen nekaterih pridržkov, včasih težkih, ki jih je treba izraziti - se skoraj v vseh dopušča prisotnost prvin, ki so veljavne za celovito interpretacijo bibličnega besedila.

Kajti katoliška eksegeza nima svoje lastne in izključujoče metode interpretacije, temveč izhaja iz zgodovinsko-kritične osnove in osvobojena filozofskih in drugih predsodkov, ki nasprotujejo resnici naše vere, izkorišča vse sedanje metode in išče v vsaki izmed njih »seme Besede«.

14. Druga značilna poteza tega povzetka je njegova uravnoteženost in zmernost. V svoji interpretaciji Svetega pisma zna uglasiti diahronijo in sinhronijo in priznava, da se obe dopolnjujeta in sta nepogrešljivi, da pride na dan celovita resnica besedila in se zadosti upravičenim zahtevam sodobnega bralca.

Še bolj pomembno pa je, da katoliška eksegeza ne obrača svoje pozornosti samo k človeškim vidikom bibličnega razodetja, kar je včasih napaka zgodovinsko-kritične metode, niti samo k božanskim vidikom, kakor hoče fundamentalizem; trudi se, da prinaša na dan ene in druge, združene v božanskem »sestopu« (BR, 13), ki je v temelju celotnega Svetega pisma.

15. Končno lahko zaznamo poudarek, ki je v tem dokumentu postavljen na dejstvo, da »se dejavna biblična Beseda obrača k vsem, v času in prostoru«, k vsemu človeštvu. Če »so se Božje besede (...) prilagodile govorici ljudi« (BR, 13), so hotele, da jih razumejo vsi. Zato ne smejo ostati oddaljene, »preveč« visoke »zate, niti preveč« oddaljene »od tebe. (...) Nasprotno, ta beseda je prav blizu tebe, v tvojih ustih in v tvojem srcu, da jo moreš spolnjevati« (5 Mz 30, 11. 14).

To je namen interpretacije Svetega pisma. Če je glavna naloga eksegeze, da doseže pristni pomen svetega besedila ali njegove različne pomene, je torej potrebno, da ta pomen posreduje naslovljencu Svetega pisma, ki je, če je mogoče, vsaka človeška oseba.

Sveto pismo izvaja svoj vpliv v teku stoletij. Stalen postopek aktualizacije prilagaja interpretacijo sodobni miselnosti in govorici. Oprijemljivost in neposrednost biblične govorice zelo olajšujeta to prilagajanje, njena zakoreninjenost v davno omiko pa povzroča številne težave. Zato je potrebno vedno znova prevajati biblično misel v sodobno govorico, da je izražena na način, ki je primeren poslušalcem. Prevod pa mora vendar biti zvest izvirniku in ne sme nategovati besedil, da bi jih prilagajal branju ali muhastemu pristopu v določenem trenutku. Pokazati je treba ves blesk Božje besede, čeprav je izražena »v človeških besedah« (BR, 13).

Sveto pismo je danes razširjeno po vseh celinah in v vseh narodih. Da bo njegova učinkovitost globoka, pa je potrebna inkulturacija glede na poseben značaj vsakega naroda. Morda bodo narodi, ki so manj zaznamovani z zablodami sodobne zahodne družbe, lažje razumevali biblično oznanilo kakor tisti, ki so že skoraj otopeli za delovanje Božje besede zaradi sekularizacije in pretirane demitologizacije. V naši dobi je potreben velik napor ne samo s strani modrih in oznanjevalcev, temveč tudi s strani širiteljev biblične miselnosti: uporabljati morajo vsa razpoložljiva sredstva - in danes jih je veliko - da bo vesoljni prispevek bibličnega oznanila na široko priznan in da se bo povsod razodela njegova rešilna učinkovitost.

Na podlagi tega dokumenta bo interpretacija Svetega pisma v Cerkvi mogla najti nov polet v korist celega sveta, da se bo zasvetila resnica in se bo povelečevala ljubezen na pragu tretjega tisočletja.

Sklep

16. Ob sklepu sem vesel, da morem kakor moja predhodnika Leon XIII. in Pij XII. katoliškim eksegetom in še posebej vam, člani Papeške biblične komisije, izročiti hkrati zahvale in spodbude. Prisrčno se vam zahvaljujem za izvrstno delo, ki ga opravljate v službi Božje besede in Božjega ljudstva: delo raziskovanja, poučevanja in objavljanja; pomoč, ki jo prispevate za teologijo, za bogoslužje besede in za službo oznanjevanja, pobude, ki pospešujejo ekumenizem in dobre odnose med kristjani in judi, udeležba pri naporih Cerkve, da bi odgovorila na pričakovanja in na težave sodobnega sveta. Dodajam svoje goreče spodbude za nadaljnje delo. Naraščajoča zapletenost naloge zahteva napore vseh in široko interdisciplinarno sodelovanje. V svetu, kjer znanstvena raziskava zavzema na različnih področjih vedno večji pomen, je nujno, da se tudi eksegetska znanost postavi na primerno raven. To je eden od vidikov inkulturacije vere, ki je del poslanstva Cerkve, v soglasju s sprejemanjem skrivnosti učlovečenja.

Naj vas Kristus Jezus, Beseda učlovečenega Boga, ki je odprl duha svojih učencev za razumevanje Svetega pisma (Lk 24, 45), vodi pri vaših raziskavah! Naj vam bo Devica Marija kot vzornica, ne samo zaradi svoje velikodušne poslušnosti Božji besedi, temveč tudi, na prvem mestu, zaradi načina sprejemanja tistega, kar je On povedal! Sveti Luka nam poroča, da je Marija premišljevala v svojem srcu božanske besede in dogodke, ki so se izpolnjevali, »*symballousa en te kardia autes*« (Lk 2, 19). Zaradi svojega sprejemanja Besede je vzornica in mati učencev (prim. Jn 19, 27). Naj vas ona uči popolnoma sprejeti Božjo besedo, ne samo po razumski raziskavi, temveč tudi v vsem vašem življenju!

Da bo vaše delo in vaša dejavnost prispevala vedno več in bo dosegala, da bo svetila luč Svetega pisma, vam iz vsega srca podeljujem svoj apostolski blagoslov.

Papeška biblična komisija

INTERPRETACIJA SVETEGA PISMA V CERKVI

Predgovor k dokumentu Biblične komisije

Preučevanje Svetega pisma je kakor duša teologije; tako pravi drugi vatikanski koncil (BR. 24), sklicujoč se na izrek papeža Leona XIII. Takšno preučevanje ni nikoli končano; vsaka doba mora na svoj način znova poskusiti razumeti svete knjige. V zgodovini interpretacije je uporaba zgodovinsko-kritične metode zaznamovala začetek nove dobe. Na podlagi te metode so se pokazale nove možnosti za razumevanje bibličnega besedila v njegovem izvirnem pomenu. Kakor vsaka človeška stvarnost skriva tudi ta metoda v sebi poleg dobrih možnosti tudi nekatere pasti. Raziskava izvirnega pomena lahko pripelje do omejevanja Besede izključno v preteklost, tako da njen sedanjí pomen ni več opazen. Izid je lahko takšen, da se zdi resnična samo človeška razsežnost Besede; pravi pisec, Bog, uhaja prijemom metode, ki je bila izdelana z ozirom na razumevanje človeških stvarnosti. Nanašanje »posvetne« metode na Sveto pismo je bilo nujno podvreči razpravi.

Vse, kar pomaga bolje spoznati resnico in urediti lastne misli, daje teologiji veljaven prispevek. V tem smislu je bilo prav, da je bila zgodovinsko-kritična metoda sprejeta v teološko delo. Toda vse, kar zožuje naše obzorje in nas ovi-
ra, da bi spustili pogled in posluh preko tega, kar je samo človeško, je treba zavreči, da se ohrani odprtost. Zato je pojav zgodovinsko-kritične metode takoj vzbudil razpravo

glede njene koristnosti in pravilne oblikovanosti, razpravo, ki še zdaj nikakor ni končana.

Učiteljstvo katoliške Cerkve je v tej razpravi večkrat zavze-
lo stališče s pomembnimi dokumenti. Najprej je papež Leon
XIII. določil nekatera navodila za usmeritev eksegeze v svoji
okrožnici PD z dne 18. novembra 1893. V času, ko se je libe-
ralizem kazal kot skrajno samozavesten in celo dogmatski,
je Leon XIII. izrazil predvsem različne kritike, ne da bi pri
tem izključeval dobre vidike novih možnosti. Petdeset let
zatem je papež Pij XII. po zaslugi rodovitnega delovanja ve-
likih katoliških eksegetov lahko dal več prostora spodbu-
dam in v okrožnici DAS z dne 30. novembra 1943 povabil k
uporabi sodobnih metod za razumevanje Svetega pisma.
Konstitucija drugega vatikanskega koncila o Božjem razo-
detju (BR) z dne 18. novembra 1965 povzema vse to, zdru-
žuje trajne poglede patristične teologije in nova metodološka
spoznanja sodobnih razlagalcev in nam daje povzetek, ki
ostaja pristojen.

Med tem časom se je metodološka lestvica eksegetskih
preučevanj bolj razširila, kakor je pred tridesetimi leti bilo
mogoče predvideti. Predložene so bile nove metode in novi
pristopi, od strukturalizma do materialistične, psihoanali-
tične in liberalistične eksegeze. Po drugi strani pa so enako
v teku novi poskusi; nameravajo znova okoristiti z metoda-
mi patristične eksegeze in predložiti nove oblike duhovne
interpretacije Svetega pisma. Papeška biblična komisija si
je torej zadala nalogo - sto let po okrožnici PD in petdeset let
po okrožnici DAS - da bo poskušala opredeliti stališče ka-
toliške eksegeze v sedanjem položaju. V novi obliki, ki ji je
bila dana po drugem vatikanskem koncilu, Papeška biblič-
na komisija ni več orodje cerkvenega učiteljstva, čeprav je
komisija izvedencev, ki kot katoliški eksegeti, v zavesti svoje
znanstvene in cerkvene odgovornosti zavzemajo stališče do
bistvenih vprašanj glede interpretacije Svetega pisma in
vedo, da imajo zaradi tega zaupanje cerkvenega učiteljstva.
Tako je bil izdelan navzoči dokument. Predstavlja dobro ute-
meljen pregled vsega, panoramo sedanjih metod, in daje

tistemu, ki o tem sprašuje, usmeritev glede možnosti in ome-
jitev teh poti. Na tem ozadju dokument opredeljuje vpraša-
nje pomena Svetega pisma: kako je mogoče spoznati tak-
šen pomen, v katerem se medsebojno prešinjajo človeška
Božja beseda, edinstvenost zgodovinskega dogodka in traja-
na veljavnost večne besede, sočasne vsaki dobi. Biblična
beseda ima svoj izvor v preteklosti, ki je resnična, vendar
ne samo v preteklosti; prihaja tudi iz Božje večnosti. Vodi
nas v Božjo večnost, vendar po poti skozi čas, ki vsebuje
preteklost, sedanjost in prihodnost. Mislim, da bo dokument
dal zares dragoceno pomoč za osvetlitev vprašanja o pravi
poti do razumevanja Svetega pisma in bo odprl nove pogle-
de. Nadaljuje smer okrožnic iz leta 1893 in leta 1943 in
rodovitno podaljšuje to smer.

Članom Biblične komisije želim izraziti svojo hvaležnost
za potrpežljiv in večkrat trd napor, s katerim je bilo postopoma
izdelano to besedilo. Dokumentu želim uspešno raz-
širitev, da bo učinkovito prispeval k raziskavi za globlje
sprejetje Božje besede v Svetem pismu.

Rim, na praznik evangelista sv. Mateja 1993.

Kard. Joseph Ratzinger

UVOD

Interpretacija bibličnih besedil vzbuja tudi v naših dneh živo zanimanje in povzroča živahne razprave, ki so v zadnjih letih dobile nove razsežnosti. Zaradi temeljnega pomena Svetega pisma za krščansko vero, za življenje Cerkve in za odnose kristjanov z verniki drugih verstev, je bila Papeška biblična komisija povabljena, naj se opredeli glede tega vprašanja.

A. Današnja problematika

Vprašanje interpretacije Svetega pisma ni sodobna iznajdba, kakor bi nas kdo hotel prepričati. Sveto pismo samo dokazuje, da njegova interpretacija predstavlja različne težave. Poleg jasnih besedil vsebuje tudi temne odlomke. Ko je Daniel bral določene odlomke Jeremija, se je dolgo spraševal o njihovem pomenu (*Dn* 9,2). V Apostolskih delih se je neki Etiopec iz 1. stoletja znašel v istem položaju pred odlomkom iz preroka Izaija (*Iz* 53,7-8) in priznal, da potrebuje razlagalca (*Apd* 8,30-35). Drugo Petrovo pismo pravi, da »nobeno preroško pismo ni stvar lastne razlage« (*2 Pt* 1,20) in po drugi strani opozarja, da pisma apostola Pavla vsebujejo »nekatero težko umljive stvari, ki jih nevredni in neutrjeni prevračajo, kakor tudi druga Pisma, v svojo lastno pogubo« (*2 Pt* 3,16).

Vprašanje je torej staro, sčasoma pa se je zaostriло: dvajset ali trideset stoletij že ločuje bralca od dogodkov, ki jih prinaša Sveto pismo, to pa ne neha vzbujati različnih težav. Po drugi strani pa so zaradi napredka človeških znanosti vprašanja, ki zadevajo interpretacijo, postala v sodobnih časih bolj zapletena. Določene so bile znanstvene metode za preučevanje starih besedil. V kolikšni meri je te metode mogoče jemati kot primerne za interpretacijo Svetega pis-

ma? Na ta vprašanja je pastoralna previdnost Cerkve dolgo časa odgovarjala z molkom, ker so bile metode, kljub svojim dobrim prvinam, pogosto povezane z mnenji, ki so nasprotovale krščanski veri. Pokazal pa se je ugoden razvoj, zaznamovan s celo vrsto papeških dokumentov, od okrožnice PD Leona XIII. (18. novembra 1893) do okrožnice DAS Pija XII. (30. septembra 1943), potrdili pa sta ga izjava *Sancta Mater Ecclesia* (21. aprila 1964) Papeške biblične komisije in predvsem dogmatična konstitucija BR drugega vatičanskega koncila (18. novembra 1965).

Rodovitnost tega dejavnega odnosa se je pokazala tako, da tega ni mogoče zanikati. Biblično preučevanje je dobilo znaten zagon v katoliški Cerkvi in njegova znanstvena veljavnost je bila vedno bolj priznana med strokovnjaki in med verniki. Ekumenski pogovor je bil znatno olajšan. Vpliv Svetega pisma na teologijo se je poglobil in prispeval k teološki prenovi. Med katoličani se je povečalo zanimanje za Sveto pismo, kar je pospešilo napredovanje krščanskega življenja. Vsi, ki so prejeli resno izobrazbo na tem področju, menijo, da se ni več mogoče vrniti v stanje predkritične interpretacije, ki jo imajo, ne brez razloga, za odločno nezadostno.

Toda v trenutku, ko je najbolj razširjena znanstvena metoda - »zgodovinsko-kritična« metoda - bila tekoče uporabljana v eksegezi, tu je vključena tudi katoliška eksegeza, je bila ta metoda zopet dana v razpravo: po eni strani, v samem znanstvenem svetu, zaradi pojava drugih metod in pristopov, po drugi strani pa, zaradi kritik številnih kristjanov, ki so jo imeli za nezadostno z vidika vere. Zgodovinsko-kritična metoda, ki je posebno pozorna, kakor nakazuje njeno ime, na zgodovinski razvoj besedil ali izročil v teku časa - *diahronija*, sedaj v določenih okoljih tekmuje z metodami, ki vztrajajo pri sinhronem razumevanju besedil, bodisi da gre za njihov jezik, za njihovo sestavo, za njihovo pripovedno zasnovo ali za njihov prepričevalni napor. Na drugi strani pa skrb diahronih metod, da bi rekonstruirale preteklost, pri mnogih odstopa mesto težnji, da bi obravnavali besedila postavljena v perspektive sedanjega časa, v fi-

lozofsko, psihoanalitično, sociološko, politično itd. Ta mnogoterost metod in pristopov je nekaterim dragocena kot znamenje bogastva, drugim pa daje vtis velike zmešnjave.

Naj bo resnična ali navidezna, ta zmešnjava daje nove dokaze nasprotnikom znanstvene eksegeze. Spopad interpretacij razodeva po njihovem, da ni nobenega dobička, če biblična besedila podvržemo zahtevam znanstvenih metod, temveč nasprotno, nastane velika izguba. Tako podčrtujejo, da je rezultat znanstvene eksegeze, povzročanje zmede in dvomov v številnih točkah, ki so do zdaj bile mirno sprejete, in sili nekatere eksegete, da zavzemajo stališča, ki nasprotujejo veri Cerkve glede silno pomembnih vprašanj, kakor je deviško spočetje Jezusa in njegovi čudeži in celo njegovo vstajenje in njegovo božanstvo.

Tudi kadar ne pelje v takšna zanikanja, je znanstvena eksegeza po njihovem zaznamovana z jalovostjo, kar zadeva napredek krščanskega življenja. Namesto da bi omogočala lažji in varnejši pristop k živim izvirom Božje besede, dela iz Svetega pisma zaprto knjigo, katere vedno dvomljiva interpretacija zahteva strokovno pristojnost, zaradi katere postaja to področje pridržano maloštevilnim strokovnjakom pridržano področje. Nanje nanašajo nekateri evangelijski izrek: »Vzeli ste ključ do spoznanja. Sami niste vstopili in tistim, ki so hoteli vstopiti, ste zabranili« (Lk 11,52); prim. Mt 23,13).

Zaradi tega je potrebno potrpežljivi napor znanstvene eksegeze zamenjati s preprostejšimi pristopi, kakor je ta ali oni način sinhronega branja, ki se zdi zadosten, ali pa se celo odpovedati vsakemu načinu preučevanja in priporočati branje Svetega pisma, ki je znano kot »duhovno« in se pojmuje kot branje, ki ga vodi samo osebno navdihnjenje, in je namenjeno, da goji takšno navdihnjenje. Nekateri iščejo v Svetem pismu predvsem Kristusa svojega osebnega snovanja in zadoščenje svoje samodejne vernosti. Drugi hočejo najti natančne odgovore na vsakršno vprašanje, osebno ali občestveno. Številne so ločine, ki predlagajo kot pravilno samo eno interpretacijo, o kateri trdijo, da so jo prejeli v razodetju.

B. Namen dokumenta

Zato je primerno resno premisliti različne vidike sedanjega položaja na področju biblične interpretacije, biti pozoren na kritike, na ugovore in pričakovanja, ki so glede tega izraženi, oceniti možnosti, ki jih odpirajo nove metode in pristopi, in končno poskušati določiti usmeritev, ki bo bolj ustrezala poslanstvu eksegeze v katoliški Cerkvi.

Takšen je namen tega dokumenta. Papeška biblična komisija hoče nakazati poti, ki jih je treba prehoditi, da bi prišli do interpretacije Svetega pisma, ki bo kar najbolj zvesta njegovi naravi, hkrati človeški in božanski. Nimamo namena, da bi zavzeli stališče do vseh vprašanj, ki zadevajo Sveto pismo, kakor je na primer teologija navdihnjenja. Naš namen je, da bi pregledali tiste metode, ki lahko učinkovito prispevajo k ovrednotenju vseh bogastev, vsebovanih v bibličnih besedilih, da bi Božja beseda mogla postajati vedno bolj duhovna hrana članom njegovega ljudstva in zanje izvir življenja iz vere, iz upanja in iz ljubezni, kakor tudi luč za vse človeštvo (prim. BR, 21).

Pričujoči dokument dosega ta namen s sledečimi postopki:

1. podaja kratek opis različnih metod in pristopov¹ in nakazuje njihove možnosti in njihove meje;
2. preiskuje nekatera vprašanja hermenevtike;
3. predstavlja premislek o značilnih razsežnostih katoliške interpretacije Svetega pisma in o njegovih odnosih do drugih teoloških ved;
4. premišljuje o mestu, ki ga interpretacija Svetega pisma zavzema v življenju Cerkve.

¹ Pojem eksegetska »metoda« razumemo kot skupek znanstvenih posegov, izpeljanih za razlago besedil. O »pristopu« govorimo, kadar mislimo na raziskavo, ki izhaja iz posebnega zornega kota.

I. METODE IN PRISTOPI ZA INTERPRETACIJO

A. Zgodovinsko-kritična metoda

Zgodovinsko-kritična metoda je nepogrešljiva za znanstveno preučevanje pomena starih besedil. Ker so Sveto pismo kot »Božjo besedo v človeški govorici« sestavljali človeški pisci v vseh njegovih delih in v vseh njegovih virih, njegovo pravilno razumevanje uporabo te metode ne samo dovoljuje kot zakonito, temveč jo zahteva.

1. Zgodovina metode

Za pravilno vrednotenje te metode v njenem sedanjem stanju je treba pogledati v njeno zgodovino. Nekaterne prvine te metode interpretacije so zelo stare. Že v antiki so jih uporabljali grški razlagalci klasične književnosti in pozneje v času patristične dobe pisci, kakor so bili Origen, Hieronim in Avguštin. Metoda je bila tedaj manj izdelana. Njene sodobne oblike so sad izpopolnitev, ki so jih začeli vnašati predvsem renesančni humanisti in njihov *recursus ad fontes* (nazaj k virom). Medtem ko se je kritika teksta Nove zaveze kot znanstvena veda razvijala šele od leta 1800 naprej, se pravi, ko se je ločila od *Textus receptus* (sprejetega besedila), pa segajo začetki literarne kritike v XVII. stoletje, v delo Richarda Simona, ki je obrnil pozornost na dvojnike, na vsebinska razhajanja in slogovne razlike, ki so vidni v Pentatevhu in predstavljajo ugotovitve, ki so težko spravljive s pripisovanjem vsega besedila samo enemu piscu, to je Mojzesu. V XVIII. stoletju se je Jean Astruc še omejeval na razlago, da je Mojzes uporabljal različne vire (predvsem dva

glavna vira), da je sestavil Genezo (1 Mz), toda kritika je pozneje z vedno večjo odločnostjo izpodbijala trditev, po kateri je Mojzes sam sestavil Pentatevh. Literarna kritika se je dolgo istovetila z naporom, da bi razločila različne vire besedil. Tako se je v XIX. stoletju razvila »dokumentarna« predpostavka, ki je poskušala razložiti ureditev Pentatevha. V njem naj bi bili stopljeni štirje dokumenti, deloma vzporedni med seboj: jahvistov (J), elohistov (E), Devteronomij (D) in duhovniški (P: iz nemškega »Priester«, »duhovnik«); zadnjega naj bi uporabljal končni urednik, da je sestavil celoto. Podobno so se, da bi hkrati razložili sovpadanja in razhajanja, ki so ugotovljiva med tremi sinoptičnimi evangeliji, zatekli k predpostavki o »dveh virih«, po kateri naj bi bila Matejev in Lukov evangelij sestavljena iz dveh glavnih virov: Markov evangelij na eni strani, na drugi pa zbirka Jezusovih besed (imenovana Q, iz nemškega »Quelle«, »vir«). Kar zadeva osnovo, sta ti dve predpostavki še dejavni v znanstveni eksegezi, čeprav sta predmet izpodbijanja.

V želji, da bi določila kronologijo bibličnih besedil, se je ta vrsta literarne kritike omejevala na opravljanje rezov in členitev, da bi razločila različne vire, ni pa posvečala dovolj pozornosti končni sestavi bibličnega besedila in sporočilu, ki ga izraža v sedanjem stanju (malo je cenila delo redaktorjev). Zaradi tega se je zgodovinsko-kritična eksegeza mogla zdeti prevratna in rušilna, toliko bolj, ker so nekateri eksegeti, pod vplivom primerjalne zgodovine verstev, kakor se je tedaj izvajala, ali pa na podlagi filozofskih zasnov izrekli odklonilne sodbe proti Svetemu pismu.

Hermann Gunkel je dosegel, da je metoda izšla iz geta tako razumete v literarne kritike, ki je bila tako razumljena. Čeprav je ostajal pri mnenju, da so knjige Pentatevha kompilacije, je svojo pozornost usmeril na svojevrstno tkanje različnih odlomkov in poskušal določiti vrsto vsakega posebej (na primer: »legenda« ali »himna«) in njihovo izvirno okolje ali »Sitz im Leben« (na primer: sodnijski ali bogoslužni položaj, itd.). Na to raziskavo literarnih vrst se navezuje »kritično preučevanje oblik« (»Formgeschichte«), ki sta ga pri

eksegezi sinoptikov odprla Martin Dibelius in Rudolf Bultmann. Slednji je preučevanjem »Formgeschichte« primešal biblično hermenevtiko, ki se je navdihovala pri eksistencialni filozofiji Martina Heideggerja. Posledica je bila, da je Formgeschichte pogosto vzbujala resne zadržke. Toda ta metoda sama na sebi je kot svoj prispevek jasneje pokazala, da je novozavezo izročilo imelo svoj izvor in je dobilo svojo obliko v krščanski skupnosti ali prvi Cerkvi, in je od oznanjanja Jezusa samega prešlo k oznanjanju, ki razglaša, da je Jezus Kristus. Metodi »Formgeschichte« se je pridružila »Redaktionsgeschichte«, »kritično preučevanje urejanja«, ki poskuša osvetliti osebni prispevek vsakega evangelista in teološke usmeritve, ki so vodile njihovo delo urejanja. Z uporabo te metode je postala vrsta različnih oddelkov zgodovinsko-kritične metode popolnejša: od kritike teksta prehaja k literarni kritiki, ki razstavlja (raziskava virov), nato pa h kritičnemu preučevanju oblik in končno k razčlenitvi urejanja, ki je pozorna na besedilo v njegovi sestavi. Tako je postalo možno jasnejše razumevanje namena piscev in urednikov Svetega pisma, kakor tudi oznanila, ki ga namenjajo prvim naslovljencem. Zgodovinsko-kritična metoda je zato dobila prvovrsten pomen.

2. Načela

Temeljna načela zgodovinsko-kritične metode v njeni klasični obliki so:

Gre za zgodovinsko metodo, ne samo, ker se nanaša na stara besedila - v našem primeru na biblična - in proučuje zgodovinski pomen, temveč tudi in predvsem zato, ker poskuša pojasniti zgodovinski potek izdelave bibličnih besedil, diahroni potek, ki je včasih zapleten in dolgotrajen. V različnih odsekih njihove izdelave so se biblična besedila obračala k različnim vrstam poslušalcev in bralcev, ki so se nahajali v različnih krajevno-časovnih položajih.

Gre za kritično metodo, ker deluje s pomočjo kar najbolj strogih znanstvenih meril v vsakem od svojih odsekov (od

kritike teksta do kritičnega preučevanja urejanja), da sodobnemu bralcu naredi dosegljiv pomen bibličnih besedil, ki ga je pogosto težko dojeti.

Kot analitična metoda proučuje biblično besedilo kot katerokoli drugo besedilo iz antike in ga razlaga kot človeško govorico. Vendar pa pomaga eksegetu, predvsem v kritičnem preučevanju urejanja besedil, da bolje razume vsebino božanskega razodetja.

3. Opis

Do sedanjega stanja svojega razvoja je zgodovinsko-kritična metoda prešla naslednje odseke:

Kritika teksta, ki se izvaja že dalj časa, odpira vrsto znanstvenih dejavnosti. Opira se na pričevanje najstarejših in najboljših rokopisov, kakor na pričevanje papirov, starih prevodov in patristike, in po določenih pravilih poskuša dognati biblično besedilo, ki je, kolikor je mogoče, blizu izvirnemu besedilu.

Besedilo se nato podvrže jezikovni (morfologija, sintaksa) in semantični analizi, ki uporablja spoznanja, pridobljena po preučevanju zgodovinske filologije. Literarna kritika si nato prizadeva, da ugotovi začetek in konec besedilnih enot, večjih in manjših, in preizkuša notranjo skladnost besedil. Obstoj dvojnikov, nespravljivih razhajanj in drugih značilnosti razodeva sestavljenost določenih besedil, ki se nato razdelijo v majhne enote in se proučuje možna pripadnost različnim virom. Kritika vrst poskuša ugotoviti literarne vrste, njihovo izvirno okolje, njihove posebne poteze in njihov razvoj. Kritika tradicij postavlja besedila v tokove izročila, ki jim potem poskuša določiti razvoj v teku zgodovine. Končno kritika urejanja proučuje spremembe, ki so jih besedila doživela, preden so bila postavljena v svoje končno stanje, analizira končno stanje in si prizadeva, da bi razločila usmeritve, ki so mu lastni. Medtem ko prejšnji odseki poskušajo razložiti besedilo z njegovim nastankom, z diahronim pogledom, pa zadnji odsek končuje s sinhronim preučevanjem:

razlaga se besedilo samo v sebi, po medsebojnih odnosih različnih njegovih prvin in se pregleduje pod vidikom oznaila, ki ga je pisec namenil svojim sodobnikom. Lahko se pregleduje tudi uporabna vloga besedila.

Kadar proučevana besedila pripadajo zgodovinski literarni vrsti ali so v razmerju z zgodovinskimi dogodki, zgodovinska kritika dopolnjuje literarno kritiko, da izostri njihov zgodovinski pomen v sodobnem pomenu besede.

Tako pridejo na dan različni odseki oprijemljivega razvoja bibličnega razodetja.

4. Ocena

Kakšno vrednost ima zgodovinsko-kritična metoda, posebno v sedanjem stanju svojega razvoja?

Metoda sama po sebi, če se uporablja uravnovešeno, ne vključuje nobenega *a priori* (predsodka). Če njeno uporabo spremljajo kakšni *a priori*, za to ni vzroka v metodi sami, temveč v hermenevtskih izbirah, ki usmerjajo interpretacijo in so lahko pristranske.

V svojih začetkih je bila metoda usmerjena h kritiki virov in zgodovini verstev in ji je uspelo odpreti nov pristop k Svetemu pismu in pokazati, da je to zbirka spisov, ki največkrat, zlasti v Stari zavezi, niso delo enega samega pisca, temveč so imeli dolgo predzgodovino, ki je zapleteno povezana z zgodovino Izraela ali z zgodovino prve Cerkve. Tako judovska kakor krščanska interpretacija Svetega pisma prej ni imela jasne zavesti o oprijemljivih in različnih zgodovinskih razmerah, v katerih se je Božja beseda zakoreninila. Poznala jih je le približno in od daleč. Primerjava ustaljene eksegeze z znanstvenim pristopom, ki se je v svojih začetkih hote odtegoval od vere in ji včasih tudi nasprotoval, je bila gotovo boleča; potem pa se je pokazalo, da je bila zdravilna: ko se je osvobodila zunanjih predsodkov, je pripeljala do natančnejšega razumevanja resnice Svetega pisma (prim. BR, 12). Po DAS je iskanje dobesednega pomena Svetega pisma temeljna naloga eksege-

ze, za izpolnitev te naloge pa je potrebno določiti literarno vrsto besedil (prim. EB, 560); to se uresničuje z zgodovinsko-kritično metodo.

Klasična uporaba zgodovinsko-kritične metode seveda kaže določene meje, ker se omejuje na iskanje pomena bibličnega besedila v zgodovinskih okoliščinah njegove izdelave, ne zanima pa se za druge možnosti pomena, ki so se razodele v teku poznejših obdobj bibličnega razodetja in zgodovine Cerkve. Vendar je ta metoda prispevala k izdelavi del z eksegezo in biblično teologijo, ki imajo veliko vrednost.

Dolgo so se branili, da bi to metodo pomešali s kakšnim filozofskim sistemom. V zadnjem času pa je eksegetsko teženje usmerilo metodo v prevladujoče vztrajanje na obliki besedila z zmanjšano pozornostjo na njegovi vsebini, toda ta težnja je bila popravljena zaradi prispevka razčlenjene semantike (semantika besed, stavkov, besedila) in zaradi uporabnega vidika besedil.

Glede vključitve sinhrone analize besedil v metodo je treba priznati, da je poseg upravičen, ker je izraz Božje besede besedilo v svojem končnem stanju, ne pa kakšna predhodna ureditev. Toda diahrono preučevanje ostaja nepogrešljivo za razumevanje zgodovinske razgibanosti, ki poživlja Sveto pismo, in za razodevanje njegove bogate sestave: na primer, zakonik zaveze (2 Mz 21-23) odseva politično, socialno in religiozno stanje izraelske družbe, ki je različno od drugih zakonodaj, ohranjenih v Devteronomiju (5 Mz 12-26) in Levitiku (zakonik svetosti, 3 Mz 17-26). Potrebno se je izogibati, da se zgodovinarski težnji, ki se je očitala antični zgodovinsko-kritični eksegezi, ne pripeti nasprotno pretiravanje, pozaba zgodovine s strani izključno sinhrone eksegeze.

Za konec, namen zgodovinsko-kritične metode je predvsem na diahroni način, spraviti na dan pomen, ki so ga izrazili pisci in uredniki. S pomočjo drugih metod in pristopov odpira sodobnemu bralcu dostop do pomena besedila Svetega pisma, kakršno imamo.

B. Nove metode literarne analize

Nobena znanstvena metoda za preučevanje Svetega pisma ne more izveči vsega bogastva bibličnih besedil. Kakršnakoli je njena vrednost, znanstveno-kritična metoda si ne more domišljati, da zadostuje za vse. Nujno namreč pušča v senci številne vidike spisov, ki jih proučuje. Zato ne preseneča ugotovitev, da se dejansko predlagajo nove metode in pristopi, da bi poglobili ta ali oni vidik, ki je vreden pozornosti.

V paragrafu B bomo predstavili nekatere metode literarne analize, ki so se razvile pred kratkim. V naslednjih paragrafi (C, D, E) bomo na kratko pregledali različne pristope, od katerih so nekateri povezani s preučevanjem izročila, drugi s »človeškimi znanostmi«, še drugi s posebnimi sodobnimi položaji. Končno bomo pregledali (F) fundamentalistično branje Svetega pisma, ki danes zavrača vsak načrten napor za interpretacijo.

Biblična eksegeza izkorišča napredek, ki so ga v našem času naredili jezikoslovni in literarni strokovnjaki, in uporablja vedno bolj nove metode literarne analize, posebno govorniško, pripovedno in semiotsko analizo.

1. Govorniška analiza

Po pravici povedano, govorniška analiza sama v sebi ni nova metoda. Nova pa je, na eni strani, njena načrtna uporaba za interpretacijo Svetega pisma, in na drugi strani, rojstvo in razvoj »novega govorništva«.

Govorništvo je umetnost sestavljanja prepričevalnih govorov. Ker so vsa biblična besedila do neke mere prepričevalna besedila, je določeno poznavanje govorništva del običajne prtljage eksegetov. Govorniška analiza mora biti opravljena kritično, kajti znanstvena eksegeza je delo, ki se nujno podreja zahtevam kritičnega duha.

Številna nova preučevanja so posvetila veliko pozornosti navzočnosti govorništva v Svetem pismu. Ločiti je mogoče

tri različne pristope. Prvi se opira na klasično grško-latinško govornišvo; drugi je pozoren na semitske postopke sestavljanja; tretji se navdihuje pri sodobnih raziskavah, imenovanih »novo govornišvo«.

Vsak govorniški položaj prinaša navzočnost treh prvin: govornik (ali sestavljaalec), govor (ali besedilo) in poslušalstvo (ali naslovljenci). *Klasično govornišvo* zato razlikuje tri prepričevalne dejavnike, ki prispevajo h kakovosti govora: pristojnost govornika, dokazovanje govora in ganjenost, ki jo povzroča v poslušalstvu. Različnost položajev in naslovljenec silno vpliva na način govorjenja. Klasično govornišvo, od Aristotela, dopušča razlikovanje treh vrst zgovernosti: sodna (pred sodniki), razpravna (na političnih shodih) in dokazna vrsta (pri slovesnostih).

Čedalje več eksegetov ugotavlja silen vpliv govornišva v helenistični kulturi, zato uporabljajo razprave klasičnega govornišva, da bi bolje analizirali nekatere vidike bibličnih spisov, predvsem Nove zaveze.

Drugi eksegeti namenjajo svojo pozornost posebnim potezam *bibličnega literarnega izročila*. Ker korenini v semitski kulturi, kaže izbran okus za somerne sestave, zaradi katerih se vzpostavljajo razmerja med različnimi prvina mi besedila. Preučevanje mnogoterih oblik vzporedja in drugih semitskih postopkov sestavljanja naj bi omogočilo boljše razčlenitev literarne zgradbe besedil in boljše razumevanje njihovega sporočila.

Gledano s širšega vidika, hoče *novo govornišvo* biti nekaj različnega od zastarelih slogovnih figur, umetelnih govorcev in vzornih govorov. Raziskuje, zakaj je določena uporaba jezika učinkovita in uspeva priobčiti določeno prepričanje; poskuša biti »stvarno« in se noče omejevati na preprosto oblikovno analizo; položaju razpravljanja posveča pozornost, ki jo zasluži; proučuje slog in sestavo, kolikor sta orodje za izvajanje določene dejavnosti na poslušalstvu. V ta namen izkorišča novejšo prispevke znanosti, kakor so lingvistika, semiotika, antropologija in sociologija.

Naobrnjeno na Sveto pismo poskuša *novo govornišvo* prodreti v srce govorice razodetja, kolikor je prepričevalna verska govorica, in oceniti njegov vpliv v družbenem okolju sporočanja.

Govorniške analize zaslužijo veliko spoštovanje za obogatitev, ki jo prinašajo kritičnemu preučevanju besedil, predvsem v svojih novejših pogledih. Popravljajo opustitve, ki so trajale dolgo, in odkrivajo ali boljše osvetljujejo izvirne poglede.

Novo govornišvo ima prav, da obrača pozornost na prepričevalno in prepričljivo sposobnost govorice. Sveto pismo ni preprosto izražanje resnice. To je oznanilo, ki vsebuje vlogo sporočila v določenem okolju, oznanilo, ki nosi s seboj moč dokazovanja in govorniško bojevitost.

Govorniške analize pa imajo tudi svoje meje. Ko se omejujejo na opisovanje, imajo njihovi dosežki samo slogovno vrednost. Ker so v osnovi sinhroni, se ne morejo postavljati kot samostojna metoda, ki bi bila samozadostna. Njihovo obračanje na biblična besedila postavlja veliko vprašanj: ali so pisci teh besedil pripadali najbolj kulturnim okoljem? Do kakšne mere so se držali govorniških pravil pri sestavljanju svojih spisov? Katero govornišvo je bolj pristojno za analizo določenega spisa: grško-latinsko ali semitsko? Ali ni tvegano, da bi prisojali določenim bibličnim besedilom preveč izdelano govorniško zgradbo? Ta vprašanja - in še druga - pa seveda ne smejo preprečevati, da bi uporabljali te vrste analizo; opozarjajo samo, da jo je treba uporabljati razsodno.

2. Pripovedna analiza

Pripovedna eksegeza predlaga metodo razumevanja in sporočanja bibličnega oznanila, ki ustreza obliki pripovedi in pričevanja, temeljnemu načinu sporočanja med človeškimi osebami, ki je značilen tudi za Sveto pismo. Stara zaveza namreč predstavlja zgodovino odrešenja, katere učinko-

vito pripovedovanje postaja osnova izpovedi vere, bogoslužja in kateheze (prim. Ps 78,3-4; 2 Mz 12,24-27; 5 Mz 6,20-25; 26,5-10). Oznanjanje krščanske kerigme, na drugi strani, vsebuje pripovedno nadaljevanje življenja, smrti in vstajenja Jezusa Kristusa, to je dogodkov, o katerih nam podrobno pripovedujejo evangeliji. Tudi kateheza se predstavlja v pripovedni obliki (prim. 1 Kor 11,23-25).

Z ozirom na pripovedni pristop je primerno razlikovati metode analize in teološkega premisleka.

Trenutno se predlagajo številne *metode analize*. Nekateri izhajajo iz preučevanja starih pripovednih vzorcev. Drugi se opirajo na to ali ono sedanje »pripovedologijo«, ki ima lahko skupne točke s semiotiko. Pripovedna analiza, ki je posebno pozorna na prvine besedila, povezane z zapletom, z osebnostmi in z zornim kotom pripovedovalca, proučuje način, po katerem je zgodba povedana, tako da vključi bralca v »svet pripovedi« in v svoj sestav vrednot.

Marsikatera metoda uvaja razlikovanje med »pravim piscem« in »vključnim piscem«, med »pravim bralcem« in »vključnim bralcem«. »Pravi pisec« je oseba, ki je sestavila pripoved. »Vključni pisec« nakazuje podobo pisca, ki jo besedilo postopoma rojeva v teku branja (z njegovo kulturo, njegovim značajem, njegovimi težnji, njegovo vero, itd.). »Pravi bralec« se imenuje vsaka oseba, ki ima dostop do besedila, od prvih naslovljencev, ki so ga brali ali slišali brati, do današnjih bralcev in poslušalcev. »Vključni bralec« je tisti, ki ga besedilo predpostavlja in poraja, ki je sposoben opraviti umska dejanja in čustvene zahteve, da vstopi v svet pripovedi in mu odgovori na način, ki ga zahteva pravi pisec po vključnem piscu.

Besedilo dejavno izvaja svoj vpliv do tiste mere, do katere se pravi bralci (na primer, mi sami, na koncu XX. stoletja) morejo istovetiti z vključnim bralcem. Ena izmed glavnih nalog eksegeze je, da olajšuje to istovetenje.

Na pripovedno analizo se navezuje nov način ocenjevanja pomena besedil. Medtem ko zgodovinsko-kritična metoda

gleda na besedilo kot na nekakšno »okno«, ki omogoča posvečati se različnim opazovanjem glede določenega obdobja (ne samo glede povedanih dejstev, temveč tudi glede položaja skupnosti, zaradi katerega so bila povedana), se tu poudarja, da besedilo deluje tudi kot »ogledalo«, ker predstavlja določeno podobo sveta - »svet pripovedi« - ki vpliva na bralčev način gledanja in ga napeljuje, da sprejema nekatere vrednote bolj kot druge.

Tej izrazito literarni vrsti preučevanja se je pridružil *teološki premislek*, ki preiskuje s seboj prinesene posledice za pritrnitev veri, naravo pripovedi - torej pričevanja - Svetega pisma in izvaja iz njega uporabno in pastoralno hermenevtiko. To je odziv na krčenje navdihnjenega besedila na skupen teoloških postavk, ki so pogosto oblikovane po nesvetopisemskih razpredelnicah in govorici. Od pripovedne eksegeze se zahteva, da v novih zgodovinskih okoljih ovrednoti načine sporočanja in pomena, ki so lastni biblični pripovedi z namenom, da širše odpira pot njeni rešilni učinkovitosti. Vztraja se na potrebi po »pripovedovanju o odrešenju« (»obvestilni« vidik pripovedi) in po »pripovedovanju s pogledom na odrešenje« (»preoblikovalni« vidik). Biblična pripoved namreč vsebuje - izrecno ali vključno, odvisno od primera - bivanjski poziv, namenjen bralcu.

Pripovedna analiza predstavlja za biblično eksegezo očitno korist, ker ustreza pripovedni naravi velikega števila bibličnih besedil. Prispeva lahko k olajšanju pogosto težkega prehoda od pomena besedila v njegovem zgodovinskem okolju - kakor ga poskuša opredeliti zgodovinsko-kritična metoda - k pomenu, ki ga ima za današnjega bralca. Na drugi strani pa razlikovanje med »pravim piscem« in »vključnim piscem« povečuje zapletenost vprašanj za interpretacijo.

Pripovedna analiza bibličnih besedil se ne sme omejevali na to, da bi nanje nanašala vnaprejšnje vzorce, temveč si mora prizadevati, da ustreza njihovi posebnosti. Njen sinhroni pristop zahteva dopolnitev z diahronimi preučevanji. Na

drugi strani pa se mora varovati pred možnim teženjem, da bi izključevala vsako poučno obdelavo podatkov, vsebovanih v svetopisemskih pripovedih, ker bi se v tem primeru znašla v nasprotju z istim bibličnim izročilom, ki uporablja tovrstno obdelavo, in s cerkvenim izročilom, ki hodi naprej po tej poti. Končno je primerno opozoriti, da ni mogoče imeti subjektivne bivanjske učinkovitosti Božje besede, posredovane v pripovedih, kot zadostno merilo za resničnost njene ga razumevanja.

3. Semiotška analiza

Med metode, ki se imenujejo sinhrono in se torej ukvarjajo s preučevanjem bibličnega besedila, kakršno se predstavlja v svojem končnem stanju, se uvršča tudi semiotška analiza, ki se je v dvajsetih letih v nekaterih okoljih silno razvila. Metoda se je s širšo oznako najprej imenovala »strukturalizem« in se lahko pohvali, da je njen predhodnik švicarski jezikoslovec Ferdinand de Saussure, ki je v začetku tega stoletja izdelal teorijo, po kateri je vsak jezik sestav odnosov, ki se podreja določenim pravilom. Na razvoj metode so znatno vplivali številni jezikoslovci in znanstveniki literarnih ved. Večina biblicistov, ki uporabljajo semiotiko za preučevanje Svetega pisma, se sklicuje na Algirdasa J. Greimasa in na Pariško šolo, ki jo je ustanovil. Drugi pristopi in podobne metode, ki se opirajo na moderno jezikoslovje, se razvijajo drugje. Tu bomo predstavili in na kratko razčlenili Greimasovo metodo.

Semiotika se opira na tri glavna načela ali predpostavke:

Načelo imanence: vsako besedilo sestavlja pomensko celoto; analiza preiskuje celotno besedilo, toda samo besedilo; ne sklicuje se na »zunanje« podatke, kakor so pisec, naslovijenci, povedani dogodki, zgodovina urejanja.

Načelo sestave pomena: ni pomena razen po odnosu in v odnosu, posebno v različnosti; analiza nekega besedila torej obstoji v vzpostavitvi mreže odnosov (nasprotja, sklad-

nosti ...) med prvinami, iz katere se gradi pomen besedila.

Načelo slovnice besedila: vsako besedilo upošteva neko slovnico, določeno število pravil ali zgradb; v celoti stavkov, ki se imenujejo govor, so različne ravni, ki imajo vsaka svojo slovnico.

Celotna vsebina besedila se lahko analizira na treh različnih ravneh:

Pripovedna raven. V pripovedi se proučujejo preoblikovanja, ki peljejo iz začetnega v končno stanje. Analiza poskuša znotraj pripovednega poteka izslediti različne odseke, razumno med seboj povezane, ki označujejo preoblikovanje iz enega stanja v drugo. V vsakem od teh odsekov se opredelijo odnosi med »vlogami«, ki jih imajo nekateri »nastopajoči«, ki določajo stanja in povzročajo preoblikovanja.

Govorna raven. Analiza obstoji v treh dejanjih: a) ugotovitev in razvrstitev podob, to je pomenskih prvin besedila (dejavniki, časi in kraji); b) določitev poti vsake podobe v besedilu, da se določi način, po katerem jo besedilo uporablja; c) raziskava vsebinskih vrednosti podob. To zadnje dejanje obstoji v ugotavljanju »v imenu česa« (= vrednost) podobe v določenem besedilu zasledujejo določeno pot.

Logično-semantična raven. Ta raven se imenuje globinska. Je tudi najbolj odmaknjena. Izhaja iz načela, da pod pripovednimi in govornimi sestavi vsakega govora ležijo logične in pomenljive oblike. Analiza na tej ravni obstoji v opredelitvi logike, ki ureja temeljne razčlenitve pripovednih in figurativnih odsekov besedila. Za to opravilo se pogosto uporablja orodje, ki se imenuje semiotški četverkotnik, figura, ki uporablja odnose med dvema »nasprotnima« pojmom in dvema »protislovnima« pojmom (na primer, bel in črn; bel in nebel; črn in nečrn).

Teoretiki semiotško metodo nenehno razvijajo. Sedanje raziskave se sučejo predvsem okrog izražanja in medbesedilnosti. Metodo so najprej nanašali na pripovedna besedila Svetega pisma, ki so za to najbolj primerna, nato pa so jo

vedno bolj uporabljali tudi za druge vrste bibličnih govorov.

Ta opis semiotike in predvsem prikaz njenih predpostavk že daje zaznati *prispevke in meje* te metode. Semiotika obrača večjo pozornost na dejstvo, da je vsako biblično besedilo skladna celota, ki se podreja natančnim jezikovnim gibalom, in s tem prispeva k našemu razumevanju Svetega pisma, Božje besede, izražene v človeški govorici.

Semiotika se lahko uporablja za preučevanje Svetega pisma samo pod pogojem, da se ta metoda analize ločuje od nekaterih predpostavk, ki jih razvija strukturalistična filozofija, to je od zanikanja osebkov in povezav zunaj besedila. Sveto pismo je Beseda o resničnosti, ki jo je Bog izgovoril v zgodovini in nam jo namenja danes po človeških piscih. Semiotični pristop mora biti odprt za zgodovino: najprej za zgodovino nastopajočih v besedilih, nato za zgodovino njihovih piscev in bralcev. Pri tistih, ki uporabljajo semiotično analizo, je veliko tveganje, da bi se ustavili pri oblikovnem preučevanju vsebine in bi ne dojeli oznanila besedil.

Če se semiotična analiza ne izgublja v tajnostih zapletenega jezika in se poučuje v svojih glavnih prvinah s preprostimi pojmi, lahko vzbudi v kristjanih slast za preučevanje bibličnega besedila in za odkrivanje nekaterih njegovih pomenskih razsežnosti brez poznavanja vseh zgodovinskih danosti, ki se nanašajo na izdelavo besedila in na njegov družbeno-kulturni svet. Tako se lahko pokaže koristna v pastoralni za določeno osvajanje Svetega pisma v nestrokovnih okoljih.

C. Pristopi, ki se opirajo na izročilo

Čeprav se literarne metode, ki smo jih predstavili, od zgodovinsko-kritične razlikujejo po večji pozornosti do notranje enotnosti proučevanih besedil, ostajajo nezadostne za interpretacijo Svetega pisma, kolikor preiskujejo osamljeno vsak spis posebej. Sveto pismo se namreč ne predstavlja

kot zbirka besedil brez vsakršnega medsebojnega odnosa, temveč kot celota pričevanj enega samega velikega izročila. Da bi biblična eksegeza popolnoma ustrezala predmetu svojega preučevanja, se mora zavedati tega dejstva. Takšen je uvid različnih pristopov, ki so se razvili v zadnjem času.

1. Kanonični pristop

»Kanonični« pristop je nastal pred dvajsetimi leti v ZDA in izhaja iz ugotovitve, da zgodovinsko-kritična metoda včasih naletava na težave pri doseganju teološke ravni v svojih sklepih. Ta pristop pa hoče poudariti teološko nalogo interpretacije in se giblje izrecno v okviru vere: Sveto pismo v njegovi celoti.

Da bi to dosegel, interpretira vsak biblični spis v luči kanona Svetega pisma, to je spisov, ki jih je skupnost verujočih sprejela kot pravilo vere. Vsako besedilo poskuša postaviti znotraj enega Božjega načrta z namenom, da bi prišla do aktualizacije Svetega pisma za naš čas. Nima namena zamenjati zgodovinsko-kritično metodo, temveč jo hoče dopolniti.

Predlagana sta bila dva različna zorna kota:

Brevard S. Childs usmerja svoje zanimanje na besedilo v njegovi končni kanonični obliki (knjigi ali zbirki), ki jo je skupnost sprejela kot avtoriteto, ki izraža njeno vero in usmerja njeno življenje.

James A. Sanders pa svojo pozornost usmerja manj na končno in ustaljeno obliko besedil in bolj na »kanonični postopek« ali na rastoči razvoj Svetega pisma, ki mu je verujoča skupnost priznala zakonito avtoriteto. Kritično preučevanje tega postopka raziskuje, kako so bila stara izročila ponovno uporabljena v novih okoljih, preden so ustvarila celoto, ki je bila hkrati obstojna in prilagodljiva, skladna in združujoča razhajajoče se danosti, iz katere verna skupnost zajema svojo istovetnost. V času tega razvoja so bili izpeljani določeni hermenevski postopki in se še izpeljujejo

tudi po ustalitvi kanona; pogosto so iste vrste kakor mi-draš, težijo k aktualizaciji bibličnega besedila in pospešujejo trajno dejavnost med skupnostjo in Svetim pismom, ker pozivajo k interpretaciji, ki hoče izročilo narediti sočasno.

Kanonični pristop pravilno ukrepa proti pretiranemu vrednotenju tega, kar se predpostavlja, da je izvirno in prvotno, kakor da bi samo tisto bilo pristno. Navdihnjeno Sveto pismo je tisto, ki ga je Cerkev priznala kot pravilo svoje vere. V tem pogledu je mogoče vztrajati ali pri končni obliki, v kateri je sedaj vsaka izmed knjig, ali pri celoti, ki jo sestavljajo kot kanon. Določena knjiga postane biblična samo v luči celega kanona.

Verujoča skupnost je dejansko primerno okolje za interpretacijo kanoničnih besedil. Vera in Sveti Duh bogatita ek-segezo v njej; cerkvena avtoriteta, izvajana v službi skupnosti, mora skrbeti, da interpretacija ostaja zvesta velikemu izročilu, ki je izdelalo besedila (prim. BR, 10).

Kanonični pristop srečuje veliko težav predvsem, ko poskuša opredeliti »kanonični postopek«. Od kdaj naprej je mogoče reči, da je neko besedilo kanonično? Zdi se možno, da od tedaj, ko skupnost prizna nekemu besedilu zakonito avtoriteto, tudi pred dokončno ustalitvijo tega besedila. Možno je govoriti o »kanonični« hermenevtiki od trenutka, ko ponovitev izročil, ki se zgodi upošteva nove poglede položaja (verskega, kulturnega, teološkega), obdrži istovetnost oznanila. Pojavlja pa se vprašanje: ali mora biti postopek interpretacije, ki je pripeljal do oblikovanja kanona, priznan kot pravilo interpretacije Svetega pisma do današnjih dni?

Na drugi strani pa zapleteni odnosi med hebrejskim kanonom Svetega pisma in krščanskim kanonom vzbujajo številna vprašanja za interpretacijo. Krščanska Cerkev je sprejela kot »Staro zavezo« spise, ki so imeli avtoriteto v judovski helenistični skupnosti, toda nekateri od teh manjkajo v hebrejskem Svetem pismu ali pa se predstavljajo v drugačni obliki. *Korpus* (zbornik) je torej drugačen. Kanonična interpretacija torej ne more biti istovetna od trenutka, ko je treba vsako

besedilo brati z ozirom na celoten *korpus*. Predvsem pa, Cerkev bere Staro zavezo v luči velikonočnega dogodka - smrti in vstajenja Kristusa Jezusa - ki prinaša korenito novost in daje z vrhovno avtoriteto odločilen in dokončen pomen Svetemu pismu (prim. BR, 4). Ta nova določitev pomena je sestavni del krščanske vere. Ne sme pa odvezemati obstojnosti predhodni kanonični interpretaciji, ki je stopala pred krščansko veliko nočjo, ker je treba spoštovati vsak odsek zgodovine odrešenja. Izprazniti vsebino Stare zaveze bi pomenilo odvzeti Novi zavezi njeno zakoreninjenost v zgodovini.

2. Pristop s pomočjo judovskih interpretacijskih izročil

Stara zaveza je dobila svojo dokončno obliko v judovstvu zadnjih štirih ali petih stoletij pred začetkom krščanstva. Isto judovstvo je bilo tudi izvirno okolje za Novo zavezo in za nastajajočo Cerkev. Številna preučevanja stare judovske zgodovine, posebno raziskave, ki so jih spodbudila kumranska odkritja, so pokazale zapletenost judovskega sveta v tem časovnem razdobju, tako v Izraelu kakor v diaspori.

Interpretacija Svetega pisma ima svoj začetek v tem svetu. Ena izmed najstarejših prič judovske interpretacije Svetega pisma je grški prevod Septuaginta. Aramejski targumi predstavljajo še eno pričo istega prizadevanja, ki sega do današnjih dni, in je nakopičilo čudovito zbirko strokovnih postopkov za ohranitev besedila Stare zaveze in za razlago pomena bibličnih besedil. Od nekdaj so najboljši krščanski eksegeti, od Origena in Hieronima, poskušali izkoristiti judovsko biblično strokovnost za boljše razumevanje Svetega pisma. Številni sodobni eksegeti sledijo njihovemu zgledu.

Stara judovska izročila omogočajo boljše poznavanje posebno Septuaginte, judovskega Svetega pisma, ki je nato postala prvi del krščanskega Svetega pisma, na Zahodu vsaj za prva štiri stoletja Cerkve, na Vzhodu pa do današnjih dni. Zunajkanonična judovska literatura, imenovana apokrifna ali intertestamentarna, bogata in raznovrstna, je pomemben vir za interpretacijo Nove zaveze. Razne eksegetske

postopke, ki jih je uporabljalo judovstvo različnih teženj, nahajamo v sami Stari zavezi, na primer v Kroniškimi knjigami z ozirom na Knjigi kraljev, in v Novi zavezi, na primer v nekaterih svetopisemskih razpravah svetega Pavla. Različnost oblik (parabole, alegorije, antologije in pesnitve, obnove, *pešer*, zблиževanja med oddaljenimi besedili, psalmi in himne, videnja, razodetja in sanje, modrostni sestavki) je skupna Stari in Novi zavezi, kakor tudi literaturi vseh judovskih okolij pred Jezusom in po njem. Targumi in midraši predstavljajo homiletiko in biblično interpretacijo širokih predelov judovstva prvih stoletij.

Številni eksegeti Stare zaveze se zatekajo k srednjeveškim in poznejšim judovskim komentatorjem, gramatikom in leksikografom za razumevanje temnih odlomkov in redkih ali enkratnih besed. Sklicevanja na ta judovska dela so v eksegetski razpravi danes številnejša kakor nekdanj.

Bogastvo judovske stroke, postavljeno v službo Svetega pisma, od njegovih začetkov v davnini do današnjih dni, je prvovrstna pomoč za eksegezo obeh zavez pod pogojem, da se uporablja razsodno. Staro judovstvo je bilo zelo različno. Farizejska oblika, ki je pozneje prevladala v rabinizmu, ni bila edina. Stara judovska besedila obsegajo obdobje več stoletij; zato je pomembno, da se kronološko razporedijo, preden se uporabijo za primerjave. Predvsem celotno okolje dveh skupnosti, judovske in krščanske, je bistveno drugačno: judovska vera opredeljuje, na zelo različne načine, določeno ljudstvo in vsakdanje življenje na podlagi razodetega spisa in ustnega izročila, krščansko skupnost pa združuje vera v Gospoda Jezusa, umrlega, vstalega in zdaj živega, Mesija in Božjega Sina. Ti dve izhodišči ustvarjata za interpretacijo Svetega pisma dve okolji, ki sta kljub mnogim povezavam in podobnostim bistveno različni.

3. Pristop s pomočjo zgodovine učinkov besedila

Ta pristop temelji na dveh načelih: a) besedilo postaja literarno delo samo, kadar se srečuje z bralci, ki ga spre-

jemajo in oživljajo; b) sprejem besedila, ki je lahko posamičen ali skupen in se lahko dogaja na različnih področjih (literarnem, umetniškem, teološkem, asketskem ali mističnem), prispeva k boljšemu razumevanju samega besedila.

Čeprav v starih časih ni bil povsem neznan, se je ta način pristopa razvil med 1960 in 1970 pri literarnih preučevanjih, ko se je kritika ukvarjala z odnosi med besedilom in njegovimi bralci. Biblična eksegeza je iz te raziskave lahko imela samo korist, toliko bolj, ker je filozofska hermenevtika s svoje strani poudarjala potrebno razdaljo med delom in njegovim piscem, kakor tudi med delom in njegovimi bralci. Zaradi tega so v delo interpretacije začeli uvajati zgodovino učinka, ki ga je povzročala določena knjiga ali odlomek Svetega pisma (*»Wirkungsgeschichte«*). Pristop si prizadeva, da bi izmeril razvoj interpretacije v teku časa z ozirom na povpraševanja bralcev in ocenil pomembnost izročila za pojasnjevanje pomena bibličnih besedil.

Iz srečanja besedila z njegovimi bralci izvira določeno gibanje, ker besedilo izvaja svoj vpliv in izziva ukrepe; razglašča poziv, ki ga slišijo posamezni bralci ali skupina. Bralec namreč ni nikoli osamljen osebek, temveč pripada neke-mu družbenemu prostoru in se vključuje v neko izročilo. Približuje se besedilu s svojimi vprašanji, opravlja izbiro, predlaga interpretacijo in, končno, lahko ustvari novo delo ali sprejema pobude, ki se navdihujejo prav pri njegovem branju Svetega pisma.

Primeri takšnega pristopa so že številni. Zgodovina branja Visoke pesmi prinaša izvrstno pričevanje; kaže nam, kako je bila ta knjiga sprejeta v dobi cerkvenih očetov, v latinskem meniškem okolju v srednjem veku ali pri mistiku, kakršen je sveti Janez od Križa, in nam tako omogoča, da bolje odkrijemo vse pomenske razsežnosti tega spisa. Podobno je za Novo zavezo možno in koristno osvetliti pomen kakšnega odlomka (na primer o bogatem mladeniču, Mt 19, 16-26) in prikazati njegovo rodovitnost v teku zgodovine Cerkve.

Toda zgodovina ugotavlja tudi obstoj prenapetih in napasnih tokov, s slabimi učinki, ki so pripeljali, na primer, do

antisemitizma in drugih rasnih razlikovanj ali do milenarističnih utvar. Vidi se torej, da ta pristop ne more biti samostojna veda, temveč zahteva razsodnost. Treba se je varovati, da bi dajali prednost temu ali onemu trenutku zgodovine učinkov nekega besedila in naredili iz tega edino pravilo za njegovo interpretacijo.

D. Pristopi s pomočjo znanosti o človeku

Božja beseda se je razodela tako, da je pognala svoje korenine v življenje človeških skupnosti (prim. Sir 24, 12) in si odprla pot skozi psihološke danosti raznih oseb, ki so sestavili biblične spise. Zato morejo človeške znanosti - posebno sociologija, antropologija in psihologija - prispevati k boljšemu razumevanju določenih vidikov v besedilih. Vendar je primerno opozoriti, da obstajajo razne šole, ki se zelo razhajajo glede same narave teh znanosti. Kljub temu je v zadnjem času precejšnje število eksegetov s pridom izkoristilo tovrstne raziskave.

1. Sociološki pristop

Verska besedila so v medsebojnem odnosu z družbami, iz katerih izvirajo. Ta ugotovitev seveda velja tudi za biblična besedila. Zato zahteva kritično preučevanje Svetega pisma kar najbolj natančno poznavanje družbenih navad, ki so označevale različna okolja, v katerih so se oblikovala biblična izročila. Tovrstno družbeno-zgodovinsko poročilo je treba dopolniti s pravilno sociološko razlago, ki v vsakem primeru znanstveno interpretira pomen družbenih pogojev življenja.

Sociološki zorni kot je v zgodovini eksegeze že davno našel določeno mesto; o tem priča pozornost, ki jo je »Formgeschichte« posvetila okolju, iz katerega izvirajo besedila (»Sitz im Leben«): priznava se, da biblična izročila nosijo znake družbeno-kulturnih okolij, ki so jih posredovala. V prvih tridesetih letih XX. stoletja je šola iz Chicaga proučevala

družbeno-zgodovinski položaj zgodnjega krščanstva in dala s tem zgodovinski kritiki dragocen pospešek v tej smeri. V teku zadnjih dvajsetih let (1970-1990) je sociološki pristop k bibličnim besedilom postal sestavni del eksegeze.

Številna pa so vprašanja, ki se na tem področju postavljajo za eksegezo Stare zaveze. Treba se je vprašati, na primer, kakšne so različne oblike družbene in verske ureditve, ki jih je Izrael poznal v teku svoje zgodovine. Ali more čas pred oblikovanjem države, kot etnološki model brezglave in razdeljene družbe, predstavljati zadostno začetno osnovo? Kako je zveza rodov, brez močne povezave, prešla v urejeno državno monarhijo in nato v skupnost, ki je preprosto slovela na verskih in rodovnih vezeh? Kakšne gospodarske, vojaške in druge spremembe je v zgradbi družbe povzročilo gibanje za politično in versko osredinjenje, ki je pripeljalo do monarhije? Ali preučevanje zakonitih navad na starem Vzhodu in v Izraelu ne prispeva k razumevanju dekaloga več kot čisto literarni poskusi ponovne sestave prvotnega besedila?

Za eksegezo Nove zaveze so vprašanja seveda drugačna. Navedimo nekatera: kakšno vrednost je za razlago načina življenja, ki so ga pred veliko nočjo živeli Jezus in njegovi učenci, mogoče dati gledanju, da je to bilo potujoče karizmatično gibanje, ki je živelo brez domovališča, brez družine in brez imetja? Ali se je, na podlagi Jezusovega poziva k hoji za njim, takšen odnos do tako temeljite odločitve, kakršna je bila Jezusova, nadaljeval tudi v krščanskem gibanju po veliki noči in v okoljih, ki so bila različna od prvotnega krščanstva? Kaj vemo o družbeni zgradbi pavlinskih skupnosti, če v posameznem primeru upoštevamo tudi ustrezno mestno kulturo?

Skratka, sociološki pristop daje večjo odprtost eksegetskemu delu in prinaša veliko koristnih vidikov. Poznavanje socioloških danosti, ki prispevajo k razumevanju gospodarskega, kulturnega in verskega delovanja bibličnega sveta, za zgodovinsko kritiko ni pogrešljivo. Naloga eksege-

ze, da posveča veliko pozornosti vernemu pričevanju apostolske Cerkve, ne more biti uspešno in temeljito izpolnjena brez znanstvene raziskave, ki proučuje tesne stike med besedili Nove zaveze in družbenim »življenjem« prvozne Cerkve. Uporaba vzorcev, ki jih pripravlja sociološka veda, zagotavlja raziskavam zgodovinarjev o bibličnih dobah veliko možnost obnove, potrebno pa je, seveda, da so vzorci prilagojeni za stvarnost, ki se proučuje.

Primerno je opozoriti tudi na nekatera tveganja, ki jih sociološki pristop povzroča eksegezi. Če je namreč naloga sociologije, da proučuje živeče družbe, je treba pričakovati določene težave, ko se njene metode nanašajo na zgodovinska okolja iz daljne preteklosti. Biblična in zunajbiblična besedila namreč ne vsebujejo nujno dovolj podatkov, da bi dala celovit pogled na družbo v določeni dobi. Poleg tega pa se sociološka metoda nagiblje k temu, da posveča več pozornosti gospodarskim in upravnim vidikom človeškega bivanja kakor pa njegovim osebnim in verskim razsežnostim.

2. Pristop s pomočjo kulturne antropologije

Pristop k bibličnim besedilom, ki uporablja raziskave kulturne antropologije, je tesno povezan s sociološkim. Razlika med obema leži hkrati na ravni občutljivosti, na ravni metode in na ravni stvarnih vidikov, ki privlačijo pozornost. Medtem ko sociološki pristop - kakor smo pravkar rekli - proučuje predvsem gospodarske in upravne vidike, se antropološki ukvarja s širokim področjem drugih vidikov, ki odsevajo v jeziku, v umetnosti, v veri, pa tudi v oblekah, v okraskih, v praznikih, v plesih, v mitih, v legendah in v vsem, kar spada k etnografiji.

Skratka, kulturna antropologija poskuša opredeliti značilnosti različnih vrst ljudi v njihovem družbenem okolju - kakor je, na primer, človek v Sredozemlju - z vsem, kar to vključuje, od preučevanja kmečkega ali mestnega okolja in pozornosti za vrednote, ki jih skupnost priznava (čast in sramota, skrivnost, zvestoba, izročilo, vrsta vzgoje in šole),

do načina, kako se izvaja družbeni nadzor, do podobe, ki jih ima kdo o družini, o hiši, o sorodstvu, do položaja žensk, do upravnih dvojic (poglavar - podrejeni, lastnik - najemnik, dobrotnik - prejemnik, svobodnjak - suženj), ne da bi pozabili na pojem svetega in profanega, na skrivnosti, na obred prehoda iz enega položaja v drugega, na magijo, na izvor sredstev, na oblast, na obveščanje, itd.

Na podlagi teh različnih prvin se sestavljajo tipologije in modeli, ki so skupni več kulturam.

Tovrstna preučevanja so lahko koristna za interpretacijo bibličnih besedil in se dejansko uporabljajo za preučevanje pojmovanja sorodstva v Stari zavezi, položaja ženske v izraelski družbi, vpliva poljedelskih obredov, itd. V besedilih, ki poročajo o Jezusovem učenju, na primer v prilikah, je veliko podrobnosti mogoče osvetliti s tem pristopom. Podobno se dogaja z nekaterimi temeljnimi pojmi, kakor je Božje kraljestvo, ali način pojmovanja časa v zgodovini odrešenja, ali postopek spajanja prvotnih skupnosti. Ta postopek omogoča boljše razločevanje trajnih prvin bibličnega sporočila, ki imajo svojo podlago v človeški naravi, in spremenljivih določil, odvisnih od posameznih kultur. Kakor drugi posamezni postopki pa, sam v sebi, tudi ta ne more pojasnjevati prispevkov, ki so lastni Razodetju. Tega se je treba zavedati, ko se ocenjuje pomen njegovih dosežkov.

3. Psihološki in psihoanalitični pristopi

Psihologija in teologija nista nikoli prekinili medsebojnega pogovora. Sodobna razširitev psiholoških raziskav na preučevanje dinamičnih struktur podzavestnega je vzbudila nove poskuse interpretacije starih besedil, torej tudi Svetega pisma. Cele knjige so posvečene psihoanalitični interpretaciji bibličnih besedil. Sledile so živahne razprave: v kakšni meri in pod kakšnimi pogoji morejo psihološke in psihoanalitične raziskave prispevati h globljemu razumevanju Svetega pisma?

Psihološka in psihoanalitična preučevanja prinašajo biblični eksegezi obogatitev, ker je po njihovi zaslugi biblična besedila mogoče bolje razumeti kot življenjske izkušnje in pravila vedenja. Vera je, kakor je znano, vedno v pogovoru s podzavestnim. V veliki meri pripomore k pravilnemu usmerjanju človeških utripov. Razdalje, ki jih zgodovinska kritika prehodi po svoji metodi, je treba dopolniti s preučevanjem različnih ravni v stvarnosti, ki jo izražajo besedila. Psihologija in psihoanaliza si prizadevata za napredek v tej smeri. Odpirata pot razumevanju Svetega pisma v več razsežnostih in pomagata razvozlati človeški jezik Razodetja.

Psihologija in, na drugačen način, psihoanaliza sta prinesli kot posebnost novo razumevanje znamenja (simbola). Simbolni jezik omogoča, da se izrazijo področja verskega izkustva, ki niso dostopna čisto pojmovnemu razglabljanju, so pa kljub temu pomembna za vprašanje resnice. Zato predstavlja interdisciplinarno preučevanje, ki ga skupno opravljajo eksegeti in psihologi ali psihoanalitiki, preverljive prednosti, ki so trezno utemeljene in potrjene v pastoralni.

Mogoče je navesti številne primere, ki kažejo potrebnost skupnega napora med eksegeti in psihologi: za boljše razumevanje pomena obredov in bogoslužja, daritev, prepovedi, za razlago slikovite biblične govornice, metaforičnega pomena pripovedi in čudežev, pretresljive moči videnj in razodetih sporočil. Ne gre za preprosto opisovanje simbolnega jezika Svetega pisma, temveč za razumevanje njegove vloge razodevanja in pozivanja: »osupljiva« Božja stvarnost stopa tu v stik s človekom.

Pogovor med eksegezo in psihologijo ali psihoanalizo za boljše razumevanje Svetega pisma mora seveda biti kritičen in mora spoštovati meje vsake vede. Psihologija ali psihoanaliza, ki ni verna, seveda v nobenem primeru ne more obravnavati verskih danosti. Psihologija in psihoanaliza, ki sta koristni za določanje človeške odgovornosti, ne smeta izključevati stvarnosti greha in odrešenja. Na drugi strani se je treba varovati mešanja samodejne vernosti z bibličnim razodetjem ali pozabljanja zgodovinskega značaja bibličnega

sporočila, ki mu zagotavlja vrednost edinstvenega dogodka.

Opozarjamo tudi, da ni mogoče govoriti o »psihoanalitični eksegezi«, kakor da bi bila samo ena. Z različnih področij psihologije in iz različnih šol izhaja namreč množica spoznanj, ki morejo prinašati dragocene prispevke za človeško in teološko interpretacijo Svetega pisma. Priznati samo eno ali drugo izhodišče določene šole ne prispeva k rodovitnosti skupnega napora, temveč jo uničuje.

Znanosti o človeku se ne omejujejo na sociologijo, kulturno antropologijo in psihologijo. Tudi druge vede so lahko enako koristne za interpretacijo Svetega pisma. Na vseh področjih je treba spoštovati pristojnosti in priznavati, da je ista oseba malokdaj usposobljena hkrati v eksegezi in še v tej ali oni znanosti o človeku.

E. Pristopi, ki se opirajo na gibanja

Interpretacija besedila je vedno odvisna od miselnosti in skrbi svojih bralcev, ki odmerjajo več pozornosti nekaterim vidikom in, ne da bi se zavedali, pozabljajo na druge. Zato je nujno, da razni eksegeti v svojih delih upoštevajo nove poglede, ki ustrezajo določenim tokovom sodobne miselnosti in do zdaj niso imeli dovolj prostora. Prav je, da to delajo s kritično razsodnostjo. Trenutno privlačita pozornost zlasti gibanji osvoboditve in feminizma.

1. Osvobodilni pristop

Teologija osvoboditve je zapleten pojav, ki ga ni dovoljeno poenostavljati. Kot teološko gibanje se je utrdila proti začetku sedemdesetih let. Svoje izhodišče ima, poleg gospodarskih, družbenih in političnih okoliščin v deželah Latinske Amerike, v dveh velikih cerkvenih dogodkih: drugi vatikanski koncil, ki je razglasil svojo voljo, da posodobi in usmeri pastoralno delo Cerkve v potrebe sedanjega sveta, in druga

generalna konferenca latinsko-ameriškega episkopata v Medellinu 1968, ki je navodila koncila nanese na potrebe Latinske Amerike. Gibanje se je razširilo tudi v druge dele sveta (Afrika, Azija, črno prebivalstvo Združenih držav).

Težko je razložiti, ali obstaja »ena« teologija osvoboditve, in ji določiti metodo. Enako težko je primerno opredeliti njen način branja Svetega pisma in nato nakazati njene prispevke in omejitve. Mogoče je reči, da ne uporablja posebne metode, temveč da izhaja iz lastnih družbeno-kulturnih in političnih vidikov in širi biblično branje, ki je usmerjeno v potrebe ljudstva in tako išče v Svetem pismu hrano za lastno vero in lastno življenje.

Ne omejuje se na odmaknjeno interpretacijo, ki se usmerja v to, kar pravi besedilo, postavljeno v svoje izvirno okolje, temveč se nagiblje k branju, ki se rojeva iz položaja, ki ga živi ljudstvo. Če to živi v okolju zatiranja, je v Svetem pismu treba iskati hrano, ki ga bo mogla vzdrževati v njegovih bojih in njegovih upih. Na navzočo stvarnost ne smemo pozabljati, temveč se je treba z njo soočiti z namenom, da se osvetli v luči Božje besede. Iz tega boja bo izšlo pristno krščansko ravnanje, ki bo težilo k preobrazbi družbe s pravičnostjo in ljubeznijo. Sveto pismo se v veri spreminja v dejavno gibalno celovite osvoboditve.

Načela so:

Bog je navzoč v zgodovini svojega ljudstva, da ga rešuje. Je Bog ubogih, ki ne more prenašati zatiranja in krivice.

To je razlog, da eksegeza ne sme viseti na sredi, temveč se mora uvrstiti, po vzoru Boga, na stran ubogih in se truditi v boju za osvoboditev zatiranih.

Udeležba v tem boju omogoča vznik pomenov, ki jih je mogoče odkriti samo, kadar se biblična besedila berejo v okolju dejanske vzajemnosti z zatiranimi.

Ker je osvoboditev zatiranih skupna zadeva, je skupnost ubogih najboljši naslovljenec za sprejem Svetega pisma kot besede osvoboditve. Ker so poleg tega biblična besedila bila napisana za skupnost, je branje Svetega pisma zaupano na

prvem mestu prav skupnosti. Božja beseda je v polnosti dejavna predvsem zaradi možnosti, ki jo imajo nekateri »temeljni dogodki« (izhod iz Egipta, Jezusovo trpljenje in vstajenje), da vzbuja nove odnose v teku zgodovine.

Teologija osvoboditve vsebuje prvine, katerih vrednost ni sporna: globok pomen Božje navzočnosti, ki rešuje; vztrajanje pri skupinski razsežnosti vere; nujnost osvobodilnega ravnanja, ki korenini v pravičnosti in ljubezni; ponovno branje Svetega pisma, ki poskuša iz Božje besede narediti luč in hrano za Božje ljudstvo sredi njegovih bojov in njegovih upov. Tako se poudarja polna dejavnost navdihnjene besedila.

Tako prizadevno branje Svetega pisma pa prinaša tudi določena tveganja. Ker je vezano na gibanje, ki je v polnem razvoju, so naslednje opombe samočasne.

Takšno branje se usmerja k pripovednim in preroškim besedilom, ki osvetljujejo položaje v zatiranju in navdihujejo ravnanje, ki teži k družbeni spremembi; tu in tam je mogoče preozko in ne posveča dovolj pozornosti drugim bibličnim besedilom. Drži, da eksegeza ne sme viseti na sredi, mora pa se tudi varovati, da ni enostranska. Družbeno in politično delovanje, na drugi strani, ni glavna naloga eksegeta.

Nekateri teologi in eksegeti, ki so hoteli vstaviti biblično oznanilo v družbeno-politično okolje, so se zatekli k različnim orodjem za analizo družbene stvarnosti. V tem pogledu so nekateri tokovi teologije osvoboditve naredili analize, ki so se navdihovale pri materialističnih naukih, in so brali tudi Sveto pismo v tem okviru, kar se ni moglo izogniti vznujanju vprašanj, posebno kar zadeva marksistično načelo o razrednem boju.

Pod pritiskom velikih družbenih trenj je bil poudarek postavljen bolj na zemeljsko eshatologijo, včasih na škodo transcendentne eshatološke razsežnosti Svetega pisma.

Družbene spremembe silijo ta pristop, da si postavlja nova vprašanja in išče nove usmeritve. Za njegov nadaljnji

razvoj in za njegovo rodovitnost v Cerkvi bo odločilnega pomena natančna določitev hermenevtskih predpostavk, njegovih metod in njegove skladnosti z vero in izročilom vse Cerkve.

2. Feministični pristop

Biblična feministična hermenevtika je nastala proti koncu XIX. stoletja v Združenih državah, v družbeno-kulturnem okolju boja za ženske pravice, z odborom za pregled Svetega pisma, ki je izdal »The Woman's Bible« v dveh zvezkih (New York 1885, 1898). Ta smer se je pokazala z novo močjo in dosegla silen razvoj od začetka sedemdesetih let v tesni povezavi z gibanjem za osvoboditev ženske, predvsem v Severni Ameriki. Pravzaprav je treba razlikovati različne biblične feministične hermenevtike, ker uporabljajo zelo različne pristope. Njihova edinost izhaja iz skupne postavke, ženske, in zaželenega cilja: osvoboditev ženske in pridobitev enakih pravic, kot jih imajo moški.

Tu je mogoče omeniti tri glavne oblike biblične feministične hermenevtike: radikalno obliko, neo-ortodoksno obliko in kritično obliko.

Radikalna oblika popolnoma zavrača avtoriteto Svetega pisma in zatrjuje, da so jo sestavili moški z namenom, da bi zagotovili vlado moškega nad žensko (androcentrizem).

Neo-ortodoksna oblika sprejema Sveto pismo kot preroško in lahko tudi koristno, kolikor se uvršča na stran šibkejših in torej tudi ženske; ta usmeritev je sprejeta kot »kanon v kanonu«, da bi osvetlila vse, kar prispeva k osvoboditvi ženske in njenih pravic.

Kritična oblika uporablja natančno metodologijo in poskuša odkriti položaj in vlogo krščanske ženske v Jezusovem gibanju in v pavlinskih cerkvah. V tisti dobi naj bi bila sprejeta enakost med spoloma. Toda ta položaj naj bi bil v veliki meri zakrit v spisih Nove zaveze in še bolj pozneje, ko je postopoma prevladal patriarhat in androcentrizem.

Feministična hermenevtika ni izdelala nove metode. Uporablja metode, ki so navzoče v eksegezi, posebno zgodovinsko-kritično. Dodaja pa dve merili za raziskavo.

Prvo je feministično merilo, ki se navdihuje pri gibanju za osvoboditev ženske, po sledi širšega gibanja teologije osvoboditve. To uporablja hermenevtiko sumničnega: ker so zgodovino po pravilu pisali zmagovalci, je za odkritje resnice potrebno, da ne zaupamo besedilom, temveč iščemo v njih oporne točke, ki bodo razodele nekaj drugega.

Drugo merilo je sociološko; opira se na preučevanje družb iz bibličnih časov, njihove družbene razslojenosti in položaja, ki ga je v njih zavzemala ženska.

Predmet preučevanja, kar zadeva novozavezne spise, navsezadnje ni pojmovanje ženske, kakor je izraženo v Novi zavezi, temveč zgodovinska obnovitev dveh različnih položajev ženske v I. stoletju: običajen položaj v judovski in grško-rimski družbi in prenovitven položaj, vzpostavljen v Jezusovem gibanju in v pavlinskih cerkvah, kjer naj bi se izoblikovala »skupnost Jezusovih učencev, vseh enakih«. Med besedili, ki predstavljajo osnovo za takšno gledanje na stvar, je Gal 3,28. Cilj je odkriti za sedanost pozabljeno zgodovino vloge ženske v začetku Cerkve.

Koristni prispevki, ki izhajajo iz feministične eksegeze, so številni. Ženske so se tako bolj dejavno vključile v eksegetsko raziskavo; uspele so dojeti, večkrat bolje kakor moški, navzočnost, pomen in vlogo ženske v Svetem pismu, v zgodovini krščanskih začetkov in v Cerkvi. Sodobno kulturno obzorje povzroča, zaradi svoje večje pozornosti do vrednotenja ženske in do njene vloge v družbi in v Cerkvi, da se bibličnemu besedilu postavljajo nova vprašanja, priložnosti za nova odkritja. Ženska občutljivost pomaga, da se odkrijejo in popravijo nekatere sodobne interpretacije, ki so bile pristranske in so hotele opravičevati vlado moškega nad žensko.

Kar zadeva Staro zavezo, so si mnoga preučevanja prizadevala, da bi prišla do boljšega razumevanja podobe Boga.

Biblični Bog ni preslikava patriarhalne miselnosti. Je Oče, a je tudi Bog materinske nežnosti in ljubezni.

Kolikor se feministična eksegeza opira na kljubovanje, tvega, da interpretira biblična besedila pristransko in zato izpodbitno. Da dokazuje svoje postavke, se mora, zaradi pomanjkanja boljšega, pogosto zatekati k dokazom iz *molka*. Takšni dokazi pa so, kakor je znano, malo verjetni in nikoli ne zadostujejo za trdno postavitev nekega sklepa. Na drugi strani pa, zaradi šibkih opornih točk, najdenih v besedilih, poskus obnovitve zgodovinskega položaja, kakršnega naj bi ista besedila hotela prikrivati, pravzaprav ne ustreza več nalogi eksegeze, ker pelje v zavračanje vsebine navdihnjenih besedil in rajši sprejema drugačno domnevno rekonstrukcijo.

Feministična eksegeza pogosto zastavlja vprašanje oblasti v Cerkvi, ki je, kakor je znano, predmet razprav in tudi sporov. Na tem področju bo feministična eksegeza lahko koristna Cerkvi samo toliko, kolikor ne bo padla v lastne pasti, ki jih sama razgalja, in ne bo izgubila izpred oči evangeljskega nauka o oblasti kot služenju, nauka, ki ga je Jezus namenil vsem učencem, moškim in ženskam.²

F. Fundamentalistično branje

Fundamentalistično branje izhaja iz načela, da je Sveto pismo, ker je navdihnjena Božja beseda in brez zmote, treba brati in interpretirati dobesedno v vseh njegovih podrobnostih. Toda kot »dobesedno interpretacijo« razume osnovno interpretacijo, besedarsko, ki izključuje vsak napor za razumevanje Svetega pisma, ki upošteva njegovo rast v teku zgodovine in njenega razvoja. Zato nasprotuje uporabi zgodovinsko-kritične metode za interpretacijo Svetega pisma, kakor tudi vsaki drugi znanstveni metodi.

² Besedilo zadnjega stavka je dobilo 11 glasov od 19 glasujočih; 4 so glasovali proti in 4 so se vzdržali. Tisti, ki so glasovali proti, so zahtevali, naj bo izid glasovanja objavljen z besedilom. Komisija se je zavzela in to storila.

Fundamentalistično branje se je začelo v dobi reformacije iz zaskrbljenosti za zvestobo dobesednemu pomenu Svetega pisma. Po razsvetljenstvu se je v protestantizmu predstavilo kot obramba proti liberalni eksegezi. Pojem »fundamentalističen« se navezuje naravnost na Ameriški biblični kongres, ki je bil v Niagari, v državi New York, leta 1895. Konservativni protestantski eksegeti so tedaj opredelili »pet točk fundamentalizma«: besedna nezmotljivost Svetega pisma, Kristusovo božanstvo, njegovo deviško rojstvo, nauk o nadomestni zadostitvi in o vstajenju telesa ob drugem Kristusovem prihodu. Ko se je fundamentalistično branje razširilo v druge dele sveta, je povzročilo še druge načine branja, ki so bili enako »besedarski«, v Evropi, Aziji, Afriki in Latinski Ameriki. Tovrstno branje najdeva v teku zadnjega dela XX. stoletja vedno več privrženec v nekaterih vernih skupnostih in tudi med katoličani.

Čeprav ima fundamentalizem prav, da vztraja pri božanskem navdihnjenju Svetega pisma, pri nezmotljivosti Božje besede in pri drugih bibličnih resnicah, ki so vključene v petih fundamentalnih točkah, pa je njegov način predstavljanja teh resnic vendar zakoreninjen v ideologiji, ki ni biblična, pa naj njegovi predstavniki govorijo karkoli. Zahteva namreč čvrsto in odločno pritrditev na strogim naukom in nalaga kot edini vir poučevanja glede krščanskega življenja in odrešenja branje Svetega pisma, ki zavrača vsakršen kritičen odnos ali raziskavo.

Temeljni precep fundamentalističnega branja je v tem, da zavrača upoštevanje zgodovinskega značaja bibličnega razodetja in zato ne more v polnosti sprejeti same resnice o učlovečenju. Fundamentalizem se v odnosih z Bogom izogiba tesnemu razmerju med božanskim in človeškim. Zavrača priznanje, da je navdihnjena Božja beseda bila izražena v človeški govorici in so jo, po Božjem navdihnjenju, uredili človeški pisci, katerih zmožnosti in sredstva so bili omejeni. Zato hoče obravnavati biblično besedilo, kakor da bi bilo besedo za besedo narekovano od Duha, in noče priznati, da je Božja beseda bila oblikovana v govorici, izrazju in razme-

rah določene dobe. Ne posveča nobene pozornosti literarnim oblikam in človeškim načinom mišljenja, navzočim v bibličnih besedilih, izmed katerih so mnogi sad obdelave, ki se je raztezala skozi dolga časovna razdobja in nosi znamenja zelo različnih zgodovinskih položajev.

Fundamentalizem brez potrebe vztraja pri nezmotljivosti v podrobnostih bibličnih besedil, posebno glede zgodovinskih dejstev ali domnevnih znanstvenih resnic. Pogosto jemlje kot zgodovino nekaj, kar niti noče biti zgodovina, saj ima za zgodovinsko vse, kar je sporočeno ali povedano z glagoli v pretekliku, brez potrebne pozornosti na možnost simbolnega ali figurativnega pomena.

Fundamentalizem pogosto prezira ali zanika vprašanja, ki jih biblično besedilo prinaša v svoji hebrejski, aramejski ali grški obliki. Pogosto je ozko vezan na določeno izročilo, staro ali sodobno. Enako opušča premislek o »ponovnem branju« določenih odlomkov znotraj samega Svetega pisma.

Kar zadeva evangelije, fundamentalizem ne upošteva rasti evangeljskega izročila, temveč nalahko meša končno stanje izročila (kar so evangelisti napisali) z začetnim stanjem (dejanja in besede zgodovinskega Jezusa). Hkrati pozablja na pomemben podatek: kako so same prve krščanske skupnosti razumele premik, ki ga je povzročil Jezus iz Nazareta in njegovo oznanilo. Imamo pa tam pričevanje apostolskega izvora o krščanski veri in njeno prvotno izpoved. Tako fundamentalizem kvari poziv, ki ga izraža sam evangelij.

Fundamentalizem poleg tega pelje v nasilno omejitvev pogledov: staro in preživelo kozmologijo ima namreč za ustrezno resnici, ker je pač prisotna v Svetem pismu; to pa ovira pogovor z bolj odprtim pojmovanjem odnosov med kulturo in vero. Opira se na nekritično branje nekaterih bibličnih besedil, da potrjuje politične poglede in družbene odnose, ki so zaznamovani s predsodki, na primer rasistične, ki so popolnoma nasprotni krščanskemu evangeliju.

Fundamentalizem končno s svojo navezanostjo na načelo »samo Sveto pismo« ločuje interpretacijo Svetega pisma od izročila, ki ga vodi Duh in se avtentično razvija v edinosti

s Svetim pismom v naročju verne skupnosti. Manjka mu zavest, da se je Nova zaveza oblikovala znotraj krščanske Cerkve in da je Sveto pismo te Cerkve, katere obstoj je starejši od sestave njenih besedil. Zato je fundamentalizem pogosto proticerkven in prezira vero, dogme in bogoslužne obrede, ki so postali del cerkvenega izročila, kakor tudi vlogo poučevanja same Cerkve. Predstavlja se kot oblika zasebne interpretacije, ki ne priznava, da je Cerkev osnovana na Svetem pismu in zajema svoje življenje in svoj navdih v Svetem pismu.

Fundamentalističen pristop je tvegan, ker privlači osebe, ki iščejo biblične odgovore na svoja življenjska vprašanja. Takšen pristop jih lahko slepi, ker jim daje pobožne, a namišljene odgovore, namesto da bi jim povedali, da Sveto pismo ne vsebuje nujno takojšnjega odgovora na vsako vprašanje. Fundamentalizem vabi brez besed v neko obliko samomora misli. Vstavlja v življenje napačno gotovost, ker podzavestno meša človeške meje bibličnega oznanila z božansko podstatjo istega oznanila.

II. HERMENEVTSKA VPRAŠANJA

A. Filozofske hermenevtike

Pot eksegeze je treba premisliti glede na sodobno filozofsko hermenevtiko, ki je opozorila na vključenost subjektivnosti v spoznanju, posebno v zgodovinskem spoznanju. Hermenevtski premislek je dobil nov zalet z objavo del Friedricha Schleiermacherja, Wilhelma Diltheya in predvsem Martina Heideggerja. Po sledi teh filozofij, pa tudi oddaljevaje se od njih, so številni pisci poglobili sodobno hermenevtsko teorijo in njeno nanašanje na Sveto pismo. Med njimi bomo posebej imenovali Rudolfa Bultmanna, Hansa Georga Gadamerja in Paula Ricoeurja. Tu ni mogoče povzeti njihove misli; dovolj bo, če nakažemo nekatere osrednje misli njihovih filozofij, ki zadevajo interpretacijo bibličnih besedil.³

1. Sodobni pogledi

Bultmann je ugotavljal kulturno razliko med svetom I. in XX. stoletja in poskušal doseči, da bi stvarnost, o kateri govori Sveto pismo, govorila sodobnemu človeku. Zato je vztrajal na predrazumevanju, ki je potrebno za vsako razumevanje, in je izdelal teorijo o eksistencialni interpretaciji novozaveznih spisov. Opiraje se na Heideggerja zatrjuje, da

³ Hermenevtika besede, ki sta jo razvila Gerhard Ebeling in Ernst Fuchs izhaja iz drugačnega pristopa in spada na drugo miselno področje. Gre bolj za hermenevtsko teologijo kakor za hermenevtsko filozofijo. Ebeling vendar soglaša s pisci, kakor sta Bultmann in Ricoeur, glede trditve, da Božja beseda najdeva svoj poln pomen samo, kadar se združuje s tistimi, h katerim se obrača.

eksegeza bibličnega besedila ni mogoča brez določenih predpostavk, ki vodijo razumevanje. Predrazumevanje (*»Vorverständnis«*) temelji na življenjskem odnosu (*»Lebenverhältnis«*) interpretira stvarjo, o kateri govori besedilo. Da se izognemo subjektivizmu, pa je potrebno, da je predrazumevanje pripravljeno, da ga poglobi in obogati, pa tudi prilagodi in popravi to, o čemer govori besedilo.

Ko se Bultmann sprašuje o pravilnem pojmovanju, ki naj določa vprašanja, na podlagi katerih bi današnji človek mogel razumeti besedila Svetega pisma, hoče najti odgovor v Heideggerjevi eksistencialni analitiki. Eksistencialni heideggerjanci naj bi imeli univerzalni pomen in naj bi dajali strukture in pojme, ki bi naj bili najprimernejši za razumevanje človeškega bivanja, razodetega v Novi zavezi.

Gadamer enako podčrtuje zgodovinsko razdaljo med besedilom in njegovim interpretom. Povzema in razvija teorijo o hermenevtskem krogu. Predrazumevanja in predpojmi, ki zaznamujejo naše razumevanje, izhajajo iz izročila, ki nas nosi. To obstaja v celovitosti zgodovinskih in kulturnih danosti, ki sestavljajo naše življenjsko okolje, naše obzorje razumevanja. Interpret mora stopiti v pogovor s stvarnostjo, o kateri govori besedilo. Razumevanje se dogaja v zlivanju različnih obzorij besedila in njegovega bralca (*»Horizontverschmelzung«*) in je mogoče samo, če obstaja pripadnost (*»Zugehörigkeit«*), to je temeljna sorodnost med interpretom in njegovim predmetom. Hermenevtika je dialektičen postopek: razumevanje nekega besedila je vedno širše razumevanje sebe.

Pri Ricoeurjevi hermenevtski misli je treba poudariti predvsem pomen, ki ga je dal vlogi oddaljitve kot predhodne potrebe za pravilno dojetje besedila. Prva razdalja obstaja med besedilom in njegovim piscem, ker dobi besedilo, brž ko je izdelano, določeno samostojnost v odnosu do svojega pisca; začenja se razvoj pomena. Druga razdalja obstaja med besedilom in njegovimi naknadnimi bralci; upoštevati morajo svet besedila v njegovi drugačnosti. Zato so za interpretacijo potrebne metode literarne in zgodovinske analize.

Vendar more pomen besedila biti v polnosti dosežen samo, če je aktualiziran v življenju bralcev, ki ga sprejemajo. Izhajajoč iz svojega položaja so poklicani, da spravljajo na dan nove pomene, v soglasju s temeljnim pomenom, ki ga nakazuje besedilo. Biblično spoznanje se ne sme ustaviti pri jeziku, temveč naj poskuša doseči stvarnost, o kateri govori besedilo. Verski jezik Svetega pisma je simbolni jezik, ki »daje misliti«, jezik, v katerem ne nehamo odkrivati bogastva pomena, jezik, ki je usmerjen v presežno stvarnost in hkrati spominja človeško osebo na globinsko razsežnost njenega bitja.

2. Koristnost za eksegezo

Kaj je mogoče reči o sodobnih teorijah interpretacije besedil? Sveto pismo je Božja beseda za vse čase, ki se vrstijo skozi zgodovino. Zato ni mogoče prezirati nobene hermenevtske teorije, ki dovoljuje, da se metode literarne in zgodovinske kritike vključijo v vzorec širše interpretacije. Treba je premagovati razdaljo med časom piscev in prvih naslovlencev bibličnih besedil in našim sedanjim časom, da se pravilno aktualizira sporočilo besedil in tako hrani versko življenje kristjanov. Vsako eksegezo besedil je treba dopolnjevati s »hermenevtiko« v novejšem pomenu besede.

Potreba po hermenevtiki, to je po interpretaciji v sedanjem našem svetu, najdeva osnovo v samem Svetem pismu in v zgodovini njegove interpretacije. Celota spisov Stare in Nove zaveze se predstavlja kot izdelek dolgega postopka, to je ponovne interpretacije temeljnih dogodkov, v tesni povezavi z življenjem skupnosti verujočih. V cerkvenem izročilu so prvi interpreti Svetega pisma cerkveni očetje bili prepričani, da je njihova eksegeza besedil popolna samo, če so osvetlili pomen za kristjane svojega časa v njihovem položaju. Vsakdo je namembnosti bibličnih besedil zvest samo toliko, kolikor poskuša v srcu njihove oblike najti stvarnost vere, ki jo izražajo, in če se ta stvarnost povezuje z versko izkušnjo našega sveta.

Sodobna hermenevtika je zdrav odziv na zgodovinski pozitivizem in na skušnjava, da bi v preučevanje Svetega pisma vnesli objektivna merila, ki jih uporabljajo naravne znanosti. Po eni strani so dogodki, o katerih poroča Sveto pismo, interpretirani dogodki; po drugi strani pa vsaka eksegeza pripovedi teh dogodkov nujno vključuje subjektivnost eksegeta. Pravilno poznavanje bibličnega besedila je dostopno samo tistemu, ki ima življenjsko sorodnost s tem, o čemer govori besedilo. Vprašanje, ki se postavlja vsakemu interpretu, je: katera hermenevtska teorija omogoča pravilno razumeti globoko stvarnost, o kateri govori Sveto pismo, in jo izraziti tako, da bo imela pomen za današnjega človeka?

Treba je namreč priznati, da nekatere hermenevtske teorije niso primerne za interpretacijo Svetega pisma. Eksistencialna Bultmannova interpretacija, na primer, zapira krščansko oznanilo v omejitve posebne filozofije. Poleg tega je zaradi predsodkov, ki tičijo v osnovi te hermenevtike, versko oznanilo Svetega pisma izpraznjeno večjega dela svoje objektivne stvarnosti (zaradi pretirane »demitizacije«) in se hoče podrediti antropološkemu sporočilu. Filozofija postane merilo za interpretacijo, namesto da bi bila orodje za razumevanje tistega, ki je osrednji predmet vsake interpretacije: oseba Jezusa Kristusa in odrešenjski dogodki, izpolnjeni v naši zgodovini. Pristna interpretacija Svetega pisma je torej predvsem sprejem pomena, ki je podan v nekaterih dogodkih, in na poseben način v osebi Jezusa Kristusa.

Takšen pomen je izražen v besedilih. Da bi se izognili subjektivizmu, je potrebno, da je aktualizacija dobro utemeljena na preučevanju besedil in da so postavke branja stalno preverjane v besedilu.

Čeprav je biblična hermenevtika del široke hermenevtike vsakega literarnega in zgodovinskega besedila, je hkrati edinstven primer te hermenevtike. Njene posebne lastnosti izhajajo iz njenega predmeta. Odrešenjski dogodki in njihova dopolnitev v osebi Jezusa Kristusa dajejo smisel vsej človeški zgodovini. Nove zgodovinske interpretacije bodo lahko samo odkritje ali razstava bogastev tega pomena. Biblične

pripovedi teh dogodkov ni mogoče v polnosti razumeti samo z razumom. Njeno interpretacijo morajo voditi nekatere posebne postavke, kakor je življenjska vera v cerkveni skupnosti in luč Duha. Z rastjo življenja v Duhu raste v bralcu tudi razumevanje stvarnosti, o katerih govori biblično besedilo.

B. Pomeni navdihnjenega Svetega pisma

Sodoben prispevek filozofskih hermenevtik in novejši razvoj znanstvenega preučevanja literature omogočajo biblični eksegezi, da pogloblja razumevanje svoje naloge, katere zapletenost je postala bolj razvidna. Stara eksegeza, ki očitno ni mogla upoštevati sodobnih znanstvenih zahtev, je dodeljevala vsakemu besedilu Svetega pisma različne ravni pomena. Najbolj vsakdanje je bilo razlikovanje med dobesednim pomenom in duhovnim pomenom. Srednjeveška eksegeza je v duhovnem pomenu razlikovala tri različne vidike glede na razodeto resnico, na zahtevano ravnanje in na končno izpolnitev. Od tu izhaja slavni distih Avgušтина z Danske (XIII. stoletje): »Littera gesta docet, quid credas allegoria, moralis quid agas, quid speres anagogia.« (Črka prikazuje dejanja, kaj veruj, alegorija, moralka, kaj delaj, kaj upaj, anagogija).

Kot odziv na to mnogoterost pomenov je zgodovinsko-kritična eksegeza bolj ali manj očitno sprejemala, postavko o enem pomenu, po kateri besedilo ne more hkrati imeti različnih pomenov. Ves napor zgodovinsko-kritične eksegeze je v tem, da določa »edini« natančen pomen danega bibličnega besedila v okoliščinah, v katerih je bilo sestavljeno.

Toda ta postavka se sedaj spopada z ugotovitvami jezikovnih znanosti in filozofskih hermenevtik, ki potrjujejo večpomenskost pisanih besedil.

Vprašanje ni preprosto in se ne postavlja enako za vse vrste besedil: zgodovinske pripovedi, primere, izreki, zakoni, pregovori, molitve, hvalnice, itd. Vendar pa je mogoče predstaviti nekatere načela in hkrati upoštevati različnost mnenj.

1. Dobesedni pomen

Ni samo upravičeno, temveč tudi nujno poskušati določiti natančen pomen besedil, kakršna so sestavili njihovi pisci, to je pomen, ki se imenuje »dobesedni«. Že sveti Tomaž Akvinec je potrjeval njegovo temeljno pomembnost (S. Th., I, q. 1, a. 10, ad 1).

Dobesedni pomen se ne sme mešati z »besedarskim« pomenom, na katerega se opirajo fundamentalisti. Ni dovolj, da se besedilo prevede z besedo za besedo, da se dobi njegov dobesedni pomen. Treba ga je razumeti po literarnih domenah časa. Kadar je besedilo metaforično, njegov dobesedni pomen ni tisti, ki izhaja iz takojšnjega pomena besed (na primer: »Vaša ledja naj bodo opasana«, Lk 12,35), temveč tisti, ki odgovarja metaforični uporabi besed (»Bodite v stanju pripravljenosti«). Kadar gre za pripoved, dobesedni pomen ne vključuje nujno trditve, da so se povedani dogodki v resnici zgodili; pripoved namreč lahko ne pripada zgodovinski zvrsti, temveč je plod domišljije.

Dobesedni pomen Svetega pisma je tisti, ki so ga naravnost izrazili navdihnjeni človeški pisci. Ker je sad navdihnjenja, je ta pomen hotel tudi Bog, glavni pisec. Razložiti ga je mogoče z natančno razčlenitvijo besedila, postavljenega v njegovo literarno in zgodovinsko okolje. Glavna naloga eksegeze je ravno v tem, da pripelje do te razčlenitve z uporabo vseh možnosti literarnih in zgodovinskih raziskav z namenom, da določi dobesedni pomen bibličnih besedil s kar največjo možno natančnostjo (DAS, EB, 550). Preučevanje starih literarnih vrst je za ta cilj še posebej pomembno (EB, 560).

Ali je dobesedni pomen besedila *en sam*? Na splošno, dá; vendar ne gre za popolno načelo, iz dveh razlogov. Po eni strani se človeški pisec lahko hoče hkrati nanašati na več stvarnih ravni. Tako je običajno v poeziji. Biblično navdihnjenje ne prezira te možnosti psihologije in človeškega jezika; četrti evangelij prinaša številne primere. Po drugi strani pa tudi kadar se zdi, da ima človeški izraz samo en po-

men, lahko božansko navdihnjenje vodi izraz tako, da dobi dvojno vrednost. Takšen primer je Kajfov izraz v Jn 11,50. Izraža hkrati pokvarjen političen račun in božansko razodetje. Oba vidika pripadata dobesednemu pomenu, ker celoten odlomek besedila kaže na oba. Čeprav je ta primer izreden, je pomenljiv in opozarja proti preozkemu pojmovanju dobesednega pomena navdihnjenih besedil.

Potrebno je posebej paziti na *dinamični vidik* številnih besedil. Pomen kraljevskih psalmov, na primer, ne sme biti ozko omejen na zgodovinske okoliščine njihovega nastanka. Kadar je psalmist govoril o kralju, je hkrati oznanjal kraljevsko ureditev in videnje vzorne monarhije, skladne z Božjim načrtom tako, da je njegovo besedilo šlo preko monarhične ureditve, kakršna se je pokazala v zgodovini. Zgodovinsko-kritična eksegeza je prevečkrat hotela omejevati pomen besedil, ko ga je navezovala izključno na določene zgodovinske okoliščine. Raje mora poskušati natančno določiti usmeritev misli, ki je izražena v besedilu, usmeritev, ki eksegeta ne bo izzivala, naj omejuje pomen, temveč mu bo nasprotno nakazovala, naj zazna bolj ali manj predvidljive podaljšave.

Eden izmed tokov sodobne hermenevtike je poudarjal razliko položaja, ki zadeva človeško besedo, ko je zapisana. Zapisano besedilo je lahko postavljeno v nove okoliščine, ki ga na različne načine osvetljujejo in dodajajo njegovemu pomenu nove določitve. Ta možnost zapisanega besedila je odprta posebej v primeru bibličnih besedil, ki so priznana kot Božja beseda. Verujočo skupnost je namreč nagibalo, da jih je ohranjala, prav prepričanje, da bodo še naprej nosilci luči in življenja za prihodnje rodove. Dobesedni pomen je od začetka odprt za nadaljnji razvoj, ki se uresničuje pri »ponovnem branju« v novih okoljih.

Iz tega ne sledi, da je bibličnemu besedilu mogoče dodeliti kakršenkoli pomen in ga osebno interpretirati. Nasprotno, treba je zavrniti kot ponarejeno vsako interpretacijo, ki je raznorodna glede na pomen, ki so ga izrazili človeški pisci v svojem zapisanem besedilu. Dopuščati raznorodne

pomene bi pomenilo odvzemati bibličnemu oznanilu njegove korenine, ki so Božja beseda, sporočena v zgodovini, in odpreti vrata razpuščenemu subjektivizmu.

2. Duhovni pomen

Ni pa treba jemati izraza »raznorodni« v preozkem pomenu, ki nasprotuje vsaki možnosti višjega uresničenja. Velikonočni dogodek, Jezusova smrt in vstajenje, je ustvaril popolnoma novo zgodovinsko okolje, ki na nov način osvetljuje stara besedila in jim nalaga spremembo pomena. Posebno nekatera besedila, ki so se v starih okoliščinah morala zdeti pretiravanja (na primer, prerokba, v kateri je Bog Davidovemu sinu obljubljal, da bo naredil njegov prestol trden na veke: 2 Sam 7,12-13; 1 Krn 17,11-14), je zdaj treba jemati dobesedno, ker »Kristus, ki je vstal od mrtvih, ne umrje več« (Rim 6,9). Eksegeti, ki imajo omejeno »zgodovinarsko« pojmovanje dobesednega pomena, bodo vztrajali, da gre tu za raznorodnost. Tisti pa, ki so odprti za dinamični vidik besedil, bodo priznali globoko nadaljevanje in obenem prehod na drugačno raven: Kristus vlada na veke, toda ne na Davidovem zemeljskem prestolu (prim. tudi Ps 2,7-8; 110,1.4).

V tovrstnih primerih je govor o »duhovnem pomenu«. Na splošno lahko opredelimo duhovni pomen, kakor ga razume krščanska vera, kot pomen, ki ga izražajo biblična besedila, ko se berejo pod vplivom Svetega Duha v okolju Kristusove velikonočne skrivnosti in novega življenja, ki iz nje izvira. To okolje dejansko obstaja. Nova zaveza prepozna v njem dopolnitev Svetega pisma. Torej je prav, da se Sveto pismo ponovno bere v luči tega novega okolja, to je življenja v Duhu.

Iz navedene opredelitve je mogoče potegniti nekaj določb, koristnih za odnos med duhovnim in dobesednim pomenom.

V nasprotju s kakšnim mnenjem, ki je tudi navzoče, med tema dvema pomenoma ni nujne razlike. Kadar se biblično

besedilo nanaša naravnost na Kristusovo velikonočno skrivnost ali na novo življenje, ki iz nje izvira, je njegov dobesedni pomen duhovni pomen. To je običajno v Novi zavezi. Iz tega sledi, da krščanska eksegeza govori največkrat o duhovnem pomenu glede na Staro zavezo. Toda že v Stari zavezi imajo številna besedila kot dobesedni pomen verski in duhovni pomen. Krščanska vera prepozna v tem vnaprejšnjo povezavo z novim življenjem, ki ga je prinesel Kristus.

Kadar pa razlika je, duhovni pomen ne more biti nikoli ločen od povezav z dobesednim pomenom, ki ostaja njegova nepogrešljiva osnova; drugače bi ne bilo mogoče govoriti o »izpolnitvi« Svetega pisma. Da je namreč mogoče govoriti o izpolnitvi, je nujno, da obstaja povezujoč in skladen odnos. Potrebno pa je tudi, da obstaja prehod na višjo stvarno raven.

Duhovni pomen se ne sme mešati z osebnimi interpretacijami, ki jih narekujeta domišljija ali razumska domiselnost. Izvira namreč iz odnosa med besedilom in določenimi stvarnimi danostmi, ki mu niso tuje, velikonočni dogodek in njegova neizčrpna rodovitnost, ki predstavljajo vrhunec Božjega posega v zgodovino Izraela, v korist vsega človeštva.

Duhovno branje, naj bo v skupnosti ali zasebno, odkriva pristen duhovni pomen samo, če ohranja te vidike. Tako so postavljene v medsebojni odnos tri ravni stvarnosti: biblično besedilo, velikonočna skrivnost in sedanje okoliščine življenja v Duhu.

Stara eksegeza, ki je bila prepričana, da je Kristusova skrivnost ključ za interpretacijo vsega Svetega pisma, se je trudila, da bi našla duhovni pomen tudi v najmanjših podrobnostih bibličnih besedil - na primer, v vsakem pravilu obrednih predpisov - in je uporabljala rabinske metode ali pa se je navdihovala pri helenističnem alegorizmu. Sodobna eksegeza ne more priznati, da bi imeli tovrstni poskusi veljavo resnične interpretacije, ne glede na to, kakšna je bila v preteklosti njihova koristnost (prim. DAS, EB, 553).

Eden izmed mogočih vidikov duhovnega pomena je tipološki, o katerem se navadno trdi, da ne pripada samemu

Svetemu pismu, temveč stvarnostim, ki jih Sveto pismo izraža: Adam je podoba Kristusa (prim. Rim 5,14), potop je podoba krsta (1 Pt 3,20-21), itd. Dejansko se tipološki odnos redno opira na način, kako Sveto pismo opisuje staro stvarnost (prim. Abelov glas: 1 Mz 4,10; Heb 11,4; 12,24), in ne naravnost na stvarnost. Iz tega pa sledi, da gre res za svetopisemski pomen.

3. Polni pomen

Naziv »polni pomen« (sensus plenior) v zadnjem času vzbuja razprave. Polni pomen se opredeljuje kot globlji pomen besedila, ki ga je hotel Bog, ni pa ga jasno izrazil človeški pisec. Njegov obstoj v bibličnem besedilu se odkrije, ko se besedilo preučuje v luči drugih bibličnih besedil, ki ga uporabljajo, ali pa v njegovi povezavi z notranjim razvojem razodetja.

Gre torej za pomen, ki ga biblični pisec dodeljuje že obstoječemu bibličnemu besedilu, ko ga prevzame v novo besedilo, ki mu daje nov dobesečni pomen, ali za pomen, ki ga nekemu bibličnemu besedilu daje neko pristno učiteljsko izročilo ali neka koncilsko opredelitev. Na primer, besedilo Mt 1,23 daje polni pomen prerokbi v Iz 7,14 o *almah*, ki bo spočela sina, ko uporablja prevod Septuaginte (*parthenos*): »Devica bo spočela.« Patristični in koncilski nauk o Trojici izraža polni pomen nauka Nove zaveze o Bogu Očetu, Sinu in Duhu. Opredelitev izvirnega greha s strani tridentinskega koncila daje polni pomen Pavlovemu nauku v Rim 5,21-21 glede posledic Adamovega greha za človeštvo. Kadar pa manjka tovrstni vpogled - s strani izrecno bibličnega besedila ali pristnega učiteljskega izročila - lahko sklicevanje na domnevni polni pomen pelje v zasebne interpretacije, ki nimajo nobene veljave.

Končno je »polni pomen« mogoče presojati kot samo drugače imenovan duhovni pomen bibličnega besedila, v primeru, ko se duhovni pomen razlikuje od dobesečnega. Osnovo za to predstavlja dejstvo, da Sveti Duh, ki je glavni

pisec Svetega pisma, lahko vodi človeškega pisca pri izbiranju njegovih izrazov tako, da ti izražajo neko resnico, o kateri sam ne zaznava vse globine. Ta se popolneje razode ne v teku časa, na eni strani zaradi nadaljnjih božanskih uresničenj, ki bolje razodevajo pomen besedil, na drugi strani pa zaradi vstavitve besedil v kanon Svetega pisma. Tako se ustvari novo okolje, ki pokaže zmožnosti pomena, ki jih je prvotno okolje puščalo v senci.

III. ZNAČILNE RAZSEŽNOSTI KATOLIŠKE INTERPRETACIJE

Katoliška eksegeza se noče razlikovati in ne uporablja posebne znanstvene metode. Priznava, da je eden izmed vidikov bibličnih besedil tudi to, da so delo človeških piscev, ki so uporabljali lastne sposobnosti in orodja, ki sta jim jih njihov čas in njihovo okolje dajala na razpolago. Zato brez pridrška uporablja vse znanstvene metode in pristope, ki omogočajo boljše razumevanje pomena besedil v njihovem jezikovnem, literarnem, družbeno-kulturnem, verskem in zgodovinskem okolju, in jih osvetljuje tudi s preučevanjem njihovih virov in upoštevanjem osebnosti vsakega pisca (prim. *DAS, EB*, 557). Tako dejavno prispeva k razvoju metod in napredku raziskave.

Njena značilnost pa je v tem, da se zavestno vključuje v živo izročilo Cerkve, katere prva skrb je zvestoba razodetju, ki je izpričano v Svetem pismu. Sodobne hermenevtike so poudarile, kakor smo omenili, da ni mogoče interpretirati besedila, ne da bi izhajali iz takšnega ali drugačnega »predrazumevanja«. Katoliška eksegeza pristopa k bibličnim besedilom s predrazumevanjem, ki tesno povezuje sodobno znanstveno kulturo in versko izročilo, ki prihaja iz Izraela in prve krščanske skupnosti. Njena interpretacija je tako v navezi s hermenevtsko dinamiko, ki se razodeva znotraj samega Svetega pisma in se nato podaljšuje v življenju Cerkve. Sklada se z zahtevo po življenjski sorodnosti med interpretom in njegovim predmetom, sorodnosti, ki predstavlja enega izmed pogojev, da je eksegetsko delo mogoče.

Vsako predrazumevanje pa nosi s seboj tudi svoje pasti. V primeru katoliške eksegeze obstaja tveganje, da bi nekaterim bibličnim besedilom dodelila pomen, ki ga ne

izražajo, temveč je to sad nadaljnjega razvoja izročila. Ekseget se mora varovati te pasti.

A. Interpretacija v bibličnem izročilu

Biblična besedila so izraz verskih izročil, ki so obstajala pred njimi. Način navezave na ta izročila se razlikuje od primera do primera, ker se tudi ustvarjalnost piscev kaže na različnih stopnjah. V teku časa so se mnogotera izročila spojila in oblikovala veliko skupno izročilo. Sveto pismo je prednostno razodetje tega postopka, ki ga je pomagalo uresničiti in ga še naprej ureja.

»Interpretacija v bibličnem izročilu« nosi s seboj veliko različnih vidikov. Pod tem izrazom se lahko razume način, po katerem Sveto pismo interpretira temeljna človeška izkustva ali posamezne dogodke zgodovine Izraela, ali tudi način, po katerem biblična besedila uporabljajo različne vire, pisne ali ustne - od katerih lahko nekateri izhajajo tudi iz drugih verstev in kultur - in jih interpretira. Ker pa je naš predmet interpretacija Svetega pisma, tu ne bomo obravnavali teh velikih vprašanj, temveč bomo preprosto navedli nekaj pripomb o interpretaciji besedil znotraj samega Svetega pisma.

1. Ponovna branja

Sveto pismo ima svojo notranjo enotnost, edinstveno v svoji vrsti, k čemur pripomore dejstvo, da se poznejši biblični spisi pogosto opirajo na starejše spise. Namigujejo nanje, predlagajo »ponovna branja«, ki razvijajo nove vidike pomena, včasih zelo različne od prvotnega pomena, ali pa se izrecno sklicujejo nanje, da poglobljajo pomen, ali da potrjujejo dopolnitev.

Tako postaja dediščina dežele, ki jo je Bog obljubil Abrahamu za njegove potomce (1 Mz 15,7-18), vstop v Božje svetišče (2 Mz 15,17), udeležba pri Božjem počitku (Ps 132,7-8), prihranjenem pravim vernikom (Ps 95,8-11; Heb

3,7-4,11), in končno vstop v nebeško svetišče (Heb 6,12.18-20), »večna dediščina« (Heb 9,15).

Prerokba preroka Natana, ki obljublja Davidu »hišo«, to je nadaljevanje dinastije, »trdne na veke« (2 Sam 7,12-16), je večkrat ponovljena (2 Sam 23,5; 1 Kr 2,4; 3,6; 1 Krn 17,11-14), posebno v težkih časih (Ps 89,20-38), ne brez pomenljivih sprememb, in podaljšana z drugimi prerokbami (Ps 2,7-8; 110,1,4; Am 9,11; Iz 7,13-14; Jer 23,5-6; itd.), od katerih nekatere oznanjajo vrnitev kraljestva Davida samega (Oz 3,5; Jer 30,9; Ezk 34,24; 37,24-25; prim. Mr 11,10). Obljubljeni kraljestvo postane vesoljno (Ps 2,8; Dan 2,25.44; 7,14; prim. Mt 28,18). Uresničuje v polnosti poklic človeka (1 Mz 1,28; Ps 8,6-9; Mdr 9,2-3; 10,2).

Jeremijeva prerokba o sedemdesetih letih kazni, ki jih zaslužita Jeruzalem in Juda (Jer 25,11-12; 29,10), je ponovljena v 2 Krn 25,20-23, ki preverja uresničenje, dobiva pa, po dolgem času, tudi nadaljnjo predelavo od pisca Daniela, v prepričanju, da ta Božja beseda ohranja v sebi še skrit pomen, ki mora osvetliti sedanji položaj (Dan 9,24-27).

Temeljna trditev o Božji povračilni pravičnosti, ki plačuje dobre in kaznuje hudobne (Ps 1,1-6; 112,1-10; 3 Mz 26,3-33; itd.), se spopada s sprotno izkušnjo, ki se pogosto ne sklada z njo. Sveto pismo torej dovoljuje, da se z vso močjo izrazita ugovor in pritožba (Ps 44; Job 10,1-7; 13,3-28; 23-24), in postopoma pogloblja skrivnost (Ps 37; Job 28-42; Iz 53; Mdr 3-5).

2. Odnosi med Staro in Novo zavezo

Odnosi med besedili postajajo izredno gosti v spisih Nove zaveze, polni namigov na Staro zavezo in izrecnih navedkov. Novozavezni pisci priznavajo Stari zavezi veljavo božanskega razodetja. In oznanjajo, da je to razodetje našlo svojo izpolnitev v življenju, učenju in predvsem v smrti in vstajenju Jezusa, izviru odpuščanja in večnega življenja. »Kristus je umrl za naše grehe, kakor je v Pismih, pokopan je bil in tretji dan je bil obujen, kakor je v Pismih, prikazal se je ...«

(1 Kor 15,3-5): to je osrednje jedro apostolskega oznanila (1 Kor 15,11).

Odnosi med Svetim pismom in dogodki, ki ga napolnjujejo, se ne samo preprosto pokrivajo, temveč se medsebojno osvetlujejo in postopno napredujejo: hkrati je mogoče opaziti, da Sveto pismo razodeva pomen dogodkov in da dogodki razodevajo pomen Svetega pisma, to je, zahtevajo odpoved določenim vidikom sprejete interpretacije zaradi sprejema nove interpretacije.

Jezus je že od začetka svojega javnega delovanja zavzel svoje osebno in izvirno stališče, različno od interpretacije, ki je bila sprejeta v njegovem času, to je »od farizejev in pismoukov« (Mt 5,20). Glede tega je veliko pričevanj: nasprotja v govoru na gori (Mt 5,21-48), vzvišena Jezusova svoboda glede posvečevanja sobote (Mr 2,27-28 vzp.), njegovo premikanje predpisov glede obredne čistosti (Mr 7,1-23 vzp.), njegova korenita zahtevnost, nasprotno, na drugih področjih (Mt 10,2-12; 10,17-27 vzp.) in predvsem njegovo sprejemanje »cestninarjev in grešnikov« (Mr 2,15-17 vzp.). Z njegove strani ni šlo za muhavost oporečnika, temveč nasprotno, za najglobljo zvestobo Božji volji, izraženi v Svetem pismu (prim. Mt 5,17; 9,13; Mr 7,8-13 vzp.; 10,5-9 vzp.).

Jezusova smrt in vstajenje sta pognala do skrajnosti razvoj, ki se je začel, in izzvala v nekaterih točkah popoln prelom in hkrati presenetljivo odprtje. Smrt Mesija, »kralja Judov« (Mr 15,26 vzp.), je izzvala spremembo zemeljske interpretacije kraljevskih psalmov in mesijanskih prerokb. Njegovo vstajenje in njegovo nebeško poveljanie kot Božjega Sina sta dala istim besedilom polnost pomena, ki si ga prej ni bilo mogoče zamisliti. Nekatere izraze, ki so se zdeli pretirani, je odtlej bilo treba jemati dobesedno. Zdelo se je, kakor da so pripravljeni od Boga, da bi izrazili slavo Jezusa Kristusa, kajti Kristus je zares »Gospod« (Ps 110,1) v najmočnejšem pomenu besede (Apd 2,36; Flp 2,10-11; Heb 1,10-12); in Sin Božji (Ps 2,7; Mr 14,62; Rim 1,3-4), Bog z Bogom (Ps 45,7; Heb 1,8; Jn 1,1; 20,28); »njegovemu kraljestvu

ne bo konca« (Lk 1,32-33; prim. 1 Krn 17,11-14; Ps 45,7; Heb 1,8); on je obenem »večni duhovnik« (Ps 110,2; Heb 5,6-10; 7,23-24).

Novozavezni pisci so Staro zavezo prebirali v luči velikonočnih dogodkov. Sveti Duh, ki ga je poslal poveljani Kristus (prim. Jn 15,26; 16,7), jim je odkrival duhovni pomen. Tako so mogli bolj kot kdajkoli potrjevati preroško veljavo Stare zaveze, pa tudi krepko relativizirati veljavo, ki jo ima kot odrešilna ustanova. Zadnji vidik, ki se prikazuje že v evangelijih (prim. Mt 11,11-13 vzp.; 21,41-42 vzp.; Jn 4,12-14; 5,37; 6,32), se razodeva z vso svojo močjo v nekaterih pavlinskih pismih in v Pismu Hebrejcem. Pavel in pisec Pisma Hebrejcem dokazujeta, da Torah, kolikor je razodetje, sama oznanja svoj konec kot postavna ureditev (prim. Gal 2,15-5,1; Rim 3,20-21; 6,14; Heb 7,11-19; 10,8-9). Iz tega sledi, da se poganom, ki sprejmejo Kristusovo vero, ni treba podrediti vsem predpisom biblične postave, ki je v svoji celoti že omejena na stopnjo postavne ustanove posebnega naroda, temveč se morajo hraniti v Stari zavezi kot Božji besedi, ki jim omogoča, da bolje odkrijejo vse razsežnosti velikonočne skrivnosti, iz katere živijo (prim. Lk 24,25-27.44-45; Rim 1,1-2).

Odnosi med Novo in Staro zavezo znotraj krščanskega Svetega pisma torej niso brez zapletov. Kadar gre za uporabo posebnih besedil, se novozavezni pisci seveda zatekajo k spoznanjem in interpretacijskim postopkom svojega časa. Zahtevati od njih, da bi se prilagajali sodobnim znanstvenim metodam, bi pomenilo prestavljati dobe. Ekseget pa si mora pridobiti poznavanje starih postopkov, da lahko pravilno interpretira rabo, ki so jo uporabljali. Na drugi strani pa ostaja res, da ne sme dajati popolne veljave omejenemu človeškemu spoznanju.

Na koncu je treba dodati, da se znotraj Nove zaveze, kakor tudi znotraj Stare zaveze, drug ob drugem odkrivajo različni pogledi, ki so včasih v medsebojni napetosti, na primer o Jezusovem položaju (Jn 8,29; 16,32 in Mr 15,34) ali o veljavi Mojzesove postave (Mt 5,17-19 in Rim 6,14) ali o potrebnosti

sti del za opravičenje (*Jak 2,24 in Rim 3,28; Ef 2,8-9*). Značilnost Svetega pisma je ravno odsotnost uravnavanja in pa, nasprotno, navzočnost dinamičnih napetosti. Sveto pismo je sprejelo veliko načinov interpretacije istih dogodkov ali presojanja istih vprašanj in vabi, da vsak zavrže preproščino in ozkost duha.

3. Nekaj sklepov

Iz tega, kar je bilo povedano, je mogoče sklepati, da Sveto pismo vsebuje številna navodila in namige o umetnosti interpretacije. Sveto pismo je namreč samo že od začetka interpretacija. Njegova besedila so bila od starozavezne skupnosti in skupnosti apostolskega časa priznana kot veljaven izraz njune vere. Po interpretaciji teh skupnosti in v razmerju do nje so bila ta besedila priznana kot Sveto pismo (tako je, na primer, Visoka pesem bila priznana kot Sveto pismo, kolikor se nanaša na razmerje med Bogom in Izraelom). V času oblikovanja Svetega pisma so številni spisi, ki jo sestavljajo, bili v veliko primerih predelani in »preinterpretirani«, da so odgovarjali na nove položaje, ki jih prej ni bilo.

Način interpretiranja besedil, ki se prikazuje v Svetem pismu, narekuje naslednje pripombe:

Ker je Sveto pismo nastalo na temelju soglasja verujočih skupnosti, ki so v njegovem besedilu priznale izraz razodele vere, mora biti tudi sama njegova interpretacija v bistvenih točkah izvir soglasja za živo vero cerkvenih skupnosti.

Ker se je izraz vere, kakršen je bil navzoč v Svetem pismu, ki so ga priznavali vsi, moral stalno obnavljati, da se je mogel spopadati z novimi položaji - kar pojasnjuje »ponovna branja« številnih bibličnih besedil - mora tudi interpretacija Svetega pisma enako ohranjati ustvarjalni vidik in se spopadati z novimi vprašanji, da nanj odgovarja na podlagi Svetega pisma.

Ker so besedila Svetega pisma včasih v medsebojni napetosti, mora interpretacija nujno biti mnogovrstna. Nobe na delna interpretacija ne more izčrpati pomena celote, ki

je večglasna simfonija. Interpretacija delnega besedila ne sme biti izključujoča.

Sveto pismo je v pogovoru z verujočimi skupnostmi: privrelo je iz njihovih verskih izročil. Njegova besedila so se razvijala v povezavi s temi izročili in so vzajemno prispevala k njihovemu razvoju. Iz tega sledi, da se interpretacija Svetega pisma uresničuje v naročju Cerkve, v njeni mnogovrstnosti, v njeni edinosti in v njenem verskem izročilu.

Verska izročila so oblikovala življenjsko okolje, v katero se je naselila literarna dejavnost piscev Svetega pisma. Ta naselitev je vsebovala tudi udeležbo v bogoslužnem življenju in v zunanjem delovanju skupnosti, v njihovem duhovnem svetu, v njihovi kulturi in v prevratih njihove zgodovinske usode. Zato zahteva tudi interpretacija Svetega pisma podobno udeležbo eksegetov v vsem življenju in v vsej veri verujoče skupnosti njihovega časa.

Pogovoru s Svetim pismom v njegovi celoti, to je z razumevanjem vere, ki je bila lastna prejšnjim dobam, se mora nujno pridruževati pogovor s sodobnim rodом. To prinaša s seboj navezovanje na trajno nadaljevanje, pa tudi ugotavljanje razlik. Zato prinaša interpretacija Svetega pisma s seboj tudi nalogo preverjanja in izbiranja; ostaja povezana s prejšnjimi eksegetskimi izročili, od katerih ohranja in si prisvaja številne prvine, v drugih točkah pa se od njih ločuje, da lahko napreduje.

B. Interpretacija v izročilu Cerkve

Cerkev, Božje ljudstvo, se zaveda, da jo v razumevanju in interpretiranju Svetega pisma podpira Sveti Duh. Prvi Jezusovi učenci so vedeli, da ne morejo takoj v vseh njenih pogledih razumeti polnosti, ki so jo prejeli. V njihovem skupnem življenju, ki so ga vztrajno gojili, so doživljali izkušnjo poglobljanja in postopnega razpletanja sprejetega razodetja. V tem so prepoznavali vpliv in delovanje »Duha resnice«, ki jim ga je Kristus obljubil, da jih bo vodil k polnosti resnice (*Jn 16,12-13*). Tako tudi Cerkev nadaljuje svojo pot, kakor

jo podpira Kristusova obljuba: »Tolažnik pa, Sveti Duh, ki ga bo Oče poslal v mojem imenu, vas bo učil vsega in spomnil vsega, kar sem vam povedal« (Jn 14,26).

1. Oblikovanje kanona

Cerkev, ki jo vodi Sveti Duh in jo razsvetljuje živo izročilo, ki ga je sprejela, je poistovetila spise, ki jih je treba imeti za Sveto pismo, kar pomeni, da »imajo, napisani po navdihu Svetega Duha, Boga za avtorja in so bili kot taki izročeni Cerkvi« (BR, 11) in vsebujejo »resnico, ki jo je zaradi našega odrešenja Bog hotel izročiti v svetih pismih« (prav tam).

Določitev »kanona« Svetega pisma je bil sklep dolgega razvoja. Starozavezne skupnosti (od posameznih skupin, kakršni so bili preroški krogi ali duhovniško okolje, do celotnega ljudstva) so v določenem številu besedil prepoznale Božjo besedo, ki je vzbujala njihovo vero in jih vodila v njihovem življenju; ta besedila so sprejele kot imetje, ki ga je treba varovati in predajati naprej. Tako so ta besedila nehala biti navaden izraz navdiha posameznih piscev in so postala skupna lastnina Božjega ljudstva. Nova zaveza izpričuje svoje spoštovanje do teh svetih besedil, ki jih sprejema kot dragoceno dediščino, izročeno od judovskega naroda. Ima jih za »sveta Pisma« (Rim 1,2), »navdihnjena« od Svetega Duha (2 Tim 3,16; prim. 2 Pt 1,20-21), ki »ne morejo biti razvezana« (Jn 10,35).

S temi besedili, ki sestavljajo »Staro zavezo« (prim. 2 Kor 3,14), je Cerkev tesno združevala spise, v katerih je spoznavala, na eni strani pristno pričevanje, prihajajoče od apostolov (prim. Lk 1,2; 1 Jn 1,1-3) in zajamčeno po Svetem Duhu (prim. 1 Pt 1,12) o »vsem tem, kar je Jezus delal in učil od začetka« (Apd 1,1), na drugi strani pa nauke samih apostolov in drugih učencev za vzpostavljanje skupnosti verujočih. Ta dvojna vrsta spisov je pozneje dobila ime »Nova zaveza«.

Na ta razvoj so vplivali številni dejavniki: gotovost, da je Jezus - in z njim apostoli - priznaval Staro zavezo kot navdihnjeno Sveto pismo in da njegova velikonočna skrivnost

predstavlja njegovo izpolnitev; prepričanje, da novozavezni spisi pristno izhajajo iz apostolskega oznanjevanja (kar pa ne vključuje, da so vse sestavili sami apostoli); ugotovitev njihove uporabe v krščanskem bogoslužju in njihove skladnosti s pravilom vere; končno, izkušnja njihovega soglasja s cerkvenim življenjem skupnosti in z njihovo sposobnostjo za hranjenje tega življenja.

Ko je Cerkev določila kanon, je določila in opredelila tudi svojo istovetnost, tako da je Sveto pismo zdaj ogledalo, v katerem lahko Cerkev stalno odkriva svojo istovetnost in stoletje za stoletjem preverja, kako trajno odgovarja evangeliju in se daje na razpolago, da je orodje izročanja (prim. BR, 7). To daje kanoničnim spisom odločilno in teološko veljavo, ki je popolnoma drugačna od drugih starih besedil. Če slednja lahko osvetljujejo začetke vere, ne morejo nikoli nadomestiti avtoritete spisov, ki se štejejo za kanonične in so torej temeljni za razumevanje krščanske vere.

2. Patristična eksegeza

Od prvih časov je bilo močno prepričanje, da Sveti Duh, ki je nagnil novozavezne pisce, da so zapisali oznanilo odrešenja (BR, 7; 18), enako daje tudi Cerkvi trajno pomoč za interpretacijo njenih navdihnjenih spisov (prim. Irenej, *Adv. Haer.*, 3,24.1; prim. 3.1.1; 4.33.8; Origen, *De Princ.*, 2.7.2; Tertulijan, *De Praescr.*, 22).

Cerkveni očetje, ki so imeli posebno vlogo v postopku oblikovanja kanona, imajo podobno temeljno vlogo v odnosu do živega izročila, ki spremlja brez prekinitve in vodi branje in interpretacijo Svetega pisma, ki ju opravlja Cerkev (prim. *Providentissimus*, EB, 110-111; DAS, 28-30, EB, 554; BR, 23; PCB, *Instr. de Evang. histor.*, 1). Poseben prispevek patristične eksegeze je v toku velikega izročila v tem: iz celote Svetega pisma je potegnila temeljne usmeritve, ki so dale obliko učiteljskemu izročilu Cerkve, in pripravila bogat teološki nauk za pouk in duhovno hrano vernikov.

Branje Svetega pisma in njegova interpretacija zavzema ta pri cerkvenih očetih pomembno mesto. O tem pričajo predvsem dela, ki so vezana naravnost na razumevanje Svetega pisma, to so homilije in komentarji, pa tudi verske razprave in teološka dela, v katerih se glavna tvarina nanaša na Sveto pismo.

Običajen kraj za branje Svetega pisma je cerkev, pri bogoslužju. Zaradi tega je predložena interpretacija vedno teološka, pastoralna in spekulativna, v službi skupnosti in posameznih vernikov.

Očetje gledajo na Sveto pismo predvsem kot na Božjo knjigo, eno delo enega pisca; zaradi tega pa človeških piscev ne omejujejo na vlogo golega trpnega orodja; tej ali oni knjigi, vzeti sami zase, znajo dodeliti poseben cilj. Njihov pristop pa posveča malo pozornosti zgodovinskemu razvoju razodetja. Stevilni cerkveni očetje predstavljajo Logos, Božjo Besedo, kot pisca Stare zaveze in tako trdijo, da ima vse Sveto pismo kristološki pomen.

Razen nekaterih eksegetov antiohijske šole (posebno Teodorja iz Mopsvestije) se očetje čutijo pristojni, da vzamejo kakšen stavek zunaj njegovega sobesedila in nato prepoznajo v njem od Boga razodeto resnico. V razpravah z Judi ali v dogmatskih razpravah z drugimi teologi se ne obotavljajo opirati se na tovrstne interpretacije.

Skrb, da bi živeli iz Svetega pisma in v skupnosti s svojimi brati, je očete silila, da so se pogosto omejevali na uporabo bibličnega besedila, ki je krožilo v njihovem okolju. Origen, ki se je metodično zanimal za hebrejsko Sveto pismo, si je prizadeval predvsem, da bi proti Judom našel dokaze med besedili, ki so bila zanje sprejemljiva. Hieronim, ki hvali *hebrejsko resnico*, zavzema postransko stališče.

Očetje bolj ali manj pogosto uporabljajo alegorično metodo, da bi tako razpršili pohujšanje, ki bi mu zapadli nekateri kristjani in poganski nasprotniki krščanstva pri branju določenih bibličnih odlomkov. Zelo poredko pa izničujejo dobesedni in zgodovinski pomen besedil. Očetje se zatekajo

k alegoriji tako, da večinoma gredo preko pojava prilagajanja alegorični metodi, ki jo uporabljajo poganski pisci.

Zatekanje k alegoriji izhaja tudi iz prepričanja, da je Sveto pismo, Božjo knjigo, Bog dal svojemu ljudstvu, Cerkvi. Zato na splošno ne sme biti nič puščeno ob strani kot zastarelo ali dokončno propadlo. V svojih razlagah Svetega pisma očetje nerazvzljivo mešajo in prepletajo tipološke in alegorične interpretacije, vedno s pastoralnim in pedagoškim namenom. Vse, kar je bilo napisano, je bilo napisano nam v pouk (prim. *1 Kor 10,11*).

Prepričani so, da gre za Božjo knjigo, ki je ni mogoče izčrpati, zato očetje verjamejo, da določen odlomek lahko interpretirajo po določenem alegoričnem vzorcu, dopuščajo pa tudi, da vsak svobodno predlaga kaj drugega, vendar mora spoštovati analogijo vere.

Alegorična interpretacija Svetega pisma, ki zaznamuje patristično eksegezo, lahko moti sodobnega človeka, toda izkustvo Cerkve, ki ga ta eksegeza izraža, daje vedno koristen prispevek (prim. *DAS, 31-32; BR, 23*). Očetje učijo brati Sveto pismo teološko, v naročju živega izročila, v pristnem krščanskem duhu.

3. Vloga različnih udov Cerkve pri interpretaciji

Kolikor je Sveto pismo dano Cerkvi, je skupen zaklad vsega telesa verujočih: »Sveto izročilo in Sveto pismo sestavljata en sam zaklad Božje besede, ki je zaupan Cerkvi. Ko se ga vse sveto ljudstvo drži, združeno s svojimi pastirji, ostaja trajno zvesto v nauku apostolov ...« (*BR, 10; prim. tudi 21*). Res je, da je bila domačnost z besedilom Svetega pisma med verniki v nekaterih dobah zgodovine Cerkve večja kakor v drugih. Toda Sveto pismo je zavzemalo odlično mesto v vseh pomembnih trenutkih obnove v življenju Cerkve, od meniškega gibanja v prvih stoletjih do novejšee dobe drugega vatikanskega koncila.

Isti koncil uči, da vsi krščeni, ko se v veri v Kristusa udeležujejo evharističnega slavlja, spoznavajo Kristusovo

navzočnost tudi v njegovi besedi, »ker on govori, kadar se v Cerкви bere Sveto pismo« (B, 7). K takšnemu poslušanju besede prihajajo z »občutjem vere (*sensus fidei*), ki označuje vse (Božje) ljudstvo. (...) Zaradi tega občutja vere, ki ga vzbuja in podpira Duh resnice, Božje ljudstvo, pod vodstvom svetega učiteljstva, ki se mu zvesto prilagaja, sprejema ne človeške besede, temveč, kar resnično je, Božjo besedo (prim. 1 Tes 2, 13); brez napake se drži vere, ki je bila enkrat za vselej izročena svetim (prim. Jud 3), s pravilno sodbo prodira globlje vanjo in jo popolneje vnaša v življenje« (C, 12).

Tako imajo torej vsi udje Cerkve svojo vlogo pri interpretaciji Svetega pisma. Pri uresničevanju svoje pastoralne službe so škofje kot nasledniki apostolov prvi pričevalci in poroki živega izročila, v katerem se Sveto pismo interpretira v vsaki dobi. »Razsvetljeni z Duhom resnice morajo zvesto ohranjati Božjo besedo, jo razlagati in razširjati s svojim oznanjevanjem« (BR, 9; prim. C, 25). Kot sodelavci škofov imajo duhovniki kot prvo dolžnost oznanjevanje Božje besede (D, 4). Obdarjeni so s posebno karizmo za interpretacijo Svetega pisma, ko predajajo, ne svoje osebne misli, temveč Božjo besedo, in nanašajo večno evangeljsko resnico na dejanske življenjske okoliščine (*prav tam*). Naloga duhovnikov in diakonov je, posebno kadar delijo zakramente, da osvetlujejo edinost, ki jo oblikujeta Beseda in Zakrament v službi Cerkve.

Kot predstojniki evharistične skupnosti in vzgojitelji vere imajo služabniki Besede kot glavno nalogo, ne samo da preprosto skrbijo za pouk, temveč da pomagajo vernim razumevati in razločevati, kaj Božja beseda govori v njihovih srcih, kadar poslušajo in premišlujejo Sveto pismo. Tako vsa krajevna Cerkev, po vzoru Izraela, Božje ljudstvo (2 Mz 19,5-6), postaja skupnost, ki se zaveda, da ji Bog govori (prim. Jn 6,45), in naredi vse, da ga posluša v veri, ljubezni in učljivosti do Besede (5 Mz 6,4-6). Takšne skupnosti, ki resnično poslušajo, postajajo v svojem okolju, če ostajajo v veri in ljubezni vedno združene z vso Cerkvijo, žareča

ognjišča evangelizacije in pogovora, pa tudi pobudniki družbene preobrazbe (OE, 57-58; CDF, NSO, 69-70).

Duh je gotovo dan tudi posameznim kristjanom, tako da postajajo njihova srca »goreča« (prim. Lk 24,32), ko molijo in v molitvi preučujejo Sveto pismo v okolju svojega osebnega življenja. Zato je drugi vatikanski koncil vztrajno zahteval, naj se dostop k Svetemu pismu olajša na vse možne načine (BR, 22; 25). Treba je opozoriti, da tovrstno branje ni nikoli popolnoma zasebno, ker vernik vedno bere in interpretira Sveto pismo v veri Cerkve in nosi nato v skupnost sad svojega branja z namenom, da obogati skupno vero.

Vse biblično izročilo in še posebej Jezusovo poučevanje v evangelijih nakazuje, da so prednostni poslušalci Božje besede tisti, ki jih ima svet za ubogo ljudstvo. Jezus je priznal, da so določene reči, ki so ostale prikrite modrim in razumnim, bile razodete preprostim (Mt 11,25; Lk 10,21) in da Božje kraljestvo pripada tistim, ki so kakor otroci (Mr 10,14 vzp.).

V isti smeri je Jezus razglasil: »Blagor vam, ubogi, kajti vaše je Božje kraljestvo« (Lk 6,21; prim. Mt 5,3). Med znamenji mesijanskih časov je tudi oznanjanje vesele novice ubogim (Lk 4,18; 7,22; Mt 11,5; prim. CDF, NSO, 47-48). Tisti, ki so v svojem uboštvu in pomanjkanju človeških sredstev prisiljeni, da stavijo svoje edino upanje v Boga in njegovo pravičnost, imajo takšno zmožnost poslušanja in interpretiranja Božje besede, da jo mora upoštevati celotna Cerkev in zahteva tudi odgovor na družbeni ravni.

Cerkev priznava različnost darov in opravil, ki jih Duh postavlja v službo skupnosti, posebno dar poučevanja (1 Kor 12,28-30; Rim 12,6-7; Ef 4,11-16), in izraža svoje spoštovanje tistim, ki kažejo posebno zmožnost za gradnjo Kristusovega Telesa s svojo pristojnostjo glede interpretiranja Svetega pisma (DAS, 46-48; EB, 564-565; BR, 23; PCB, *Istruzione sulla storicita dei vangeli*, Introd.). Čeprav njihova preučevanja morda niso vedno dobila tistih spodbud, ki jih prejema sedaj, se eksegeti, ki postavljajo svoje znanje v službo Cerkve, uvrščajo v bogato izročilo, ki se razteza od prvih stoletij, z Origenom in Hieronimom, do novejših ča-

sov, s patrom Lagrangem in drugimi, in se podaljšuje do današnjih dni. Posebno raziskava dobesednega pomena Svetega pisma, ki se zdaj tako poudarja, zahteva združene napore tistih, ki so pristojni na področju starih jezikov, zgodovine in kulture, tekstne kritike in analize literarnih oblik, in ki znajo uporabljati metode znanstvene kritike. Cerkev poleg tega, da je pozorna na besedilo v njegovem izvirnem in zgodovinskem okolju, računa na eksegete, ki jih opogumlja isti Duh, ki je navdihnil Sveto pismo, in želi zagotoviti, da »bi čim večje možno število služabnikov Božje besede moglo učinkovito pripravljati Božjemu ljudstvu hrano Svetega pisma« (DAS, 24; 53-55; EB, 551; BR, 23; Paolo VI, *Sedula cura* /1971/). V našem času prinaša razlog za tolažbo tudi rastoče število *eksegetinj*, ki odpirajo v interpretaciji Svetega pisma pogosto nove in prodorne poglede in osvetljujejo vidike, ki so bili pozabljeni.

Če je Sveto pismo, kakor smo že omenili, zaklad celotne Cerkve in je del »dediščine vere«, ki jo vsi, pastirji in verniki, »ohranjajo, izpovedujejo in v skupnem naporu uresničujejo«, ostaja vendar res, da »je služba pristnega interpretiranja Božje besede, pisane ali izročene, bila zaupana samo živemu učiteljstvu Cerkve, ki svojo pristojnost izvaja v imenu Jezusa Kristusa« (BR, 10). Zato ima na zadnji stopnji učiteljstvo nalogo, da jamči pristnost interpretacije in nakazuje, če primer to zahteva, da ta ali ona posebna interpretacija ni skladna s pristnostjo evangelija. To nalogo izpolnjuje znotraj občestva (*koinonia*) Telesa in uradno izraža vero Cerkve, da služi Cerkvi; v ta namen se posvetuje s teologi, eksegeti in drugimi izvedenci, ki jim priznava zakonito svobodo in s katerimi ostaja vzajemno povezano s skupnim namenom »ohranjati Božje ljudstvo v resnici, ki osvobaja« (CDF, IVT, 21).

C. Naloga eksegeta

Naloga katoliškega eksegeta ima veliko vidikov. To je cerkvena naloga, ker obstaja v preučevanju in razlaganju Sve-

tega pisma z namenom, da postavi vse bogastvo na razpolago pastirjem in vernikom. Hkrati pa je znanstvena naloga, ki katoliškega eksegeta povezuje z njegovimi nekatoliškimi kolegi in z mnogimi odseki znanstvene raziskave. Na drugi strani vsebuje ta naloga hkrati raziskovalno in poučevalno delo. Tako eno kakor drugo navadno zahteva pripravo del za objavo.

1. Glavne usmeritve

Katoliški eksegeti morajo pri opravljanju svoje naloge jemati resno v presojo *zgodovinski značaj* bibličnega razodetja. Obe Zavezi namreč izražata s človeškimi besedami, ki nosijo znamenja svojega časa, zgodovinsko razodetje, v katerem je Bog na različne načine razodel samega sebe in svoj načrt odrešenja. Zato morajo eksegeti uporabljati zgodovinsko-kritično metodo, ki pa ne sme biti izključna. Vse pristojne metode interpretacije besedil so primerne, da prinesejo svoj prispevek biblični eksegezi.

Katoliški eksegeti ne smejo pri svojem delu interpretacije nikoli pozabiti, da interpretirajo *Božjo besedo*. Njihova naloga se ne konča, ko razložijo vire, določijo oblike, ali razložijo literarne postopke. Cilj njihovega dela je dosežen, ko pojasnijo pomen bibličnega besedila kot danes dejavne Božje besede. Za dosego tega cilja morajo vzeti v presojo različne hermenevtske poglede, ki pomagajo ujeti aktualnost bibličnega sporočila in mu omogočajo, da odgovori na potrebe sodobnih bralcev Svetega pisma.

Naloga eksegetov je tudi, da razložijo kristološki, kano- nični in cerkveni pomen bibličnih spisov.

Kristološki pomen bibličnih spisov ni zmeraj razviden; treba ga je osvetliti, kadarkoli je to mogoče. Čeprav je Kristus postavil novo zavezo s svojo krvjo, knjige prve zaveze niso izgubile svoje veljave. Prevzete v oznanjevanje evangelija dobivajo in razodevajo svoj polni pomen v »Kristusovi skrivnosti« (Ef 3,4), ki jo osvetljujejo z mnogih vidikov in so

hkrati tudi od nje osvetljene. Te knjige so namreč pripravljale Božje ljudstvo na njegov prihod (prim. BR, 14-16).

Čeprav je bila vsaka svetopisemska knjiga napisana z različnim namenom in ima svoj poseben pomen, se razodeva kot nosilec višjega pomena, ko postane del *kanonične celote*. Zato naloga eksegeta vključuje tudi razlago Avguštinove trditve: »Nova zaveza se v Stari krije, Stara pa v Novi sije« (prim. S. Avgustin, *Quaest. in Hept.*, 2, 73, CSEL 28, III, 3, p. 141).

Eksegeti morajo razlagati tudi razmerje, ki obstaja med Svetim pismom in *Cerkvijo*. Sveto pismo je nastalo v verujočih skupnostih. Izraža vero Izraela in nato vero prvih krščanskih skupnosti. Združena z živim izročilom, ki je hodilo pred njo in jo spremlja in se od nje hrani (prim. BR, 21), je Sveto pismo prednostno orodje, ki ga Bog uporablja, da še zdaj vodi gradnjo in rast Cerkve kot Božjega ljudstva. Ekumenska odprtost ni ločljiva od cerkvene razsežnosti.

Ker Sveto pismo izraža dar odrešenja, ki ga Bog predstavlja vsem ljudem, vsebuje naloga eksegetov vesoljno razsežnost, ki zahteva pozornost do drugih verstev in do pričakovanj sodobnega sveta.

2. Raziskava

Eksegetska naloga je preobsežna, da bi jo posameznik lahko v polnosti uspešno izpeljal. Potrebna je delitev dela, posebno za *raziskavo*, ki zahteva strokovnjake na različnih področjih. Morebitnim zadregam zaradi razdrobljenosti se je mogoče izogniti z interdisciplinarnimi prizadevanji.

Zelo pomembno je za blaginjo vse Cerkve in za njen vpliv v sodobnem svetu, da se zadostno število dobro pripravljenih ljudi posveti raziskavi na različnih odsekih eksegetske znanosti. V skrbi za najbolj sprotne potrebe v službi so škofje in redovni predstojniki pogosto v skušnjavi, da bi ne vzeli dovolj resno odgovornosti, ki jo imajo, da poskrbijo za to temeljno potrebo. Toda pomanjkanje na tem področju izpostavlja Cerkev velikim težavam, ker pastirji in verniki tve-

gajo, da bodo podvrženi eksegetski znanosti, ki je Cerkvi tuja in brez povezav z verskim življenjem. Drugi vatikanski koncil je potrdil, da mora »preučevanje Svetega pisma« biti »kakor duša teologije« (BR, 24), in s tem pokazal vso pomembnost eksegetske raziskave ter vključno hkrati spomnil katoliške eksegete, da imajo njihove raziskave bistveno povezavo s teologijo in da morajo pokazati, da se tega zave-dajo.

3. Poučevanje

Trditev koncila daje razumeti tudi temeljno vlogo, ki jo ima *poučevanje* eksegeze na teoloških fakultetah, v semenišnih in domovih. Jasno je, da raven poučevanja na različnih ustanovah ne more biti enaka. Zaželeno je, da poučevanje eksegeze podajajo moški in ženske. Naj bo bolj tehnično na fakultetah in naj ohranja bolj pastoralno usmeritev v semeniščih; nikoli pa ne sme biti brez resne razumske razsežnosti. Drugačno ravnanje bi pomenilo pomanjkanje spoštovanja do Božje besede.

Profesorji eksegeze morajo predati študentom globoko spoštovanje do Svetega pisma in jim pokazati, da zasluži pozornost in trezno preučevanje, ki omogoča, da bodo bolj cenili njegovo literarno, zgodovinsko, družbeno in teološko vrednost. Ne morejo si dovoliti, da bi samo predajali vrsto spoznanj za trpno sprejemanje, temveč morajo pripraviti uvajanje v eksegetske metode in razložiti glavna opravila, da študente usposobijo za osebno presojo. Ker je čas, ki je na voljo, omejen, je primerno izmenoma uporabljati dve metodi poučevanja: na eni strani po preglednih povzetkih, ki uvajajo v preučevanje celih bibličnih knjig in ne puščajo ob strani nobenega pomembnega dela ne Stare ne Nove zaveze; na drugi strani po poglobljenih razčlenitvah skrbno izbranih besedil, ki so hkrati uvajanje v eksegetsko dejavnost. V obeh primerih je treba paziti, da nista enostranska, to je, da nista omejena ne na duhovno razlago brez zgodovinsko-kritične osnove, ne na zgodovinsko-kritično razlago

brez poučne duhovne vsebine (prim. *DAS, EB*, 551-552; *PCB, De Sacra Scriptura recte docenda, EB*, 598). Poučevanje mora hkrati prikazati zgodovinsko zakoreninjenost bibličnih spisov, njihov vidik osebne besede nebeškega Očeta, ki se z ljubeznijo obrača na svoje otroke (prim. *BR*, 21), in njihovo nujno vlogo v pastoralni službi (prim. *2 Tim* 3, 16).

4. Objave

Kot sad raziskave in dopolnitev poučevanja imajo objave zelo pomembno vlogo za napredek in razširjanje eksegeze. Dandanes se objave ne opravljajo samo preko tiskanih besedil, temveč tudi z drugimi sredstvi, hitrejšimi in močnejšimi (radio, televizija, elektronske naprave), in je priporočljivo naučiti se jih uporabljati.

Objave na visoki znanstveni ravni so glavno orodje za pogovor, za razpravo in za sodelovanje med raziskovalci. Po njihovi zaslugi se katoliška eksegeza lahko obdrži v medsebojni povezavi z drugimi okolji eksegetske raziskave, kakor tudi z znanstvenim svetom na splošno.

So pa še druge objave, ki opravljajo veliko uslugo, ko se prilagajajo različnim stopnjam bralcev, od izobraženega občinstva do otrok pri katehezi, mimo svetopisemskih skupin, apostolskih gibanj in redovnih kongregacij. Eksegeti, ki znajo izpeljevati pravilno razširjanje, opravljajo izredno koristno in rodovitno delo, ki ni pogrešljivo za zagotovitev vpliva, ki ga morajo imeti eksegetska preučevanja. V tem odseku potrebo po aktualizaciji bibličnega oznanila čutimo kot najbolj nujno. Zato naj eksegeti upoštevajo upravičene zahteve izobraženih in omikanih ljudi našega časa in naj zanje jasno razlikujejo, kaj je treba presojati kot drugotno časovno pogojeno podrobnost, kaj je treba interpretirati kot mit-sko govorico, kaj je treba ocenjevati kot lasten pomen, zgodovinski in navdihnjen. Biblični spisi niso bili sestavljeni v sodobnem jeziku in ne v slogu XX. stoletja. Izrazne oblike in literarne vrste, ki jih uporabljajo v svojem hebrejskem, aramejskem ali grškem jeziku, je treba narediti razumljive

današnjim možem in ženam, ki bi, v nasprotnem primeru, padli v skušnjavo, da bi izgubili zanimanje za Sveto pismo, ali da bi ga interpretirali na lahko: besedarsko ali umišljeno.

V vsej različnosti svojih nalog katoliški ekseget nima drugega cilja kakor služenje Božji besedi. Njegova težnja ni, da bi biblična besedila zamenjal z izsledki svojega dela, pa naj gre za ponovno sestavo starih virov, ki so jih uporabljali navdihnjeni pisci, ali pa za sodobno predstavitev zadnjih dognanj eksegetske znanosti. Nasprotno, njegova težnja je, da bolje osvetli sama biblična besedila, da jih pomaga bolj ceniti in jih razumevati z vedno večjo zgodovinsko natančnostjo in duhovno globino.

D. Povezave z drugimi teološkimi vedami

Eksegeza je tudi sama teološka veda, »vera, ki išče razum«, zato ohranja z drugimi teološkimi vedami tesne in pester odnose. Na eni strani ima namreč sistematična teologija vpliv na predrazumevanje, s katerim eksegeti pristopajo k bibličnim besedilom. Na drugi strani pa eksegeza daje drugim teološkim vedam podatke, ki so zanje temeljni. Tako se med eksegezo in drugimi vedami vzpostavljajo stiki za pogovor v medsebojnem spoštovanju njihove posebnosti.

1. Teologija in predrazumevanje bibličnih besedil

Eksegeti pristopajo k bibličnim besedilom nujno z določenim predrazumevanjem. V primeru katoliške eksegeze gre za predrazumevanje, ki temelji na gotovostih vere: Sveto pismo je besedilo, ki je navdihnjeno od Boga in zaupano Cerkvi, da vzbuja vero in vodi krščansko življenje. Te gotovosti vere ne prihajajo k eksegetom v grobem stanju, temveč že izdelane v teološkem premisleku v cerkveni skupnosti. Eksegete torej v njihovi raziskavi usmerja premislek dogmatičnih teologov o navdihnjenju Svetega pisma in o njegovi vlogi v cerkvenem življenju.

Delo eksegetov z navdihnjenimi besedili pa jim, vzajemno, prinaša izkušnjo, ki jo morajo upoštevati dogmatični teologi, da bolje pojasnijo teologijo svetopisemskega navdihnjenja in cerkvene interpretacije Svetega pisma. Eksegeza vzbuja zlasti bolj živo in natančnejšo zavest o zgodovinskosti bibličnega navdihnjenja. Dokazuje namreč, da je postopek navdihnjenja zgodovinski, ne samo ker se je dogajal v zgodovini Izraela in prve Cerkve, temveč tudi ker se je uresničil po posredovanju človeških oseb, ki je vsako od njih zaznamovala njena doba, in so, pod vodstvom Duha, imele dejavno vlogo v življenju Božjega ljudstva.

Po drugi strani pa je teološka trditev o tesni povezavi med navdihnjenim Svetim pismom in izročilom Cerkve bila potrjena in opredeljena po zaslugi razvoja eksegetskih preučevanj, ki so eksegete napeljala, da so posvetili več pozornosti vplivu življenjskega okolja, v katerem so se besedila oblikovala (»Sitz im Leben«).

2. Eksegeza in dogmatična teologija

Sveto pismo seveda ni edini *locus theologicus*, vendar predstavlja prednostno osnovo teoloških preučevanj. Za interpretiranje Svetega pisma z znanstveno točnostjo in natančnostjo teologi potrebujejo delo eksegetov. Na drugi strani morajo eksegeti svoje raziskave usmerjati tako, da bo »preučevanje Svetega pisma« dejansko »kakor duša teologije« (BR, 24). Za ta cilj je potrebno nameniti posebno pozornost verski vsebini bibličnih spisov.

Eksegeti lahko pomagajo dogmatičnim teologom, da se izognejo dvema skrajnostima: na eni strani dualizmu, ki popolnoma ločuje učiteljsko resnico od njenega jezikovnega izraza, ki ga ima za brezpomembnega; na drugi strani pa fundamentalizmu, ki meša božansko in človeško in ima za razodeto resnico tudi prigodne vidike človeških izrazov.

Da bi se izognili tema dvema skrajnostima, je treba razlikovati brez ločevanja in zato sprejeti trajno napetost. Božja beseda se je izrazila v delu človeških piscev. Misel in besede

so hkrati Božje in človeške, tako da vse v Svetem pismu izhaja hkrati od Boga in od navdihnjenega človeka. Iz tega pa ne sledi, da je Bog dal popolno vrednost zgodovinski pogojenosti svojega oznanila. To je namreč dovzetno za interpretacijo in aktualizacijo, to je za vsaj delno ločitev od svoje pretekle zgodovinske pogojenosti in za presaditev v sedanjo zgodovinsko pogojenost. Ekseget postavlja osnove za to opravilo, ki ga dogmatični teolog nadaljuje, ko jemlje v pre-sojo druge *loci theologici*, ki prispevajo k razvoju dogme.

3. Eksegeza in moralna teologija

Podobne pripombe je mogoče dati o odnosih med eksegezo in moralno teologijo. Pripovedim, ki zadevajo zgodovino odrešenja, Sveto pismo tesno pridružuje mnogoteri navodila o ravnanju, ki se jih je treba držati: zapovedi, prepovedi, sodni predpisi, preroške spodbude in napadi, nasveti modrih. Ena od nalog eksegeze je tudi, da opredeli pomen te obilne tvarine in tako pripravi delo moralnim teologom.

Ta naloga pa ni preprosta, ker se biblična besedila ne ukvarjajo s tem, da bi razločevala splošna moralna načela, predpise obredne čistosti ali posebne sodne uredbe. Vse je spravljeno skupaj. Na drugi strani kaže Sveto pismo znaten moralni razvoj, ki ima izpolnitev v Novi zavezi. Zato ni dovolj, če je določeno stališče v moralni zadevi izpričano v Stari zavezi (na primer, navada suženjstva ali ločitve zakona, ali iztrebljenja v primeru vojne), da to ostaja še naprej veljavno. Potrebno je razločevanje, ki upošteva potreben napredek moralne zavesti. Starozavezni spisi vsebujejo »nepopolne in zapadle prvine« (BR, 15), ki jih Božja vzgoja ni mogla takoj odpraviti. Same Nove zaveze na moralnem področju ni lahko interpretirati, ker se pogosto izraža skrajno domiselno ali presenetljivo, ali celo izzivalno, in odnos kristjanov do judovske postave je predmet ostrih sporov.

Moralisti imajo torej dobre razloge, da postavljajo eksegetom številna in pomembna vprašanja, ki vzpodbujajo njihovo raziskavo. V več kot enem primeru je mogoč samo

odgovor, da nobeno biblično besedilo izrecno ne obravnava postavljenega vprašanja. Vendar pričevanje Svetega pisma, razumljenega v silni dinamiki njegove celote, ne more odtegniti pomoči pri določanju globalne usmeritve. V najbolj pomembnih točkah ostaja temeljna morala dekaloga. Stara zaveza že vsebuje načela in vrednote, ki vodijo ravnanje, ki je popolnoma skladno z dostojanstvom človeške osebe, ustvarjene »po Božji podobi« (1 Mz 1,27). Nova zaveza daje več luči tem načelom in vrednotam, zaradi razodetja Božje ljubezni v Kristusu.

4. Različni zorni koti in potrebno medsebojno vplivanje

V svojem dokumentu iz leta 1988 o interpretaciji dogem je Mednarodna teološka komisija opomnila, da je v sodobnem času izbruhnil spopad med eksegezo in dogmatično teologijo; zatem pa presoja ugodne prispevke sodobne eksegeze za sistematično teologijo (*L'interpretazione dei dogmi*, 1988, C.I, 2). Zaradi večje natančnosti je koristno dodati, da je spopad povzročila liberalna eksegeza. Med katoliško eksegezo in dogmatično teologijo ni bilo splošnega spopada, pač pa samo trenutki velike napetosti. Res pa je, da se napetost lahko izrodi v spopad, če se z ene ali druge strani zaostrejejo upravičene razlike v zornih kotih, dokler se ne spremenijo v nepremagljiva nasprotja.

Zorni koti so namreč različni in morajo biti. Prva naloga eksegeze je, da natančno razloči pomen bibličnih besedil v njihovem lastnem okolju, to je v njihovem posebnem literarnem in zgodovinskem okolju, nato pa v okolju kanona Svetega pisma. Ko ekseget izpolni to nalogo, osvetli teološki pomen besedil, kadar imajo tovrsten pomen. Tako je omogočena povezava med eksegezo in poznejšim teološkim premislekom. Toda zorni kot ni isti, ker je naloga eksegeta v bistvu zgodovinska in opisna in se omejuje na interpretacijo Svetega pisma.

Dogmatični teolog pa opravlja bolj spekulativno in sistematično delo. Zato se zares zanima predvsem za nekatera

besedila in za nekatere vidike Svetega pisma, poleg tega pa presoja tudi številne druge podatke, ki niso biblični - patriistične spise, koncilске odloke, druge dokumente učiteljstva, bogoslužje - kakor tudi filozofske sisteme in hkratni kulturni, družbeni in politični položaj. Njegova naloga ni, da preprosto interpretira Sveto pismo, temveč da teži k popolnoma uravnoteženemu razumevanju krščanske vere v vseh njenih razsežnostih in posebno v njenih odločilnih povezavah s človeškim bivanjem.

Zaradi svoje spekulativne in sistematske usmeritve je teologija pogosto popustila skušnjavi, da je Sveto pismo presojala kot zalogo *dicta probantia* (dokazujoči izreki), ki so namenjeni za potrjevanje učiteljskih postavk. V naših dneh so dogmatični teologi dosegli bolj živo zavest glede pomembnosti literarnega in zgodovinskega okolja za pravilno interpretacijo starih besedil in se pogosteje zatekajo k sodelovanju z eksegeti.

Ker je Sveto pismo zapisana Božja beseda, vsebuje tolikšno bogastvo pomena, da ga ni mogoče popolnoma ujeti in ne zapreti v nobeno sistematično teologijo. Ena izmed glavnih nalog Svetega pisma je, da meče resne izzive teološkim sistemom in trajno spominja na obstoj pomembnih vidikov božanskega razodetja in človeške stvarnosti, ki so bili včasih v naporih sistematičnega premisleka pozabljeni ali prezrti. Prenova eksegetske metodologije lahko prispeva k oživitvi te zavesti.

Eksegeza pa mora po drugi strani pustiti, da jo razsvetljuje teološka raziskava. Vzpodbujala jo bo namreč, da bo glede pomembnih besedil postavljala vprašanja in bo bolje odkrivala ves njihov pomen in vso njihovo rodovitnost. Znanstveno preučevanje Svetega pisma ne more puščati ob strani teološke raziskave ne duhovnega izkustva ne rabsodbe Cerkve. Eksegeza prinaša svoje najboljše sadove, kadar se udejanja v okolju žive vere krščanske skupnosti, usmerjene k odrešenju celega sveta.

IV. INTERPRETACIJA SVETEGA PISMA V ŽIVLJENJU CERKVE

Čeprav je interpretacija Svetega pisma naloga eksegetov, ni njihova izključna pravica, ker v Cerkvi prinaša s seboj tudi vidike, ki presegajo znanstveno analizo besedil. Cerkev namreč ne presoja Svetega pisma preprosto kot celoto zgodovinskih virov, ki se tičejo njenih začetkov; sprejema ga kot Božjo besedo, ki se v sedanjem času obrača k njej in k celemu svetu. To versko prepričanje ima kot posledico napor za aktualizacijo in inkulturacijo bibličnega oznanila, kakor tudi izdelavo različnih načinov uporabe navdihnutih besedil v bogoslužju, v »božanskem branju« (lectio divina), v pastoralnem delu in v ekumenskem gibanju.

A. Aktualizacija

Že znotraj samega Svetega pisma - kakor smo opozorili v prejšnjem poglavju - je mogoče opaziti izvajanje aktualizacije: starejša besedila so bila ponovno brana v luči novih okoliščin in nanašana na tedanji položaj Božjega ljudstva. Aktualizacija, ki se opira na ista prepričanja, se nujno nadaljuje in izvaja v skupnostih verujočih.

1. Načela

Načela, ki utemeljujejo izvajanje aktualizacije, so naslednja:

Aktualizacija je mogoča, ker ima biblično besedilo zaradi polnosti svojega pomena veljavo za vse dobe in vse kulture (prim. Iz 40,8; 66,18-21; Mt 28,19-20). Biblično oznanilo lahko hkrati slabi in krepi lestvice vrednot in pravila ravnanja vsakega rodu.

Čeprav ima biblično oznanilo trajno vrednost, je aktualizacija potrebna, ker so bila besedila pripravljena za uporabo v preteklih okoliščinah in v jeziku različnih obdobij. Za odkritje pomena, ki ga imajo za današnje moške in žene, je treba nanesti njihovo oznanilo na sedanje okoliščine in ga izraziti v jeziku, ki je primeren sedanjemu času. To pa predpostavlja hermenevtski napor, ki poskuša skozi zgodovinsko pogojenost razločiti bistvene točke oznanila.

Aktualizacija mora stalno upoštevati zapletene odnose, ki obstajajo v krščanskem Svetem pismu med Novo in Staro zavezo, ker se Nova kaže hkrati kot dopolnjevanje in preseganje Stare. Aktualizacija se izvaja skladno s tako vzpostavljeno dinamično enotnostjo.

Aktualizacija se uresničuje zaradi dinamike živega izročila verne skupnosti. Ta je izrecen podaljšek skupnosti, v katerih je Sveto pismo nastalo, se ohranjalo in izročalo naprej. Izročilo izpolnjuje v aktualizaciji dvojno vlogo: na eni strani prinaša varstvo proti zmotnim interpretacijam, na drugi strani pa zagotavlja izročanje izvirne dinamike.

Aktualizacija torej ne pomeni manipuliranja z besedili. Ne gre za to, da bi v biblična besedila vnašali nova mnenja in nazore, temveč da bi iskreno iskali luč, ki jo vsebujejo za sedanji čas. Biblično besedilo ima v vseh časih avtoriteto nad krščansko Cerkvijo in ohranja, čeprav je preteklo veliko stoletij od časa, ko je bilo sestavljeno, svojo prednostno vodilno vlogo, ki z njo ni mogoče manipulirati. Učiteljstvo Cerkve »ni nad Božjo besedo, temveč ji služi, ko uči samo tisto, kar je izročeno, ko jo po Božjem naročilu in ob podpori Svetega Duha pobožno posluša, jo sveto varuje in jo zvesto predstavlja« (BR, 10).

2. Metode

Na podlagi teh načel je mogoče uporabljati različne metode aktualizacije:

Aktualizacija, ki se je izvajala znotraj Svetega pisma, se je nato nadaljevala v judovskem izročilu po postopkih, ki

jih je mogoče opaziti v targumih in midraših: raziskovanje vzporednih odlomkov (*gezeraš šawah*), spremembe v branju besedila ('*al tiqrey*), prevzem drugega pomena (*tartey mišma'*), itd.

Cerkveni očetje so se s svoje strani zatekali k tipologiji in alegoriji, da so aktualizirali biblična besedila, kakor je bilo primerno položaju kristjanov v njihovem času.

V našem času mora aktualizacija upoštevati razvoj miselnosti in razvoj metod za interpretacijo.

Aktualizacija predpostavlja pravilno eksegezo besedila, ki mu določi *dobesedni pomen*. Če oseba, ki aktualizira, osebno nima eksegetske izobrazbe, se mora zateči k dobrim vodnikom za branje, ki omogočajo pravilno usmeritev interpretacije.

Interpretacija Pisma s Pismom je najbolj varna in najbolj plodna metoda za uspešno aktualizacijo, posebno v primeru starozaveznih besedil, ki so bila ponovno brana v Stari zavezi (na primer, mana iz 2 Mz 16 v Mdr 16,20-29) in/ali v Novi zavezi (Jn 6). Aktualizacija bibličnega besedila v kristjanovem življenju se ne more pravilno uresničiti, če manjka povezava s Kristusovo skrivnostjo in s Cerkvijo. Ni upravičeno, na primer, predlagati kristjanom kot vzor boja za osvoboditev samo starozavezne pripovedi (2 Mz, 1-2 Mkb).

Hermenevtski postopek, ki ga navdihujejo hermenevtske filozofije, vsebuje tri stopnje: 1) poslušati Besedo iz sedanjega položaja; 2) ločiti vidike sedanjega položaja, ki jih biblično besedilo osvetljuje ali daje v razpravo; 3) iz polnosti pomena bibličnega besedila potegniti prvine, ki so sprejemljive, da plodno razvijejo sedanji položaj skladno z Božjo odrešilno voljo v Kristusu.

Z aktualizacijo Sveto pismo pojasnjuje številna sedanja vprašanja, na primer: vprašanje cerkvenih služb, skupnostno razsežnost Cerkve, prednostno izbiro ubogih, teologijo osvoboditve, položaj ženske. Aktualizacija je lahko pozorna tudi na vrednote, ki jih vedno bolj čuti sodobna zavest, kakor so človekove pravice, obramba človekovega življenja, varstvo naravnega okolja, pričakovanje vesoljnega miru.

3. Meje

Aktualizacija mora upoštevati določene meje in se varovati možnih odklonov, če hoče ostati skladna z odrešilno resnico, ki je izražena v Svetem pismu.

Čeprav je vsako branje Svetega pisma nujno izbirno, se je treba izogibati pristranskemu branju, to je takšnemu, ki ni poslušno besedilu, temveč ga uporablja za svoje omejene namene (kakršna je aktualizacija, ki jo izvajajo nekatere sekte, na primer, Jehovove priče).

Aktualizacija izgubi vsako vrednost, če se opira na *teoretična načela*, ki so v sporu s temeljnimi usmeritvami Svetega pisma, kakor na primer, veri nasproten racionalizem ali brezbožni ateizem.

Očitno je treba obsoditi tudi vsako aktualizacijo, ki je usmerjena proti *evangeljski pravičnosti in ljubezni*; na primer tiste, ki hočejo na biblična besedila opreti rasno razlikovanje, antisemitizem ali seksizem, naj bo moški ali ženski. Posebna pozornost je v duhu drugega vatikanskega koncila (NV, 4) potrebna, da bi se popolnoma izognili aktualizaciji nekaterih novozaveznih besedil s pomenom, ki bi mogel izzivati ali krepiti sovražne odnose do Judov. Pretresljivi dogodki iz preteklosti morajo, nasprotno, brez oddiha obujati spomin, da Judje v Novi zavezi ostajajo »ljubljeni« od Boga, »ker so Božji darovi in Božji klic nepreklicni« (Rim 11,28-29).

Aktualizacija se bo izognila odklonom, če se bo opirala na pravilno interpretacijo besedila in se bo izvajala v toku živega izročila, pod vodstvom cerkvenega učiteljstva.

Tveganja zaradi možnih odklonov pa nikakor ne smejo predstavljati resne ovire za izpolnitev potrebne naloge, da biblično oznanilo pride do ušes in do srca današnjih rodov.

B. Inkulturacija

Napor aktualizacije, ki Svetemu pismu omogoča, da ohranja svojo plodnost tudi onkraj časovnih sprememb, po

različnosti krajev spremlja napor inkulturacije, ki zagotavlja zakoreninjenje bibličnega oznanila na najrazličnejših tleh. Ta različnost namreč nikoli ni popolna. Vsaka pristna kultura je namreč na svoj način nosilka od Boga utemeljenih splošnih vrednot.

Teološka osnova inkulturacije je versko prepričanje, da Božja beseda presega kulture, v katerih je bila izražena, in ima zmožnosti, da se razširi v druge kulture in tako doseže vse človeške osebe v kulturnem okolju, v katerem živijo. To prepričanje izhaja iz samega Svetega pisma, ki že v Prvi Mojzesovi knjigi zavzame vesoljno naravnost (1 Mz 1,27-28), jo nato obdrži v blagoslovu, ki je obljubljen vsem narodom zaradi Abrahama in njegovega potomstva (1 Mz 12,3; 18,18) in jo dokončno potrjuje, ko razširja »na vse narode« krščansko evangelizacijo (Mt 28,18-20; Rim 4,16-17; Ef 3,6).

Prva stopnja inkulturacije obstaja v prevodu navdihnjenega Pisma v drug jezik. Ta stopnja se je začela v času Stare zaveze, ko je bilo hebrejsko besedilo Svetega pisma ustno prevajano v aramejsko (Neh 8,8.12) in pozneje pisno v grško. Prevod je namreč vedno nekaj več kot preprost prepis izvirnega besedila. Prehod iz enega jezika v drugega nujno nosi s seboj spremembo kulturnega okolja: pojmi niso istovetni in pomen simbolov je različen, ker se povezujejo z drugimi miselnimi izročili in drugimi načini življenja.

Nova zaveza, ki je pisana v grškem jeziku, je vsa zaznamovana z dinamiko inkulturacije, ker predstavlja palestinsko Jezusovo oznanilo v judovsko-helenistično kulturo in kaže s tem jasno namero, da hoče preseči meje samo enega kulturnega okolja.

Prevod bibličnih besedil je temeljna stopnja, vendar ne more zagotoviti prave inkulturacije. Ta se mora vzpostavljati z interpretacijo, ki postavlja biblično oznanilo v bolj izrecen odnos z načinom čutenja, mišljenja, življenja in izražanja, ki so lastni krajevni kulturi. Od interpretacije se nato preide k drugim stopnjam inkulturacije, ki vodijo k izoblikovanju krščanske krajevine kulture, ki se širi na vse razsežnosti bivanja (molitev, delo, družbeno življenje, navade,

zakonodaja, znanost in umetnost, filozofsko in teološko mišljenje). Božja beseda je namreč seme, ki črpa iz zemlje, v kateri leži, prvine, ki so koristne za njegovo rast in za njegovo plodnost (prim. M, 22). Zato morajo kristjani poskušati razločevati, »kakšna bogastva je Bog v svoji darežljivosti dal ljudstvom; hkrati pa morajo poskušati osvetliti ta bogastva z lučjo evangelija, da bi jih osvobodili in jih privedli pod gospostvo Boga odrešenika (M, 11).

Ne gre, kakor se vidi, za enosmerni postopek, temveč za »vzajemno oploditev«. Bogastva, na eni strani, ki jih vsebujejo različne kulture, omogočajo Božji besedi, da prinaša nove sadove, na drugi strani pa luč Božje besede omogoča, da se opravi izbira glede tega, kar te kulture prinašajo, da se zavrže škodljive prvine in pospeši razvoj koristnih. Popolna zvestoba Kristusovi osebi, dinamiki njegove velikonočne skrivnosti in njegovi ljubezni do Cerkve, se izogne dvema napačnima rešitvama: površnemu »prilagajanju« oznanila in sinkretistični zmešnjavi (prim. M, 22).

Na krščanskem Vzhodu in na Zahodu se je inkulturacija Svetega pisma izvajala od prvih stoletij in je pokazala veliko plodnost. Nikoli pa je ni mogoče imeti za končano; nasprotno, treba jo je stalno obnavljati v povezavi s trajnim razvojem kultur. V deželah novejšje evangelizacije se vprašanje postavlja drugače. Misijonarji namreč prinašajo Božjo besedo nujno v obliki, v kakršni se je inkulturirala v njihovi domači deželi. Potrebno je, da nove krajevne Cerkve vlagajo velike napore, da preidejo iz te tuje oblike inkulturacije Svetega pisma v drugo obliko, ki ustreza kulturi njihove dežele.

C. Uporaba Svetega pisma

1. V bogoslužju

Že od začetka Cerkve so branje Svetega pisma imeli za sestavni del krščanskega bogoslužja, ki je delno bilo dedič bogoslužja v shodnici. Tudi danes prihajajo kristjani v stik s

Svetim pismom predvsem v bogoslužju, posebno pri nedeljskem evharističnem slavlju.

V bogoslužju na splošno, posebno pa v zakramentalnem bogoslužju, katerega vrhunec je evharistično slavlje, se uresničuje popolna aktualizacija bibličnih besedil, ker jih oznanjanje postavlja v naročje skupnosti verujočih, zbranih okrog Kristusa, da bi se približali Bogu. Kristus je tedaj »navzoč v svoji besedi, ker govori on, ko se v Cerkvi bere Sveto pismo« (B, 7). Zapisano besedilo tako postaja znova živa beseda.

Bogoslužna reforma, ki jo je ukazal drugi vatikanski koncil, se je zavzela, da je katoličanom predstavila bogatejšo biblično hrano. Trije krogi branj nedeljskih maš namenjajo prednostno mesto evangelijem, da napravijo bolj razvidno Kristusovo skrivnost kot počelo našega odrešenja. Ker ta krog praviloma postavlja starozavezno besedilo v povezavo z besedilom evangelija, svetopisemska interpretacija pogosto narekuje tipološke poti. Seveda pa to ni edino možno branje.

Homilija, ki bolj izrecno aktualizira Božjo besedo, je sestavni del bogoslužja. O njej bomo govorili pozneje v zvezi s pastoralno službo.

Lekcionar, ki je nastal po koncilskih navodilih (B, 35), je moral omogočiti »bogatejše, različnejše in primernejše« branje Svetega pisma. V svojem sedanjem stanju samo deloma ustreza tej usmeritvi. Njegov obstoj pa je vendar imel ugodne ekumenske učinke. V nekaterih deželah so ugotovili, da katoličanom primanjkuje domačnosti s Svetim pismom.

Bogoslužje besede je odločilna prvina pri obhajanju vsakega zakramenta v Cerkvi. Ne obstaja samo v preprostem zaporedju branj, temveč mora vključevati tudi čas molka in molitve. To bogoslužje, posebno molitveno bogoslužje, zajema iz knjige Psalmov, da omogoča molitev krščanske skupnosti. Himne in molitve so vse prežete z bibličnim jezikom in njegovim simbolizmom. To dokazuje, kako potrebno je, da udeležbo pri bogoslužju pripravlja in spremlja branje Svetega pisma.

Če pri branju »Bog obrača besedo svojemu ljudstvu« (Rimski misal, 35), zahteva bogoslužje besede veliko skrb tako za oznanjanje branj kakor za njihovo interpretacijo. Zato je zaželeno, da vzgoja bodočih predstojnikov skupnosti in njihovih sodelavcev upošteva zahteve tako zelo prenovljenega bogoslužja Božje besede. Tako bo s skupnimi napor Cerkev nadaljevala poslanstvo, ki ji je bilo zaupano, naj »se hrani s kruhom življenja z mize Božje besede, ki je Kristusovo Telo, in naj ga daje vernikom« (BR, 21).

2. *Lectio divina*

Lectio divina je zasebno ali skupno branje bolj ali manj dolgega odlomka Svetega pisma, sprejetega kot Božja beseda, ki se dogaja na pobudo Duha v premišljevanju, molitvi in kontemplaciji.

Skrb za redno branje Svetega pisma, tudi vsakodnevno, se sklada s starim običajem Cerkve. Kot skupinska dejavnost je znana v III. stoletju, v Origenovem času; ta je namreč imel homilijo, ko so prebirali besedilo Svetega pisma v nadaljevanju skozi ves teden. Obstajale so torej vsakodnevne skupnosti, ki so se posvečale branju in razlaganju Svetega pisma. Ta dejavnost, ki so jo pozneje opustili, ni imela vedno velikega uspeha med kristjani (Origen, *Hom. Gen.*, X, 1).

Lectio divina kot predvsem zasebna dejavnost je znana iz meniškega okolja prvih časov. V našem času ga je Instrukcija Biblične komisije, ki jo je potrdil papež Pij XII., priporočila vsem klerikom, svetnim in redovnim (*De Scriptura Sacra*, 1950: EB, 592). Zahteva po *lectio divina* pod njenim dvojnimi vidikom, skupnim in zasebnim, je torej postala zopet dejavna. Njen namen je vzbujati in hraniti »učinkovito in stalno ljubezen« do Svetega pisma, izvira notranjega življenja in apostolske rodovitnosti (EB, 591 in 567), pospeševati boljše razumevanje bogoslužja in zagotavljati Svetemu pismu pomembnejše mesto v teoloških preučevanjih in v molitvi.

Koncilska konstitucija BR (št. 25) enako vztraja pri marljivem branju Svetega pisma za duhovnike in redovnike. Poleg tega - in to je nekaj novega - vabi vse »verne v Kristusu«, naj si pridobijo »vzvišeno spoznanje Jezusa Kristusa« (Flp 3,8). Predlagana so različna sredstva. Poleg zasebnega branja se priporoča branje v skupini. Koncilsko besedilo poudarja, da mora branje Svetega pisma spremljati molitev, kajti to je odgovor na Božjo besedo, ki se srečuje v Svetem pismu po navdihu Duha. Med krščanskim ljudstvom so nastale različne pobude za skupno branje in samo pozdravimo lahko to željo po boljšem poznavanju Boga in njegovega načrta odrešenja v Jezusu Kristusu preko Svetega pisma.

3. *V pastoralni službi*

Pogosto zatekanje k Svetemu pismu v pastoralni službi, ki ga priporoča BR (št. 24), dobiva različne oblike glede na vrsto hermenevtike, ki jo uporabljajo pastirji in jo verniki morejo razumeti. Mogoče je razločiti tri glavne položaje: kateheza, pridiganje in biblični apostolat. Tu nastopa veliko dejavnikov glede na splošno raven krščanskega življenja.

Razlaganje Božje besede pri katehezi - *Sacros. Conc.*, 35; *Diret. gen. catech.*, 1971, 16 - ima kot prvi vir Sveto pismo, ki razloženo v okolju izročila predstavlja izhodišče, temelj in pravilo katehetskega poučevanja. Eden izmed ciljev kateheze mora biti, da uvaja v pravilno razumevanje Svetega pisma in v njegovo plodno branje, ki omogoča odkrivanje božanske resnice, ki jo vsebuje, in vzbuja kar se da velikodušen odgovor na oznanilo, ki ga Bog po svoji Besedi obrača na človeštvo.

Kateheza mora izhajati iz zgodovinskega okolja božanskega razodetja, da predstavlja osebnosti in dogodke Stare in Nove zaveze v luči Božjega načrta.

Za prehod iz bibličnega besedila k njegovemu odrešilnemu pomenu za sedanjí čas se uporabljajo različni hermenevtski postopki, ki pripravljajo različne vrste kome-

tarjev. Rodovitnost kateheze je odvisna od vrednosti uporabljenih hermenevtike. Obstaja skušnjava, da bi se omejevali na površno razlago, ki bi se ustavljala pri presoji kronološkega zaporedja dogodkov in bibličnih osebnosti.

Kateheza očitno lahko izkorišča le majhen del bibličnih besedil. Na splošno uporablja predvsem pripovedi, tako iz Nove kakor Stare zaveze. Vztraja pri dekalogu. Paziti mora, da enako uporablja izreke prerokov, modrostni pouk in velike evangeljske govore, kakor je govor na gori.

Predstavitev evangelijev je treba narediti tako, da izzove srečanje s Kristusom, ki daje ključ za vse biblično razodetje in prinaša Božji poziv, na katerega mora vsakdo odgovoriti. Beseda prerokov in »služabnikov besede« (Lk 1,2) se mora prikazati, kakor da se zdaj obrača na kristjane.

Podobne pripombe se nanašajo na službo *pridiganja*, ki mora potegniti iz starih besedil duhovno hrano, primerno sedanjim potrebam krščanske skupnosti.

Dandanes se ta služba opravlja predvsem ob koncu prvega dela evharističnega slavlja, s *homilijo*, ki sledi oznanjanju Božje Besede.

Razlaga bibličnih besedil, ki se podaja pri homiliji, se ne more spuščati v podrobnosti. Primerno pa je osvetliti glavne prispevke teh besedil, ki najbolj osvetljujejo vero in najbolj spodbujajo napredek krščanskega življenja, skupnega in zasebnega. Po predstavitvi teh prispevkov je treba izpeljati aktualizacijo in inkulturacijo, kakor je bilo povedano zgoraj. Za ta cilj so potrebna veljavna hermenevtska načela. Pomanjkanje priprave na tem področju ima za posledico skušnjavo, da bi se odpovedali poglobljanju bibličnega branja in bi se omejevali na moraliziranje ali na govorjenje o sedanjih vprašanjih, ne da bi jih osvetljevali z lučjo Božje besede.

V različnih deželah so s pomočjo eksegetov pripravili objave kot pomoč odgovornim v pastoralih, da bi pravilno interpretirali biblična branja pri bogoslužju in jih veljavno aktualizirali. Zaželeno je, da bi se takšni napor vedno bolj širili.

Gotovo se je treba izogibati enostranskemu poudarjanju obveznosti, ki se nalagajo vernikom. Biblično oznanilo mora ohraniti svojo glavno značilnost, da je dobra novica odrešenja, ki jo podarja Bog. Pridiganje bo opravilo koristnejše delo in bo skladnejše s Svetim pismom, če predvsem pomaga vernikom »poznati Božji dar« (Jn 4,10), kakor je razodet v Svetem pismu, in dobrohotno razumeti zahteve, ki izhajajo iz njega.

Biblični apostolat si prizadeva, da bi spoznali Sveto pismo kot Božjo besedo in izvir življenja. Na prvem mestu pospešuje prevajanje Svetega pisma v najrazličnejše jezike in širjenje teh prevodov. Vzbuja in podpira številne pobude: oblikovanje bibličnih skupin, konference o Svetem pismu, biblične tedne, objavo revij in knjig itd.

Pomemben prispevek prihaja od združenj in cerkvenih gibanj, ki postavljajo na prvo mesto branje Svetega pisma v prid veri in krščanskemu prizadevanju. Številne »temeljne skupnosti« usmerjajo svoje shode v Sveto pismo in si postavljajo trojni cilj: poznati Sveto pismo, graditi skupnost in služiti ljudstvu. Pomoč eksegetov je tudi tu koristna, da ne prihaja do slabo utemeljenih aktualizacij. Razlog za veselje je videti Sveto pismo v roki ponižnega in ubogega ljudstva, ki lahko z duhovnega in bivanjskega zornega kota prispeva k njeni interpretaciji in k njeni aktualizaciji prodornejšo luč kakor vase zagledana znanost (prim. Mt 11,25).

Vedno večji pomen sredstev množičnega obveščanja (»mass-media«), tisk, radio, televizija, zahteva, da se oznanjanje Božje besede in poznavanje Svetega pisma dejavno razširja s temi pripomočki. Zelo svojevrstni vidiki teh zadnjih in, na drugi strani, njihov vpliv na široko občinstvo zahtevajo za njihovo uporabo natančno pripravo, ki bo preprečila pomilovanja vredne improvizacije, kakor tudi spektakularne učinke brez okusa.

Naj gre za katehezo, za pridiganje ali za biblični apostolat, biblično besedilo mora biti predstavljeno vedno s spoštovanjem, ki ga zasluži.

4. V ekumenizmu

Čeprav je ekumenizem kot posebno in urejeno gibanje sorazmerno nov, je misel o edinosti Božjega ljudstva, ki ga to gibanje hoče obnoviti, globoko zakoreninjena v Svetem pismu. Takšen cilj je bil trajna Gospodova skrb (Jn 10,16; 17,11.20-33). Predpostavlja edinost kristjanov v veri, upanju in ljubezni (Ef 4,2-5), v medsebojnem spoštovanju (Flp 2,1-5), v vzajemnosti (1 Kor 12,14-27; Rim 12,4-5), pa tudi in predvsem živo edinost s Kristusom, kakor mladika s trto (Jn 15,4-5), ali kakor udje z glavo (Ef 1,22-23; 4,12-16). Ta edinost mora biti popolna po zgledu Očeta in Sina (Jn 17,11-22). Sveto pismo ji opredeljuje teološko osnovo (Ef 4,4-6; Gal 3,27-28). Prva apostolska skupnost ji je oprijemljiv in živ vzorec (Apd 2,44; 4,32).

Večji del vprašanj, s katerimi se srečuje ekumenski pogovor, ima določeno zvezo z interpretacijo bibličnih besedil. Nekatera od teh vprašanj so teološke narave: eshatologija, zgradba Cerkve, primat in kolegialnost, poroka in ločitev, podeljevanje službenega duhovništva ženskam itd. Druga so kanonične in pravne narave; zadevajo upravo vesoljne Cerkve in krajevnih Cerkva. Slednja, končno, so strogo biblične narave: seznam kanoničnih knjig, nekatera hermenevtska vprašanja itd.

Čeprav se biblična eksegeza ne more zavzemati, da bi sama rešila vsa ta vprašanja, je poklicana, da prinaša ekumenizmu pomemben prispevek. Znatni napredki so že zabeleženi. Zaradi sprejema istih metod in podobnih hermenevtskih namenov so eksegeti različnih krščanskih veroizpovedi prišli do velikega zbližanja v interpretaciji Svetega pisma, kakor kažejo besedila in opombe mnogih ekumenskih prevodov Svetega pisma, pa tudi druge objave.

Na drugi strani je potrebno priznati, da so, v nekaterih posebnih točkah, razlike v interpretaciji Svetega pisma pogosto spodbujajoče in se lahko razodevajo kot dopolnilne in rodovitne. Tako je v primeru, ko izražajo vrednote delnih

izročil v različnih krščanskih skupnostih in tako prevajajo mnogotere vidike Kristusove skrivnosti.

Ker je Sveto pismo skupna osnova za pravilo vere, nosi ekumenski imperativ s seboj, za vse kristjane nujen poziv za ponovno branje navdihnjenih besedil, v poslušnosti Svetemu Duhu, v ljubezni, v iskrenosti in ponižnosti, za premišljevanje teh besedil in za življenje po njih, da bi tako pripeli do spreobrnjenja srca in do svetosti življenja, ki so, skupaj z molitvijo za edinost kristjanov, duša vsega ekumenskega gibanja (prim. *Unitatis Redintegratio*, 8). Zato bi bilo potrebno omogočiti, da bi kar največje število kristjanov dobilo Sveto pismo, spodbujati ekumenske prevode - skupno besedilo namreč pripomore k skupnemu branju in razumevanju - pospeševati ekumenske molitvene skupine z namenom, da bi s pristnim in živim pričevanjem prispevale k uresničitvi edinosti v različnosti (prim. Rim 12,4-5).

SKLEP

Iz tega, kar je bilo povedano v tej dolgi predstavitvi - ki pa je vendar prekratka v mnogih pogledih - se kot prvi prikazuje sklep, da biblična eksegeza opravlja v Cerкви in v svetu *negrešljivo nalogo*. Hoteti razumeti Sveto pismo brez nje bi bila utvara, ki bi kazala na pomanjkanje spoštovanja do navdihnjenega Pisma.

Fundamentalisti, ki hočejo eksegete omejiti na vlogo prevajalcev (in ne vedo, da prevajati Sveto pismo pomeni že opravljati eksegezo) in zavračajo, da bi jim sledili v njihovih preučevanjih, se ne zavedajo, da po hvalevredni skrbi za popolno zvestobo Božji besedi v resnici stopajo po poteh, ki jih oddaljujejo od pravega pomena bibličnih besedil, kakor tudi od popolnega sprejetja posledic učlovečenja. Večna Beseda se je učlovečila v določenem trenutku zgodovine, v dobro določenem družbenem in kulturnem okolju. Kdor jo želi slišati, jo mora ponižno iskati tam, kjer je postala zaznavna, in sprejeti potrebno pomoč človeškega znanja. Bog je, da bi govoril možem in ženam, že v starozaveznem času uporabljal vse možnosti človeškega jezika, hkrati pa je moral svojo besedo podvreči vsem pogojenostim tega jezika. Resnično spoštovanje do navdihnjenega Pisma zahteva, da se vložijo vsi potrebni napor in se tako dobro dojame njegov pomen. Seveda ni mogoče, da bi vsak osebno opravil vsakovrstne raziskave, ki omogočajo boljše razumevanje bibličnih besedil. Ta naloga je zaupana eksegetom, ki so na tem področju odgovorni za blaginjo vseh.

Drugi sklep je, da sama narava bibličnih besedil zahteva, da se za njihovo interpretacijo še naprej uporablja *zgodovinsko-kritična metoda*, vsaj v svojih glavnih opravilih. Sveto pismo se namreč ne predstavlja kot čisto razodetje brezčasovnih resnic, temveč kot zapisana potrditev cele vr-

ste posegov, po katerih se Bog razodeva v človeški zgodovini. Biblično oznanilo je v nasprotju z mnogimi svetimi nauki v drugih verstvih trdno zakoreninjeno v zgodovini. Zato bibličnih spisov ne moremo pravilno razumeti brez raziskave o njihovi zgodovinski pogojenosti. »Diahrone« raziskave bodo v eksegezi vedno nujne. »Sinhrone« pristopi, pa naj bo njihovo zanimanje kakršnokoli, jih ne morejo nadomestiti. Če hočejo delovati koristno, morajo vsaj v glavnih potezah sprejeti njihove sklepe.

Če sinhrone pristopi (govorniški, pripovedni, semiotski in drugi) izpolnjujejo te pogoje, lahko deloma obnovijo eksegezo in dajo zelo koristen prispevek. Zgodovinsko-kritična metoda namreč ne more zahtevati, da bi imela izključno pravico, temveč se mora zavedati *svojih mej*, kakor tudi pastí, ki jim lahko gre naproti. Novejši razvoj filozofskih hermenevtik in po drugi strani pripombe, ki smo jih mogli podati glede interpretacije v bibličnem izročilu in v izročilu Cerkve, so osvetlile različne vidike vprašanja interpretacije, ki bi jih zgodovinsko-kritična metoda utegnila prezreti. Ker si ta metoda prizadeva, da bi natančno določila pomen besedil s tem, da jih vstavlja v njihovo izvirno zgodovinsko okolje, se včasih kaže premalo pozorna na dinamični vidik pomena in na možnosti njegovega razvoja. Ko ne pride do preučevanja urejanja, temveč se osredinja samo na vprašanja virov in razslojenosti besedil, eksegetske naloge ne izpolnjuje v celoti.

Zaradi zvestobe velikemu izročilu, za katero priča samo Sveto pismo, se mora katoliška eksegeza kolikor mogoče izogibati tej vrsti poklicne hibe in ohranjati svojo istovetnost *teološke vede*, katere glavni namen je poglobljanje vere. To ne pomeni manjšega prizadevanja v najstrožji znanstveni raziskavi, ne pohabljanja metod zaradi apologetskih skrbi. Vsak odsek raziskave (tekstna kritika, lingvistična preučevanja, literarne analize itd.) ima svoja lastna pravila, ki jih je treba držati v popolni svobodi. Toda nobena od teh posebnih ved ni namenjena sama sebi. Pri urejanju celovite eksegetske naloge mora usmeritev proti glavnemu cilju ostati

dejavna in preprečevati izgubo moči. Katoliška eksegeza nima pravice biti podobna vodnemu toku, ki se izgublja v pesku preveč kritične analize. V Cerkvi in v svetu izpolnjuje življenjsko vlogo: prispeva k pristnejšemu izročanju vsebine navdihnjenega Pisma.

Ravno k temu cilju težijo napori katoliške eksegeze v tesni povezavi z obnovo drugih teoloških ved in s pastoralnim delom aktualizacije in inkulturacije Božje besede. Pričujoča predstavitev upa, da je s pregledom sedanjega stanja in s prikazom nekaterih zadevnih premislekov vsem omogočila jasnejšo zavest o vlogi katoliških eksegetov.

Rim, 15. april 1993.

KRATICE

1. Drugi vatikanski cerkveni zbor (1962-65)

AG - M	Ad gentes - Odlok o misijonski dejavnosti Cerkve (1965).
DV - BR	Dei Verbum - Dogmatična konstitucija o Božjem razodetju (1965).
LG - C	Lumen Gentium - Dogmatična konstitucija o Cerkvi (1964).
NA - NV	Nostra aetate - Izjava o nekrščanskih verstvih (1965)
PO - D	Presbyterorum ordinis - Odlok o službi in življenju duhovnikov (1965).
SC - B	Sacrosanctum Concilium - Konstitucija o svetem bogoslužju (1963).

2. Drugi dokumenti

DAS	Pij XII., Okrožnica Divino afflante Spiritu, v: AAS 35 (1943) 279-326.
EB	Enchiridion Biblicum.
EN - OE	Pavel VI., Evangelii nuntiandi - Okrožnica o evangelizaciji današnjega sveta (1975), Ljubljana 1976.
ID - ID	Mednarodna teološka komisija, L'interpretazione dei dogmi - Interpretacija dogem, v: BV 51 (1991) 133-153.
ILC - NSO	Istruzione sulla libert� cristiana e la liberazione - Navodilo o kr���anski svobodi in osvoboditvi, CD 31, Ljubljana 1986.
IVT	Mednarodna teološka komisija, Istruzione sulla vocazione ecclesiale del teologo, Navodilo o cerkvenem poslanstvu teologa (1990)
PD	Leon XIII., Okrožnica Providentissimus Deus, v: ASS 26 (1893-1894) 269-292.
MR - RM	Missale Romanum - Rimski misal, Ljubljana 1975.
SCu	Pavel VI., Pismo Sedula cura (1971).
DGC-SKP	Directorim generale catecheticum - Splošni katehetski pravilnik (1971), Ljubljana 1972.
SME	Pavel VI., Sancta Mater Ecclesia, v: ASS 56 (1964) 712-718.
V	Leon XIII., Apostolsko pismo Vigilantiae, v: ASS 35 (1902-1903) 234-238.

KAZALO

GOVOR NJEGOVE SVETOSTI JANEZA PAVLA II.	5
Uvod	5
I. Od »Providentissimus Deus« do »Divino afflante Spiritu«	7
II. Soglasje med katoliško eksegezo in skrivnostjo učlovečenja	9
III. Novi dokument Biblične komisije	14
Sklep	
DOKUMENT BIBLIČNE KOMISIJE	19
Predgovor kardinala Josepha Ratzingerja	19
Uvod	23
A. Današnja problematika	23
B. Namen dokumenta	26
I. METODE IN PRISTOPI ZA INTERPRETACIJO	27
A. Zgodovinsko-kritična metoda	27
1. Zgodovina metode	27
2. Načela	29
3. Opis	30
4. Ocena	31
B. Nove metode literarne analize	33
1. Govorniška analiza	33
2. Pripovedna analiza	35
3. Semiotška analiza	38
C. Pristopi, ki se opirajo na izročilo	40

1. Kanonični pristop	41
2. Pristop s pomočjo judovskih interpretacijskih izročil	43
3. Pristop s pomočjo zgodovine učinkov besedila	44
D. Pristopi s pomočjo znanosti o človeku	46
1. Sociološki pristop	46
2. Pristop s pomočjo kulturne antropologije	48
3. Psihološki in psihoanalitični pristopi	49
E. Pristopi, ki se opirajo na gibanja	51
1. Osvobodilni pristop	51
2. Feministični pristop	54
F. Fundamentalistično branje	56
II. HERMENEVTSKA VPRAŠANJA	61
A. Filozofske hermenevtike	61
1. Moderni pogledi	61
2. Koristnost za eksegezo	63
B. Pomeni navdihnjenega Svetega pisma	65
1. Dobesedni pomen	66
2. Duhovni pomen	68
3. Polni pomeni	70
III. ZNAČILNE RAZSEŽNOSTI KATOLIŠKE INTERPRETA CIJE	73
A. Interpretacija v bibličnem izročilu	74
1. Ponovna branja	74
2. Odnosi med Staro in Novo zavezo	75
3. Nekaj sklepov	78
B. Interpretacija v izročilu Cerkve	79
1. Oblikovanje kanona	80

2. Patristična eksegeza	81
3. Vloga različnih udov Cerkve pri interpretaciji	83
C. Naloga eksegeta	86
1. Glavne usmeritve	87
2. Raziskava	88
3. Poučevanje	89
4. Objave	90
D. Odnosi z drugimi teološkimi vedami	91
1. Teologija in predrazumevanje bibličnih besedil	91
2. Eksegeza in dogmatična teologija	92
3. Eksegeza in moralna teologija	93
4. Različni zorni koti in potrebno medsebojno vplivanje	94
IV. INTERPRETACIJA SVETEGA PISMA V ŽIVLJENJU CERKVE	97
A. Aktualizacija	97
1. Načela	97
2. Metode	98
3. Meje	100
B. Inkulturacija	100
C. Uporaba Svetega pisma	102
1. V bogoslužju	102
2. Lectio divina	104
3. V pastoralni službi	105
4. V ekumenizmu	108
Sklep	110
Kratice	113
Kazalo	115